

STANDARD FORSIDE TIL EKSAMENSOPGAVER

Fortrolig

☐

Ikke fortrolig

☒

Prøvens form (sæt kryds)	Projekt	Synopsis	Portfolio	Speciale X	Artikel	Skriftlig hjemmeopgave/24 timers prøve
-----------------------------	---------	----------	-----------	---------------	---------	--

Uddannelsens navn	Læring og forandringsprocesser	
Semester	10	
Prøvens navn/modul (i studieordningen)	Kandidatspeciale (Master's Thesis)	
Gruppenummer	Studienummer	Underskrift
Navn	20151679	Maida Bijedic
Navn		
Navn		
Navn		
Navn		
Navn		
Afleveringsdato	20/10-2019	
Projekttitel/Synopsistitel/Speciale-titel	Demokrati i pædagoguddannelsen	
I henhold til studieordningen må opgaven i alt maks. fylde antal tegn	Speciale: 192.000 Artikel: 12.000	
Den afleverede opgave fylder (antal tegn med mellemrum i den afleverede opgave) (indholdsfortegnelse, litteraturliste og bilag medregnes ikke)	Speciale: 124.596 Artikel: 11.965	
Vejleder (projekt/synopsis/speciale)	Birthe Lund	
Jeg/vi bekræfter hermed, at dette er mit/vores originale arbejde, og at jeg/vi alene er ansvarlig for indholdet. Alle anvendte referencer er tydeligt anført. Jeg/vi er informeret om, at plagiering ikke er lovligt og medfører sanktioner. Regler om disciplinære foranstaltninger over for studerende ved Aalborg Universitet (plagiatregler): http://www.plagiat.aau.dk/regler/		

Summary

Learning democracy in school of social educators

- A qualitative study of social educator students' understanding of democracy

Master thesis by Maida Bijedic, autumn 2019

Learning and Innovative Change – University of Aalborg

The background of this master thesis is to be found in challenges caused by the so-called tech-age. Technology has a rapidly changing influence on people lives, their environment and economy. These changes bring both challenges and opportunities. The technological opportunities are seen as the way to create jobs and achieve greater economic progress. The worrying side of the tech-age is fake news and the spread of misinformation. In Denmark it is considered as a main threat to the democracy. In order to be able to meet and follow these challenges, politicians and educational thinkers in Denmark are discussing the purpose and principles of higher education. Politicians' requirements of education are preparing students to handle tomorrow's changes with unique skills, but also capabilities within creativity, critical thinking, teamwork, social understanding etc. This understanding concerns educational thinkers. They argue for the need of maintaining the consistency in a democratic society, by emphasising individual integrity, citizenship, freedom, equality etc. Because, purpose of education is not merely transforming people into society's instruments - it is a matter of individuals and their way of relating on oneself and others.

In this master thesis, I focus on the ways of how democracy is learned by social educator students, their understanding of democracy and how democracy is practiced during their internship. The collected data consists of three interviews with students at the ending of their first year. The first year of their education includes learning about early childhood development, democracy, citizenship, diversity, difference, legislation and conventions, and the values and dilemmas in pedagogical practice in the modern welfare society. Social educator students are partially considered as responsible for the children, young people and adults, and their ongoing formation as democratic citizens. Therefore, it was relevant to perform the interviews at this early point. I wanted to gather the students' experiences while they were fresh in their memory, and before they were too preoccupied by the next semester. Based on my collected data, I identified three themes that were relevant for the

informants. The themes 'Experiencing Democracy', 'Perceiving democracy' and 'Democracy in practice' were finally discussed with the perspectives of educational thinkers Wolfgang Klafki, Knud Illeris and John Dewey.

Demokrati i pædagoguddannelsen

- En kvalitativ undersøgelse af pædagogstuderendes forståelse for demokrati.

Maida Bijedic

Stud.cand.mag i Læring og Forandringsprocesser

Institut for Uddannelse, Læring og Filosofi

Aalborg Universitet

Antal anslag: 11.965

Abstract

Indeværende artikel handler om pædagogstuderendes forståelse for demokrati. Der benyttes en tematisk analyse, af Virginia Brauun og Victoria Clarke, til søgning af mønstre samt kortlægning af udsagn. Hensigten er at finde frem til væsentlige temaer, der har udgangspunkt i de studerendes forståelse for demokrati som en del af den pædagogiske profession. De udvalgte temaer diskuteres ud fra Wolfgang Klafkis indholdsmæssige principper, der kendetegner den kritisk konstruktive pædagogik. Herudover benyttes Knud Illeris' perspektiv på læring og uddannelse i et samfundsmæssigt perspektiv, og John Deweys forståelse for uddannelse og demokrati.

Indledende tanker

Teknologisk udvikling medfører forandringer på både individ og samfunds niveau med så høj en hastighed, at det bliver svært for os mennesker at følge med. Spørgsmål om hvem der skal forberede os til alle disse forandringer, og hvordan vi håndterer disse, kan derfor nemt falde tilbage på uddannelsen som værende ansvarlig. Det er interessant at stille spørgsmål til dannelse, og endnu mere oplagt at diskutere uddannelsens mål og indhold. Pædagogernes uddannelse er, ifølge bekendtgørelsen, at udøve, udvikle og formidle udviklings, lærings- og omsorgsopgaver i et samfundsmæssigt perspektiv (§1). Pædagoger ses som væsentlige aktører i videreførelsen af demokratiske dannelses-elementer, således at alle oplever at tage del i fællesskabet, og tager aktivt del i udviklingen af det danske samfund. Derfor koncentrerer undersøgelsen sig om hvordan uddannelsen påvirker studerendes opfattelse af demokrati, og hvad de tillægger særlig betydning i forhold til pædagogens rolle for udviklingen af demokratiske værdier i daginstitutionen.

Forskning på området

I Norge har Mari Pettersvold, lektor i sociologi, og Solveig Østrem, professor i pædagogik, for nyligt samarbejdet om et forskningsprojekt, der sætter fokus på spændingsfeltet imellem de politiske beslutninger og det pædagogiske arbejde. Forskningsprojektet beskæftiger sig med fortællinger fra forskellige børnehavelærere og ledere, der kæmper for deres ansvar, integritet og modsætter sig kommunernes detailstyring (Pettersvold og Østrem, 2018). Vilkårene for de danske pædagoger er ligeledes blevet udfordret over en lang årrække. For nyligt har BUPL lavet en undersøgelse der beretter om, at hver anden pædagog ikke ytrer sin mening om eksisterende arbejdsvilkår (BUPL.dk). I dag understøttes undersøgelsens resultat af sociolog og lektor Rasmus Willig i en podcast om pædagogers ytringsfrihed (BUPL.dk). Willig har forsket inden for området i mange år, og forklarer hvordan samfundsmæssige forandringer, reformer og krav om effektivisering presser pædagogerne til at yde mere end hvad de kan overkomme. Dette kommer til udtryk i at pædagogerne ikke tør kritisere deres vilkår på arbejdspladsen, hvilket resulterer i manglende udvikling af deres praksis,

men også i følelsen af utilstrækkelighed i egen profession (Willig, 2009). Denne orientering om forholdene i den pædagogiske praksis har en stor betydning for de studerendes uddannelse, da det er her de studerende tilbringer ca. 30% af tiden. Derfor betragtes dette som deres sekundære læringskontekst, hvor de afprøver det de lærer på uddannelsen, men også danner sig nye erfaringer, som er med til at udvikle dem.

De tre informanter: Nina, Sara og Iben

Undersøgelsen består af tre interviews med studerende fra tre forskellige uddannelsessteder. Disse foregik som individuelle og semistrukturerede interviews med åbne spørgsmål (Brinkmann & Tanggaard, 2010). De studerende har alle flere års erfaring fra den pædagogiske praksis, hvilket også ligger til grund for deres motivation, og interesse for at udvikle og forandre det pædagogiske område. På interviewtidspunktet er de studerende i slutningen af deres første år på pædagogstudiet. Denne afgrænsning er et bevidst valg, da det første år indebærer en overvejende del undervisningen om demokrati, og er friskt i erindringen hos de studerende. Undersøgelsen har en stor geografisk spredning, med repræsentanter fra tre forskellige landsdele. Dette anses som en fordel i forhold til inddragelse af kulturelle, og traditionelle forskelle fordi retningslinjer på skolerne varierer, og studieordningerne er forskellige. Dog skal alle leve op til den samme lov for daginstitutioner, samt bekendtgørelsen om uddannelsen til pædagog. Dette betyder altså, at der er en repræsentant pr. årgang. En styrke for denne undersøgelse kunne være, flere informanter pr. årgang. Dette kunne bidrage med mangfoldige dataindsamlingsmetoder, som f.eks. fokusgruppeinterviews, eller deltagerobservation med henblik på en dybere og nuanceret forståelse der vil højne pålideligheden i undersøgelsen.

De studerendes fortællinger og vigtige fund

Måden hvorpå jeg behandler det indsamlede data, er med inspiration i den tematiske analyse af Virginia Braun & Victoria Clarke. Fremgangsmåden er en proces der går fra citat, til kodning og ender ud med et relevant tema. Der fokuseres på gennemgående, og betydningsfulde udsagn som de studerende er mest optaget af (Braun & Clarke, 2006). Jeg vælger ikke at inddrage en dybere beskrivelse af metoden heri, men går videre til de væsentlige temaer jeg har fundet.

Det første tema, **Oplevelsen af demokrati** henviser til tiden på uddannelsen. Analysen peger på at undervisningen er overvejende lærerstyret, hvor indhold af undervisning er præget af meget fokus på børns udvikling, samt gentagelse og formidling af viden, kompetence og færdighedsmål. Der ligger meget vægt på de forskellige mål som formkrav på de studerendes afsluttende opgave. Herunder rettes der kritik mod case baseret arbejde. Cases menes som virkelighedsnære, men føles fjerne for de studerende, da de ikke kan relatere til dem. De studerende savner mere forberedelse, da ikke alle studerende skal arbejde med børn i dagtilbud, men også handicap samt specialområdet.

Andet tema hedder **Opfattelsen af demokrati**, og indfanger de studerendes forestilling om demokrati og hvad de lærer om demokrati. De studerende mener ikke undervisningen ændrer deres holdning eller opfattelse om demokrati. Demokrati forbindes med det repræsentative demokrati, hvorfor styreformer, stemmeret, deltagelse og medbestemmelse har stor værdi. Demokrati opfattes derfor ikke som en væsentlig del af den pædagogiske opgave. Demokrati ses derimod ud fra anvendelsesværdi, som er afhængig af tid og kontekst, og noget der skal planlægges i daginstitutionerne. Dette ses i lyset af de studerendes viden om hverdagen i dagsinstitution, der er præget af tidspres og personalemangel, hvorfor strukturer og voksenstyring ses som en nødvendighed i hverdagen.

Tredje og sidste tema, **Demokrati i praksis**, fremviser daginstitutionens rolle som en del af den studerendes uddannelse. Dette peger på at de studerende opfatter omsorg som en primær opgave i det pædagogiske arbejde. De oplever dog at omsorgsopgaven bliver nedprioriteret, fordi nye opgaver, som læreplaner og andet administrativt arbejde, tager tiden fra børnene, og dermed omsorgsop-

gaven. Herunder bliver tidspres og personalemangel forbundet med begrænsninger på egen indflydelse i arbejdet. Dette kommer til udtryk i at dagen er organiseret effektivt uden plads til afvigelse.

Diskussion med Klafki, Illeris og Dewey

Temaet **Oplevelsen af demokrati** diskuteres primært ud fra Klafkis forståelse af den kritisk konstruktive pædagogik og den kategoriale dannelse. Denne handler om opdragelses- og dannelses arbejde, og ønsker at bidrage til udviklingen af en human og demokratisk opdragelse (Klafki, 2004). I forhold til fundene, peger denne forståelse på at de studerendes undervisningspraksis har en række begrænsninger. Manglende indflydelse på tilrettelæggelsen af undervisningen og undervisningsmetoder bidrager ikke til udviklingen af den studerendes evne til medbestemmelse, hvilket er en vigtig motivationsfaktor i forhold til at forstå betydningen af indholdet, da det er de studerendes læring det handler om (Illeris, 2009). Der ligges meget vægt på mål om viden, kompetence og færdighed, hvorfor det udgør en fare for at de studerende opfatter mål som præcise, og vigtige rettesnore for deres læring. Den studerende fortæller:

"Nej den vælger jeg selv, vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre. Jeg lavede en sanseoplevelse med fire børn, over 4-5 omgange. I min opgave skrev jeg om sanser, og hvorfor jeg har valgt det. Så igennem min opgave besvarer jeg nogle af de her videns- færdighedsmål..." Bilag A2 s.2.

Praktikken ses bidragende til udviklingen af evnen til selvbestemmelse, dog med forudsætningen om at den afsluttende opgave besvares ud fra mål om viden, færdighed og kompetence. Dette vil sige, at den studerende blot tilbagefører sin erfaring, og får den til at passe under målenes formkrav. Den studerende tilføjer dermed ikke et kritisk syn på praktikken, og dermed ikke noget nyt, udviklende eller forandrende, hvilket ifølge Klafki skal forstås som en ureflekteret handling, der ikke foreslår praksis noget nyt (Klafki, 2004). I helhed vurderes der at uddannelsen har begrænsninger i forhold til at være en drivkraft for demokratisk dannelse.

Andet tema, **Opfattelse af demokrati** peger på at undervisning ikke ændrer de studerendes opfattelse om demokrati. Dette begrundes med at de studerendes læring betegnes som tilføjende, eller som assimilativ læring (Illeris, 2009). Ideer til arbejdet med demokratiske processer, er divergerende, og der findes ikke et klart mønster, hvilket knyttes til første tema, hvor der ses manglende indflydelse på undervisningens tilrettelæggelse, indhold og metoder som er en forudsætning for de studerendes læring.

Demokrati i praksis diskuteres i henhold til Deweys forståelse, hvor erfaring spiller en væsentlig rolle for læring. Dette henviser til en sammenhæng imellem den studerendes tidligere erfaring med omsorgsopgaver i pædagogisk praksis, undervisning om børns udvikling, og de studerendes opfattelse af den primære opgave. Det de studerende lærer om børn, knytter sig til deres erfaring med omsorgsopgaver, hvilket også bliver udgangspunktet for deres aktiviteter i praktikken og dermed opfattelsen af primæropgaven. Omsorgsopgaven er det udgangspunkt som videreføres og læringen udvikles fra. Dette betyder at de studerendes rolle som omsorgsgivere ikke ændrer sig betydeligt fra før uddannelse til praktikken. De studerendes erfaring fra praktikken peger dermed på, at formålet med dannelse og opdragelse til demokrati ikke er væsentligt, da dette står i baggrunden for omsorgsrollen (Dewey, 2005).

Konklusion

Der vurderes således, at de studerendes undervisningspraksis har begrænsninger i forhold til at være en drivkraft for demokratisk dannelse. Klafkis perspektiv argumenterer for etablering af bedre forudsætninger for udvikling af de studerendes evner til medbestemmelse og selvbestemmelse. Dette indebærer meget mere involveringen af den studerende og dennes forudsætninger, således at den studerende får en interesse, og skaber sammenhængen imellem undervisning, de omtalte mål og

praksis. Indflydelse på undervisning, ses også som en motivationsfaktor i forbindelse med kvaliteten af læring ifølge Illeris, hvilket åbner op for muligheden for, at påvirke de studerendes forståelse for demokrati, og aktiverer dermed de akkomodative læreprocesser. Inddragelse af erfaring i undervisningen har en stor betydning for de studerendes læring. Som det ses, formår de at drage nytte af undervisningen på deres måde, men hvis de skal forstå demokrati som en del af den pædagogiske opgave, må der tages hensyn til deres forudsætninger, således at de forbinder den nye viden til eksisterende erfaringer.

Litteraturliste:

Illeris, K. (2009). Læring. 2 udgave, 3. oplag. Roskilde: Samfundslitteratur.

Klafki, Wolfgang (2004). Skole teori, forskning, udvikling – Skoleteori, skoleforskning og skoleudvikling i politisk samfundsmæssig kontekst. Hans Reitzels Forlag.

Pettersvold, M. og Østrem S. (2018): Profesjonell Uro. Barnehagelæreres ansvar, integritet og motstand. 1. udgave, 1. oplag. Fagbokforlaget

Tanggard L. & Brinkmann S. (2010). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I: Brinkmann, S. & Tangaard, L., *Kvalitative metoder: En grundbog* (1. udgave, 5. oplag), (s. 29-53.). København K: Hans Reitzels Forlag.

Willig, Rasmus. (2009): Umyndiggørelse: København. Hans Reitzels Forlag.

Websteder:

Bekendtgørelsen om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog: Lokaliseret d. 01.02.2019 på:

<https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=188589>

BUPL: Ytringsfrihed under pres: Lokaliseret d.02.03.2019 på: <https://bupl.dk/artikel/ytringsfrihed-pres-paedagoger-tier-som-aldrig-foer/>

BUPL: Podcast, ytringsfrihed under pres: Lokaliseret d. 02.03.2019 på:

<https://bupl.dk/artikel/ny-podcast-paedagogers-ytringsfrihed-pres/>

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	1
Problemfelt.....	2
Afgrænset problemfelt – Aktuelle udfordringer i den pædagogiske praksis	5
Forskerrolle	7
Videnskabsteori.....	8
Undersøgelsesdesign og metodiske tilgange	10
Den empiriske del af undersøgelsen	11
Planlægning af interview	11
<i>Gennemførelse af interview som samtale og mailkorrespondance</i>	<i>13</i>
<i>Transskription.....</i>	<i>14</i>
Analyseværktøj – Tematisk analyse	15
Den teoretiske del af undersøgelsen	17
<i>Pædagogernes uddannelse</i>	<i>17</i>
<i>Empiriindsamling.....</i>	<i>18</i>
Teori til diskussion.....	20
<i>Demokrati.....</i>	<i>20</i>
<i>Dannelse</i>	<i>21</i>
<i>Læring</i>	<i>25</i>
Præsentation af fund fra empirisk undersøgelse.....	27
<i>Thematic map 1: Oplevelsen af demokrati.....</i>	<i>28</i>
<i>Forberedelse på studiet.....</i>	<i>29</i>
<i>Medbestemmelse på studiet.....</i>	<i>30</i>
<i>Selvbestemmelse.....</i>	<i>31</i>
<i>Fund fra temaet Oplevelsen af demokrati.....</i>	<i>33</i>
<i>Thematic map 2: Opfattelsen af demokrati</i>	<i>35</i>
<i>Egen opfattelse.....</i>	<i>36</i>
<i>Læring om demokrati.....</i>	<i>37</i>
<i>Ideer til arbejdet med demokrati.....</i>	<i>39</i>
<i>Fund fra temaet Opfattelsen af demokrati.....</i>	<i>41</i>

<i>Thematic map 3: Demokrati i praksis.....</i>	<i>43</i>
<i>Pædagogens primære opgave.....</i>	<i>44</i>
<i>Pædagogens egen indflydelse på arbejdet</i>	<i>45</i>
<i>Anvendelse af demokrati i praksis</i>	<i>46</i>
<i>Fund fra temaet Demokrati i praksis.....</i>	<i>48</i>
Diskussion	49
<i>Diskussion af temaet Oplevelsen af demokrati.....</i>	<i>49</i>
<i>Diskussion af temaet Opfattelsen af demokrati.....</i>	<i>53</i>
<i>Diskussion af temaet Demokrati i praksis</i>	<i>55</i>
Konklusion	58
Litteraturliste	60
Websteder.....	61
Bilag	64

Indledning

Udgangspunktet for dette speciale bygger på en tidligere undersøgelse jeg lavede i forbindelse med praksis på 9. semester. Denne havde sin gang på professionshøjskolen University College Nordjylland. Arbejdsopgaven var at undersøge hvorledes deres læringsgrundlag, refleksiv praksislæring, udfolder sig i undervisningen. Refleksiv praksislæring er en tilgang, som kombinerer teori og praksis i en vekselvirkning, med det formål at gøre den færdiguddannede klar til at matche de krav samfundet stiller. Min undersøgelse handlede derfor om, hvordan læringstilgangen refleksiv praksislæring påvirkede kursisternes omsætning af teoretisk viden til praksis. Det centrale i undersøgelsen var refleksion, fordi det af UCN anses for at være et kerneelement i forhold til det at lære, samt selvstændigt, og i samarbejde med andre, at udvikle og forme sin professionelle identitet, sine kompetencer og personlige dømmekraft. Under uddannelsen til pædagog bruger de studerende ca. 30% af deres tid i en relevant praktik. Deres tid i praksis giver dem grundlag for at afprøve viden, kombineret med personlig refleksion. Denne vekselvirkning imellem teori, praksis og personlig refleksion vækkede min nysgerrighed til videre at undersøge hvordan dannelse af den pædagogstuderende som ressource for arbejdsmarkedet sker. I næstekommande afsnit vil jeg derfor fremhæve hvorfor dannelse er af så stor betydning for nutidens samfund.

Problemfelt

Dannelse er blevet debatteret til det årlige Uddannelse- og Forskningsmøde, afholdt i april 2018. Her deltog repræsentanter fra forskellige videregående uddannelser, erhvervslivet, studerende, folketingsmedlemmer m.fl. Mødet afspejlede mange perspektiver på dannelse, hvortil nysgerrighed og kritisk sans var nogle af de gennemgående dannelseselementer for det 21. århundrede (UFM, 2018b).

Traditionelt har uddannelse, uanset niveau, til formål at danne det enkelte menneske som borger i samfundet, men også som arbejdskraft. Uddannelse er i Danmark en vigtig kilde til at opretholde velstanden, og udvikling af både den private samt offentlige sektor. For at optimere uddannelsessystemet, har regeringen fremsat tre nye målsætninger for de videregående uddannelser:

1. Høj faglighed og stort læringsudbytte, der fremmer ånd, viden og kritisk sans.
2. Tæt sammenhæng mellem de videregående uddannelser og samfundets kompetencebehov nu og i fremtiden.
3. En veluddannet befolkning med mange år på arbejdsmarkedet (UFM, 2018a).

Den teknologiske udvikling fremhæves som værende vækstfremmende og foranderlig, hvilket skaber nye muligheder på arbejdsmarkedet. Dette sætter den enkeltes evner i fokus. Følgende citat beskriver:

"Samtidig stiller fremtidens arbejdsmarked krav til evnen til at omstille sig og til løbende at tilegne sig nye færdigheder i takt med, at den teknologiske udvikling og de generelle samfundsmæssige forandringer skaber nye muligheder og forandrer arbejdsmarkedet. De videregående uddannelser skal derfor også danne de studerende og give dem en tværfaglig forståelse sammen med en stærk faglighed. Dannelsen skal udgøre et fælles ståsted – et fundament på uddannelserne og i samfundet." (UFM, 2018a)

Regeringen forudser et digitalt samfund, hvor hastig udvikling skaber kontinuerlige ændringer på det arbejds- og samfundsmæssige plan. Ifølge citatet, skal den enkelte besidde evner som omstillingsparathed, og være villig til at lære, samt handle derefter for at kunne matche de fremtidige forandringer.

I åbningstalen til det årlige Uddannelses –og Forskningsmøde, lægger daværende minister Søren Pind ikke skjul på sine bekymringer om de samfundsmæssige problemer, affødt af den teknologiske udvikling. Ifølge ham, har sociale medier medført, at oplysning er blevet

tilgængeligt for alle, og giver taletid til den brede mangfoldighed. Ifølge ham, er mængden af viden og information blevet for uoverskuelig at navigere i, hvilket fører til usaglig debat. På den måde modarbejdes den faktiske viden, og bliver erstattet af fænomenet fake news, eller udokumenterede påstande og fordrejninger som virker misinformerende (UFM, 2018b). Søren Pind, udtaler:

”Vi har brug for unge med stærke specialistkompetencer. Men vi har også brug for unge med stærke menneskelige kompetencer. Kompetencer som samarbejdsevne, kreativitet, problemløsning, kritisk sans og social forståelse til at kunne håndtere de forandringer, vi står over for på hastigt forandret arbejdsmarked. Dannelse er sund fornuft i det 21. århundrede. Det er det både åndeligt, men også økonomisk.”(UFM, 2018b)

Allerede i 2017 lagde ministeren kimen til ændringen af de videregående uddannelser. Han nedsatte en inspirationsgruppe om ny filosofikum på universiteterne, med ambitioner om udvikling af dannelsesforløb på de øvrige videregående uddannelser. Inspirationsgruppen fremhæver kompetencer som nysgerrighed, kritisk tænkning og dømmekraft, refleksion og fordybelse i rapporten, der blev udfærdiget juni 2018, som løsning på fremtidens udfordringer (UFM, 2018c). Der ses et sammenfald imellem de kompetencer der ønskes udviklet, både fra det årlige Uddannelses- og Forskningsmøde, Søren Pinds åbningstale, samt inspirationsgruppens rapport. For at opsummere, så er visionen altså at den enkelte skal dannes således, at kompetencer såsom nysgerrighed, kritisk sans, samarbejdsevne, social forståelse, dømmekraft, refleksion og fordybelse fremmes. Der er altså ikke tale om bestemte handlekompetencer eller specifik viden, men derimod om menneskelige evner der står i kontrast til teknologiens egenskaber.

Jeg vil nu styre problemfeltet i retning af et anderledes perspektiv på dannelse. Dog vil det stadig være på et overordnet plan frem til næste afsnit. Lars Geer Hammershøj, Ph.d. i sociologi og lektor ved DPU, mener at begrebet dannelse bliver brugt som et samlebegreb, når det angår om mennesket skal dannes til mennesket i verden, eller blot som et samfundsnyttigt væsen. Hammershøj siger at, uddannelsessteder tidligere har været henvist til at danne den enkelte, ved at videregive og videreinformere samfundets værdier, forestillinger og praksisser (Dewey 1916; Durkheim 1922 i Hammershøj, 2017). Problemet i dag består i, at individualiseringsprocessen nu har ført til at individet alene har ansvaret for sig selv, sine handlinger og konsekvenserne af disse. Hammershøj mener, at dannelse derfor er i krise på grund af ændringer i samfundet, og der er behov for at dannelsesele-

menter tydeliggøres i uddannelsessystemet og studieordninger. Ifølge Lars Geer Hammershøj, har videregående uddannelser til opgave at forberede den studerende til at varetage en bestemt profession, dermed til at udøve professionel dømmekraft, og at den enkelte formår at forholde sig professionelt i og til nye situationer. Jf. Hammershøj, skal den enkelte ikke kun dannes i form af en bestemt viden eller kompetencer til at varetage en funktion, men i forhold til hvordan denne skal benytte sin viden og kompetencer som menneske i arbejdsøjemed, men også som menneske i verden. Han forstår derfor dannelsen som den tredje dimension af uddannelse, som ikke kun angår viden og kompetencer (Hammershøj, 2017).

Jeg har nu forsøgt at skildre to forskellige perspektiver på dannelse. At dannelsesdiskussionen er aktuel, skal findes i bl.a. teknologisk udvikling, digitalisering samt individualisering, som giver en række udfordringer i samfundet. Set i forhold til Søren Pinds ideer om hvordan de studerende skal dannes, betyder det, at der skal fokus på de menneskelige egenskaber som ressourcer for arbejdsmarkedet. Hammershøj pointerer dog at udviklingen af individet ikke kun handler om dannelse som nytte for samfundet, men også til menneske i samfundet, ydermere at der er behov for at dannelseselementerne bliver tydeliggjort i uddannelsessystemet. Den engelske politolog, David Held, skelner mellem to dimensioner af demokrati, som forklarer føromtalt formål med dannelse ganske simpelt:

1. Beskyttere mod teknologiens konsekvenser – beskyttende demokrati.
2. Udviklere af samfundet, på baggrund af demokratisk livsform og adfærd – udviklende demokrati. (Held, D. 1996)

Ovenstående problemstilling ser jeg som værende vigtigt at pointere, fordi de forskellige perspektiver på samfundsmæssige udfordringer ligger til grund for idéerne om hvordan de studerende skal dannes. Denne del af problemfeltet peger på, at dannelse er et aktuelt udgangspunkt i forhold til at diskutere uddannelsens mål og indhold. Emnet er vigtigt at belyse fra forskellige sider, for at afdække ideer der ligger til grund for uddannelsens udformning og funktion. Det er vigtigt at tage stilling til, fordi de vedrører ikke kun uddannelsen til pædagog, men også børn og unge, og deres dannelse. Pædagogisk arbejde er funderet i opgaver som undervisning, opdragelse, pleje og omsorg af den næste generation. Dermed har pædagogerne en vigtig funktion, fordi de skal uddannes til at videreføre de dannelseselementer, således at alle oplever at tage del i fællesskabet, og tager aktivt del i udvikling af det danske samfund. Derfor vil jeg nu gå videre til det afgrænsede problemfelt, hvor jeg vil belyse de aktuelle problemstillinger i pædagogernes praksis.

Afgrænset problemfelt – Aktuelle udfordringer i den pædagogiske praksis

I Norge har Mari Pettersvold, lektor i sociologi, og Solveig Østrem, professor i pædagogik, for nyligt samarbejdet om et forskningsprojekt, der sætter fokus på spændingsfeltet imellem de politiske beslutninger og det pædagogiske arbejde. Forskningsprojektet beskæftiger sig med fortællinger fra forskellige børnehavelærere og ledere, der kæmper for deres ansvar og integritet, og modsætter sig kommunernes detailstyring (Pettersvold og Østrem, 2018). Vilkårene for de danske pædagoger er ligeledes blevet udfordret over en lang årække. I Danmark er ytringsfrihed almenkendt som en grundlovssikret ret, der giver en person lov til at ytre sin mening både i skrift og i tale. Ved at man som borger eller ansat ytrer sig om fx kritisable forhold, giver det mulighed for dialog og udvikling af sin praksis. Tilbage i år 2015 lavede BUPL en undersøgelse af pædagogernes ytringsfrihed, hvor en bekymrende tendens af pædagogernes tavshed om deres arbejdsvilkår så dagens lys. På dette tidspunkt var det hver tredje pædagog der valgte at tie. For nyligt har BUPL lavet en lignende undersøgelse, der har taget et skridt i en kritisk retning, og beretter om at hver anden pædagog ikke ytrer sin mening (BUPL.dk). I dag understøttes undersøgelsens resultat af sociolog og lektor, Rasmus Willig, i en podcast om pædagogers ytringsfrihed (BUPL.dk). Allerede for 10 år siden havde Willig fokus på selvsamme emne. Han forklarer i sin bog, Umyndiggørelse, hvordan samfundsmæssige forandringer, reformer og krav om effektivisering presser pædagogerne til at yde mere end hvad de kan overkomme. Herunder at pædagogerne ikke tør kritisere vilkårene på arbejdspladsen, og de dermed bliver handlingslammet i forhold til at udvikle deres praksis, men også at følelsen af utilstrækkelighed, der bevirker ringe trivsel i egen profession (Willig, 2009).

I den første del af problemfeltet har jeg søgt at fremhæve både politiske samt sociologiske perspektiver på dannelse, samt hvad der ligger til grund for disse. I anden del af problemfeltet har jeg lagt fokus på udfordringer fra pædagogernes praksis, som har ca. 10 års eksistensgrundlag, men er intet mindre end relevante og aktuelle i dag. Der ses et problem i forhold til at de demokratiske værdier bliver indskrænket, dermed finder jeg det interessant at undersøge hvordan man bliver uddannet til demokrati, når der ikke opleves demokrati i den pædagogiske praksis. Problemfeltet i sin helhed fremhæver hvordan dannelse oplever en renæssance, og bliver relevant at undersøge i forhold til pædagogstuderende. Derfor finder jeg det interessant, og samtidigt yderst væsentligt, at undersøge

hvordan pædagogstuderende bliver uddannet til, og lærer, at varetage de udfordringer de møder i deres arbejde. Derfor lyder problemformuleringen således:

Hvordan påvirker uddannelsen studerendes opfattelse af demokrati, og hvad tillægger de studerende særlig betydning i forhold til pædagogens rolle for udviklingen af demokratiske værdier i daginstitutionen?

Ud fra problemformuleringen vil jeg gerne fremhæve at demokrati og dannelse er store og centrale begreber i dette speciale. Senere i specialet vil der derfor være en udfoldelse af disse, samt deres betydning for demokratisk dannelse. Jeg vil nu påbegynde dette arbejde med en kort beskrivelse af min egen rolle.

Forskerrolle

I 2014 blev jeg uddannet pædagog. De førømtalte problemer, som er aktuelle i den pædagogiske praksis, har jeg derfor haft kendskab til fra starten af min uddannelse til pædagog. Min erfaring fra UCN, og sidenhen praksis, har ført mig videre til AAU og kandidatuddannelsen i Læring og forandringsprocesser. Ønsket har været, og er til stadighed, at stille min nysgerrighed i forhold til udfordringer af samfundets sammenhængskraft, og udvikle min kritiske sans. Som fagperson med erfaring fra praksis har jeg tilegnet mig viden om strukturerne i en politisk ledet institution, og har kendskab til hverdagens omgivelser i en pædagogisk praksis. Jeg er også blevet mor, hvilket giver mig en viden om forholdene i en daginstitution. Alt dette bidrager med en flersidet forståelse, der gør, at jeg som forsker kan reflektere over forskellige facetter af den pædagogiske praksis. Selvom specialet har et empirisk grundlag, så er det til stadighed mig der er ansvarlig for undersøgelsens design, analyse og konklusion. Derfor vil jeg være særligt opmærksom på hvordan min forudindtagede personlige holdninger kan påvirke dette arbejde. Jeg vil uddybe nærmere herom i de forskellige metodeafsnit. Jeg vil nu starte med afsnittet om videnskabsteori, hvilket også tilskynder mig til at reflektere over mit eget perspektiv kontra andre forståelser, der gør det muligt at belyse en sag fra forskellige sider.

Videnskabsteori

Socialkonstruktivismen betegnes ved, at menneskets erkendelse af virkeligheden anses for at være social konstrueret, med undtagelsen af den fysiske virkelighed. Eksempelvis ses menneskers sprog, materielle redskaber, race, køn osv., som naturlige fænomener, medens de ud fra en socialkonstruktivistisk tilgang er menneskeskabte. I denne tilgang er menneskers handlinger, og sprog med til at skabe den virkelighed de bevæger sig i. (Collin i Collin & Koppé, 2014). Man kan sige, at fænomener eksisterer fordi vi mennesker er blevet enige om deres eksistens, og dermed sagt, at hvis noget er skabt, kan det også laves om. Det kritiske aspekt er dog en stor del af socialkonstruktivismen, fordi den fordrer at man dekonstruerer et bestemt fænomen, for at kunne sætte spørgsmålstejn ved det som vi opfatter som naturligt. Måden hvorpå man arbejder med demokrati i daginstitutionerne er eksempelvis ikke det samme i dag som det var for 50 år siden, og forholder sig næppe uændret om 50 år. Demokratiske værdier bliver fremført af menneskers tanker, handlinger og tale. Til denne forandring giver den socialkonstruktivistiske tilgang dermed anledning til at undersøge hvordan uddannelsen præger de studerendes opfattelse af demokrati, og hvilken betydning det har for deres handlinger. Undersøgelsen koncentrerer sig således om den viden de studerende tilegner sig om demokrati fra de indtræder på uddannelsen, og brugen af denne viden fremefter. Jeg afviser dog ikke at de studerende har erfaringer fra før uddannelsen, som kommer til udtryk i bestemte værdier, holdninger eller adfærd, der afspejler deres opfattelse af demokrati. Hertil vil det være nærliggende at bruge et hermeneutisk perspektiv som kan belyse samt give et anderledes billede af problemstillingen. Hvorfor det vil være relevant at udforske de studerendes erfaringshorisont, og kortlægge hvilken betydning det har for deres forståelsesramme af demokrati og demokratiske værdier. Ifølge Hans-Georg Gadamer, er formålet med en hermeneutisk inspireret forskningsproces at opnå horisontsammensmeltning (Gadamer, 2004). Til dette vil det være relevant at fokusere på pædagogernes fortællinger, som vil være retningsvisende for hvordan de studerende forstår, kan forstå eller fortolker viden om demokrati. En pendant til socialkonstruktivisme vil være at anskue problemet fra en naturvidenskabelig tilgang. Her vil det være nødvendigt at opstille målbare parametre for f.eks. hvad demokrati er, og målelige effekter af dette. En naturvidenskabelig tilgang kan komme på tale på et givent tidspunkt i undersøgelsen. Dette kunne komme til udtryk i eksempelvis en kortlægning af antal studerende, på forskellige tidspunkter i uddannelsen og deres mening om demokrati. Som studerende i læring og forandringsprocesser forholder jeg mig dog kritisk til at

bruge denne form for tilgang i undersøgelsen, fordi menneskers læring er individuelt, kompliceret og svært målbart. Herudover fordi de studerendes opfattelse af demokrati, og hvad de tillægger størst værdi i forhold til at arbejde med demokrati, lægger op til en undersøgelse om at forstå læring i forskellige kontekster, og ikke en forklaring af årsags-sammenhænge.

Undersøgellesdesign og metodiske tilgange

For at kunne besvare problemformuleringen har jeg valgt at anvende metoden kvalitativ undersøgelse, i form af semistrukturerede interviews. Fremgangsmåden heri bærer også præg af den socialkonstruktivistiske tilgang, hvor jeg er optaget af at undersøge hvordan demokrati opfattes, og hvordan der bliver handlet ud fra demokratiske værdier. Det arbejde, der skal ligge til grund for udførelsen af interview, skal ses i lyset af de syv faser af en interviewundersøgelse (Kvale & Brinkmann, 2009). Den første består af en tematisering af undersøgelsens formål, og herefter gælder planlægning af selve undersøgelsesdesignet. Dernæst gennemførelse af de konkrete interviews og transskription. De sidste faser som ifølge Kvale og Brinkmann er analyse, verifikation samt den afsluttende rapportering, er ikke medtaget heri. Dette skyldes at jeg har fundet inspiration i en tematisk analyse af Braun & Clarke. Dette begrundes med, at demokrati har vist sig at være et komplekst og stort emne at få hold på. Braun og Clarks metode byder på en systematisk og stringent gennemgang af interviews, der medfører gennemsigtighed i bearbejdelsen af udsagn. Disse er grundlaget for en helhedsforståelse, der danner ramme om forskellige temaer. Temaerne diskuteres senere med henblik på at besvare problemformuleringen. Til dette benytter jeg mig af Wolfgang Klafkis indholdsmæssige principper og grundkategorier, som kendetegner den kritisk konstruktive pædagogik. Jeg vil også benytte mig af Knud Illeris' perspektiv på læring og uddannelse i et samfundsmæssigt perspektiv. Herudover vil jeg anvende John Deweys forståelse for uddannelse og demokrati. Jeg vil uddybe teorierne senere i afsnittet Teori til diskussion. Jeg vil nu bevæge mig vider til nedstående afsnit, hvor jeg vil starte med en trin-for-trin beskrivelse af mine overvejelser samt beslutninger i forbindelse med udarbejdelsen af interview.

Den empiriske del af undersøgelsen

Planlægning af interview

Følgende giver et overblik over de praktiske og etiske overvejelser jeg har gjort mig i udarbejdelsen af interviewguiden, samt samtalerne med de pædagogstuderende.

I arbejdet med interviewguiden har jeg haft min rolle som pædagogstuderende, pædagog og mor for øje. Min erfaring på disse områder har bidraget med en viden, som også har sat et aftryk på udarbejdelsen af spørgsmålene. I forberedelsen har jeg været særligt opmærksom på at undgå indforståethed. Jeg sigter efter at udtrykke mig upartisk, og undgå at stille spørgsmål, som indirekte besvarer egne hypoteser. Eller som et ordsprog siger, som man råber i skoven får man svar. I samtalen er ønsket at være opmærksom på ikke at udtrykke personlige meninger og holdninger, eller at ligge ord i munden på respondenten. Min omtanke med udarbejdelsen af interviewguiden, samt selve interviewforløbet, vil minimere risikoen for fejlfortolkning i analysearbejdet.

Indledende fase – Min erfaring fra tidligere interviews har gjort mig bevidst om den asymmetriske relation der kan være imellem forsker og interviewperson. Derfor har jeg, med respekt for den enkelte, lagt vægt på at skabe tryghed og opbygge en god relation, som forudsætning for at etablere en god kontakt. I den indledende fase vil samtalen derfor være uformel, og sigter efter at udveksle information såsom navn og baggrund. I denne fase vil den studerende blive informeret om anonymitet, dennes rolle og afklaret i forhold til hvad interviewet skal bruges til. Herunder er intentionen at klarlægge formelle og konkrete forhold der angår interviewpersonens studieforhold.

Interviewguide, semistruktureret – Jeg finder semistruktureret interview som den mest fleksible og passende form til specialets undersøgelse. Et interview kan være udfordrende at gennemføre. Situationen er opstillet, tidsbegrænset, samtalen bliver optaget, forløbet kan være ukendt for den anden, og dermed er der en række faktorer der er medvirkende til at påvirke interviewpersonen. Et interview har en dobbelt agenda, igennem samtale at få adgang til den andens livsverden men også at indhente viden der er på forskerens præmisser. Den semistrukturerede form giver for det første mulighed for at afvige fra de udarbejdede spørgsmål. Her ser jeg min erfaring med det pædagogiske område som en fordel i forhold til at være en aktiv lytter, hvilket giver plads til fordybelse i samtalen. Dette

muliggør at indhente viden og inspiration, der kan lede til uddybende spørgsmål (Kvale & Brinkmann, 2009). For det andet skal interviewguiden bruges til studerende på forskellige niveauer af uddannelsen, og derfor er spørgsmålene udarbejdet således at de passer til en bred målgruppe. Interviewguiden findes under bilag A.

Wolfgang Klafki og John Deweys demokrati i uddannelsen – Til interviewspørgsmålene er min forhåndsviden baseret på Klafkis teori om dannelse samt John Deweys syn på demokrati. Begge parter har fokus på dannelse af individet til en demokratisk borger. Klafkis teori bidrager med et didaktisk perspektiv på dannelse i den uddannelsesmæssige kontekst. Klafki ser den pædagogiske praksis som foranderlig og historisk tilblevet, hvilket afspejles i den samfundsmæssige praksis. I arbejdet med opdragelse eller dannelse er det, i denne forståelse, væsentligt at tage stilling til politiske, samfundsmæssige og kulturelle forhold. Sammenhængen imellem disse aspekter må gøres forståeligt for dem der vokser op i dette samfund, således at de studerende opdager en betydning og får en interesse i at deltage og udvikle samfundet. Til dette gør Klafki opmærksom på et kriterium, som opfyldes ved at individet udvikler evner til selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet. Klafki kalder dette for den kritisk-konstruktive pædagogik, idet den, med sin samfundskritiske tilgang, har en dobbeltbetydning i forhold til en udviklende praksis, men også til udvikling af en demokratisk opdragelse (Klafki, W. 2004). John Deweys syn på demokrati bidrager med et perspektiv på individet, dennes forudsætninger, erfaringer og hvordan viden om demokrati anvendes i praksis. Uddannelse er ifølge Dewey en social proces der, igennem relation og tillid på tværs af forskellige fællesskaber og formål, bidrager i udviklingen af en demokratisk livsform. Uddannelsespraksis skal derfor tilbyde de studerende frihed til at være, og dele deres mangfoldige erfaringer, således at der skabes samspil imellem de forskellige tanker. På denne måde bliver eleven eller den studerende udfordret af nye ideer, og undgår rigide og rutineprægede handlinger (Dewey, 2005).

Derfor spørger jeg hvad de studerende lærer om, og hvordan undervisningen på uddannelsen foregår. Jeg søger at afdække om den studerende også selv oplever demokrati. Herudover koncentrerer jeg spørgsmålene om hvorvidt den studerende selv har indflydelse på undervisningen.

Gennemførelse af interview som samtale og mailkorrespondance

Interviewene søger at opnå viden om hvordan uddannelsen påvirker de studerendes opfattelse af demokrati, samt hvad de studerendes tillægger størst værdi, i forhold til udvikling af demokratiske værdier i daginstitutionen.

Der blev foretaget tre interviews. Nærmere beskrivelser af informanterne følger herunder.

Iben, bilag A1 – Er 29 år, og har arbejdet som social- og sundhedshjælper på et plejehjem i 10 år. Arbejdet med demensområdet og erfaringer som mor, har fordret ønsket om uddannelse og mere viden, således at hun kan blive dygtigere. Iben er indskrevet på UCN Hjørring i februar 2018, og netop gennemført den første del af uddannelsen som omhandler grundfaglighed. Hendes praktik fandt sted i en børnehave.

Nina, bilag A2 - Er 23 år, og har arbejdet som handicaphjælper i 2 ½ år. Denne nærkontakt med borgerne har fordret et ønske om at læse videre. Hun føler at have bedre mulighed for at kæmpe for borgernes, børns, og menneskers rettigheder, ved at være i tæt kontakt med dem. Nina er indskrevet på UCN Aalborg i februar 2018, og har også for nyligt gennemført den første del af uddannelsen. Hendes praktik fandt sted i en vuggestue.

Sara, bilag B - Er 38 år, og har tidligere arbejdet som pædagogmedhjælper. Er vokset op i et hjem med en mor som har været dagplejemor. Denne erfaring har sit primære udgangspunkt i valget af uddannelsen til pædagog. Sara er indskrevet på Københavns professionshøjskole i 2017. Hendes praktik fandt sted i en børnehave.

Dette interview er et mailinterview, og derfor er spørgsmål samt svar samlet under bilag B. Interviewguiden til mail er blevet udformet på nogenlunde samme vis som en almindelig interviewguide, dog med flere detaljer som guider interviewpersonen igennem spørgsmålene, denne er tilføjet under bilag C. En mailkorrespondance har vist sig at være nødvendigt på baggrund af udfordringer i at hverve informanter. Forud selve mailinterviewet med Sara, har vi udvekslet information via Messenger på Facebook, hvor vi indledningsvis har lært hinanden at kende og haft mulighed for løbende at stille afklarende spørgsmål. Jeg er bevidst om at der tidligere i kvalitativ forskning har været fokus på et ansigt-til-ansigt interview, fordi det er mere autentisk end et mailinterview. Udbredelsen af elektronisk kommunikation muliggør dog at udføre interview på tværs af land og bygrænser. Herudover har denne form også en praktisk fordel, nemlig at det er selvtranskriberende hvilket er en tidskrævende metode (Brinkmann & Tanggaard, 2010).

Transskription

Valget er faldet på en enkel transskriptionsstrategi af interview. Der ses på hvad der bliver sagt i interviewet, og ikke hvordan. Her er essensen at fastholde meningen i det sagte. I transskriptionen er toneleje, tonefald, stemmevolumen og pauser undladt. Dette vurderes at være for tidskrævende i forhold til brug af interviewet. De vigtigste brudstykker er skrevet ud, da der vurderes at det giver mindre risiko for misfortolkning. Idet valget er en simpel transskriptionsstrategi, har det været vigtigt at transskriptionen er lavet umiddelbart efter interviewet, og af interviewerens. Grunden til dette er, at det kan være svært for en tredjepart at høre den præcise ordlyd, men også at der i denne proces opstår gode ideer til analysedelen (Brinkmann & Tanggaard, 2010).

Analyseværktøj – Tematisk analyse

Jeg har valgt at gå induktiv til værks, idet den indsamlede empiri i form af interviews er primær i forhold til opbygning af dette speciale. Jeg har fundet inspiration i den tematiske analyse af Virginia Braun & Victoria Clarke. Begge er forskere og forfattere til adskillige bøger indenfor den kvalitative metode. Braun & Clarke har beskrevet fremgangsmåden af den tematiske analyse, som en proces der går fra citat til kodning, og ender ud med et tema (Braun & Clarke, 2006). Da jeg har valgt at gå induktiv til opgaven, er denne model også relevant, da jeg ville se, hvilke gennemgående og betydningsfulde udsagn informanter var mest optaget af. Ideen med den tematiske analysemodel er at komprimere materialet og finde frem til relevante temaer og mønstre. Braun & Clarke har defineret seks faser for tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006 s. 87):

1. Fortrolige mig selv med data (Familiarizing yourself with your data).
2. Generer indledningsvis koder (Generating initial codes).
3. Søge efter temaer (Searching for themes).
4. Vurdering af temaerne (Reviewing themes).
5. Definer og navngiv temaerne (Defining and naming themes).
6. Producer rapport (Producing the report).

Første fase handler om at gennemlæse de transskriberede interviews flere gange. Denne fase skal ses som en rekursiv proces, der skal fremme en dybere forståelse for interviewene. Jeg valgte derfor at læse materialet, men også at gennemlytte optagelserne flere gange. Denne fremgangsmåde ses som nødvendig for opnåelsen af fortroligheden, og fornemmelsen af materialet i sin helhed. Herudover ses det omfattende arbejde med transskription samt gennemgang af materialet som relevant, i forhold til at danne et fundament for de næstkommende faser.

Anden fase, organisering af data. I denne fase handler det om at finde mønstre, det interessante, samt meningsfulde i forhold til undersøgelsens spørgsmål. Denne fase skal ses som en del af analysen, da det er her man samler citater fra interviews i mindre grupper, som i den næste fase udgør de væsentlige temaer. Kodning er et udtryk for den mening i teksten, der træder tydeligst frem, og ses ved det umiddelbare i datas ytringer (Braun & Clarke, 2006). Jeg har kodet ca. 80% af det transskriberede materiale manuelt. Jeg har først udskrevet alle transskriptionerne, og dernæst brugt post-its til at tage noter på, samt forskellige farvede tekstmarkere, til at skelne de mange citater. De citater som ikke er blevet

inddraget, har været f.eks. udsagn om emner, som ikke har givet mening for problemformuleringen.

Tredje fase, søgning af temaer, består hovedsagligt af sortering af de mange kodninger og inddeling i temaer, under temaer og mulige temaer. I denne fase begynder det at blive tydeligt hvilken relation der er imellem citaterne, kodning, og dermed påbegyndes tematisering (Braun & Clark, 2006). For at kunne skabe et overblik over fremgangsmåden, inddrager jeg en kladde som visualiserer, hvordan de forskellige citater kodes og tilblivelsen af temaer. Disse findes under bilagene K1, K2 samt K3.

Fjerde fase er en opfølgning af forrige faser, hvor fokus nu er på om hvorvidt der er sammenhæng imellem temaer og kodninger. Denne fase er en gennemgang af temaerne, og er med til at sikre, at temaerne indfanger det betydningsfulde, og siger noget om helheden. Denne rekursive proces bruges til at vurdere de udvalgte temaer, og det er også her nogle temaer kasseres. Det er på dette stadie der gives et indtryk af hvad temaer hver for sig handler om, hvordan de passer sammen indbyrdes, og hvordan de i fællesskab giver et helhedsbillede af det indsamlede data (Braun & Clarke, 2006).

Femte fase handler om definition, og endelig navngivning af temaer. De færdiggjorte temaer og tilhørende kodninger vil blive illustreret senere i specialet. Disse betegner Braune & Clarke som thematic maps, og formålet er at visualisere relationerne mellem kodninger og temaer. I denne forbindelse har jeg udarbejdet tre temaer, som hedder: Opfattelsen af demokrati, Oplevelsen af demokrati og Demokrati i praksis.

Sjette fase omfatter den endelige analyse. I denne fase udfoldes de valgte temaer med inddragelsen af citater for en mere troværdig oplevelse. Temaerne bliver beskrevet, fortolket og senere diskuteret i henhold til at besvare den overordnede problemformulering:

Hvordan påvirker uddannelsen studerendes opfattelse af demokrati, og hvad tillægger de studerende særlig betydning for pædagogens opgave: at udviklingen demokratiske værdier i daginstitutionen?

Den teoretiske del af undersøgelsen

Pædagogernes uddannelse

I dette afsnit tager jeg udgangspunkt i lovgivningen om uddannelsen til pædagog samt studieordningen fra UCN. Her vil jeg fremhæve de væsentligste pointer om hvad der forventes af den studerende. Studieordningen er fra 2017 og gældende indtil nu. Den ene informant er omfattet af studieordningen fra UCC (ucc.dk). Det har dog ikke været nødvendigt at inddrage denne, da den første del af pædagogernes uddannelse, kaldet grundfagligheden, er meget lige hinanden. Herudover er kompetencemål for fællesdelen, også kaldet grundfagligheden nedfældet i bekendtgørelsen, og omfatter alle studerende der er startet efter d.1. juni 2014 (§ 29)

Formålsparagraffen i bekendtgørelsen om uddannelsen til professionsbachelor som pædagogstuderendes uddannelse lyder således: *"Formålet med uddannelsen er, at den studerende erhverver sig professionsrelevante **kompetencer, viden og færdigheder** til selvstændigt og i samarbejde at **udøve, udvikle og formidle** udviklings, lærings- og omsorgsopgaver i et **samfundsmæssigt perspektiv**."* (§1)

Endvidere står der om formål i dagtilbudslovens, som i øvrigt omfatter alle dagtilbud frem til skolestart, og er gældende både for lærere og pædagoger:

*"Dagtilbud skal give børn **medbestemmelse, medansvar og forståelse** for og **oplevelse med demokrati**. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund".* (§7 stk. 4)

Ifølge studieordningen er den første tid på uddannelsen en fællesdel, hvor alle studerende undervises i grundfaglighed, som består af første og andet semester, samt en praktik på 32 dage.

1. Semester består af modul om profession, didaktik og praksis, samt modul om køn, seksualitet og mangfoldighed.
2. Semester består af første praktik som omhandler pædagogens praksis efterfulgt af et modul omhandlende etik, kommunikation og medborgerskab.

I den første del af uddannelsen, også kaldet grundfaglighed, er der fokus på at den studerende tilegner sig læring om lovgivning og konventioner, værdier og dilemmaer i pæda-

gogisk praksis i det moderne velfærdssamfund, demokratisk dannelse og medborgerskab og mangfoldighed og fællesskab (ucn.dk). En overvejende del af undervisningen om demokrati er placeret i starten af uddannelsen, og er årsagen til at undersøgelsen er afgrænset til førsteårsstuderende. Kort fortalt, giver grundfagligheden de studerende kompetencer til at støtte og facilitere udvikling, læring, trivsel, medborgerskab og dannelse hos børn, unge og voksne. Opdragelse, udvikling og dannelse til demokrati er vævet ind, på adskillige måder, i de mange forskellige former for mål den studerende skal leve op til. En udførlig udgave af kompetence-, videns- og færdighedsmål for grundfaglighedsdelen er udarbejdet i bekendtgørelsen om uddannelsen til pædagog. For en detaljeret beskrivelse henvises heri under bilag 1. Indholdet i de nævnte paragraffer og bekendtgørelser indikerer vigtige faktorer for den studerende i forhold til at erhverve sig kompetencer, viden og færdigheder til at løse opgaver i et samfundsmæssigt perspektiv. Uddannelsen spiller dermed en afgørende rolle, og er forpligtet til at forberede de studerende til at varetage den væsentlige opgave, som er at give børn medbestemmelse, medansvar, forståelse for, og oplevelse med demokrati.

For at få en forståelse for hvad pædagogens arbejde og uddannelse består af, har jeg altså rettet blikket mod definitionerne i lovgivningen. Her er arbejdet med demokrati en fællesnævner, og indskrevet både i formålsparagraffen for uddannelse til pædagog, i sin funktion på dagtilbudsområdet samt de studerendes studieordning, der efterlever bekendtgørelsens retningslinjer. Den overordnede opgave fra uddannelsesstedet er altså at forberede de studerende til at danne børn, unge og voksne til demokratiske samfundsborgere.

Empiriindsamling

Empirien i nærværende speciale består af to dele, både interview samt databehandling og en analyse af studiets indhold. For at danne et overblik over pædagoguddannelsens indhold, har jeg gennemgået to forskellige studieordninger fra hhv. UCN Nordjylland samt UCC Københavns Professionshøjskole. Fælles for dem begge er, at uddannelsen består af den første del, som tidligere nævnt hedder grundfagligheden, og dækker over 1., 2., og 3. semester inklusive en praktikperiode på tre måneder. Her er der fokus på at den studerende tilegner sig læring om lovgivning og konventioner, værdier og dilemmaer i pædagogisk praksis i det moderne velfærdssamfund, demokratisk dannelse og medborgerskab, mangfoldighed og fællesskab samt pædagogen som myndighedsperson (ucn.dk). En overvejende del af undervisningen om demokrati er altså placeret i starten af uddannelsen. Da læringen foregår i en vekselvirkning imellem teori og praksis, besluttede jeg mig

for at afgrænse området til kun at interviewe studerende som var i starten af deres uddannelse. Nærmere betegnet, som netop har gennemført undervisning om demokrati samt første praktik. Tanken bag dette var at få de studerende til at italesætte deres oplevelser imens det var frisk i hukommelsen, og inden de fordybede sig i andre dele af uddannelsen som ikke omhandler demokrati. Jeg havde på forhånd ikke besluttet hvor mange interviews der skulle laves. Jeg er gået ud fra Steinar Kvaales citat: "Interview så mange personer, som det kræver for at finde ud af det, du har brug for at vide" (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 133). Jeg stødte på to grundlæggende problemer. Den første var en udfordring i at hverve informanter. Jeg har kontaktet undervisere med henblik på at skabe kontakt til studerende på de forskellige uddannelser. Herudover har jeg lavet forskellige opslag på Facebook-grupper som har pædagogstuderende, pædagoger samt politisk engagerede studerende som målgruppe. Metoden med den bedste virkning, har været hjælpen fra nærmeste netværk såsom medstuderende, tidligere kollegaer og venskaber, som har formået at formidle mine kontaktoplysninger videre til tredjepart. Årsagerne kan være:

1. At emnet demokrati er for abstrakt, og svært for de nye studerende at forholde sig til.
2. Omprioriteringsbidraget som blev indført i 2016, og har medført store besparelser på professionshøjskolerne (dm.dk), hvilket har ført til mindre undervisning, feedback og vejledning, der resulterer i at de studerende måske er usikre, føler sig stresset fordi meget af undervisning er overladt til ansvar for egen læring.

En udfordring yderligere blev først tydelig for mig efter interviewene med de studerende. Selv på baggrund af at de er indskrevet på forskellige uddannelsessteder, tegnede der sig et mønster af en sammenfaldende opfattelse af demokrati. De studerende gav et indtryk af at deres viden var på et niveau, hvor de kunne beskrive og forklare om demokrati. Dette gjorde at mætningspunktet faktisk allerede var tilstrækkelig. Hvorimod det var udfordrende at få dem til at tale om demokratiske processer i daginstitutionerne. Begrundelsen herfor fandtes i aktuelle problemer i den pædagogiske praksis. De studerende havde et stort behov for at tale om udfordringerne de oplevede i deres praktik, hvilket jeg fandt interessant at forfølge, idet dette på sigt kunne vise sig som et vigtigt element i forhold til at forstå deres overvejelser og handlinger.

Teori til diskussion

Demokrati

Danmark betegnes som et demokratisk land. Demokrati kommer af det græske 'demos' for folk, og 'kratos' som styre, deraf folkestyre. Demokrati hentyder derfor til at et samfund er styret af folket frem for enevældigt (Svensson, 2019). Folkestyret kan dog komme forskelligt til udtryk, og derfor omtales demokrati også ud fra typer eller former. Den danske demokratiform, som er fastlagt i grundloven, kaldes for det repræsentative demokrati. I grundloven findes der en beskrivelse af procedure, og formelle regler for hvordan et valg foregår. Det repræsentative demokrati fungerer således, at borgerne vælger den lovgivende magt, som er politikerne. Politikerne repræsenterer dermed flertallets værdier, og træffer beslutninger på vegne af vælgerne. En anden form for demokrati, som er beslægtet med det repræsentative demokrati, er det direkte demokrati. Forskellen er at borgerne har en direkte indflydelse, hvorfor de selv diskuterer sagerne og stemmer om dem. Dette er naturligvis ikke muligt i et samfund hvor der er mange borgere, og derfor er proceduren fastlagt til at man laver folkeafstemninger, som der gøres i det repræsentative demokrati (ft.dk). Denne forståelse af demokrati sætter også sit præg på uddannelsessystemet. I Danmark har John Deweys tanker været en inspiration i den danske uddannelseskontekst samt pædagogiske praksis, og kan genkendes i form af erfaringslæring, projektarbejde, gruppearbejde osv. Forklaringen af demokrati tager derfor udgangspunkt i John Deweys uddannelsesperspektiv. Dewey ser ikke demokrati som en styreform, men derimod et samfund med plads, og anerkendelse af mangfoldighed, som er med til at vedligeholde og udvikle mennesker, og dermed demokrati. Ud fra denne tankegang er demokrati, for Dewey, et socialt ideal, der også vedrører uddannelsen. På uddannelsesplan fordrer denne tilgang at eleverne bliver engageret og får en personlig interesse i sociale relationer. Her kan nævnes at elever eller studerende har fri mulighed for at dele erfaringer, bearbejde dem i fællesskab med henblik på at få et nuanceret perspektiv. Således at de til hinanden, og af hinanden bidrager. Dewey siger:

"Et demokrati er mere end en styreform – det er primært en form for liv i forening med andre, en fælles kommunikeret erfaring. Det udvidede område for de mange individer, der deler en interesse, så enhver må forbinde sin egen handling med andres og overveje, i hvilken udstrækning andres handlinger påvirker betydningen og retningen af ens egen

handling, svarer til nedbrydning af de classeskel, raceskel og nationale territorieskel [...]. (Dewey 2005, s. 104)

Ovenstående sætter fokus på det enkelte individ, og dennes ansvar for sig selv samt andre. I Deweys citat er det tydeligt at forpligtelsen starter hos den enkelte, og at omtanke for hvordan egne handlinger påvirker andre, og andres handlinger én selv har en betydning for fællesskabet. Det kan forklares ved, at man som individ på ingen måde er herre over andres handlinger eller tanker, men at tage andres handlinger i betragtning, og overveje hvordan de påvirker egne handlinger bevirker til en forståelse for den sammenhæng man befinder sig i. At man omgås hinanden med opmærksomhed og interesse, fordrer et fællesskab, eller solidaritet, som altså kendetegner demokrati. Denne grundtanke ses også i uddannelsesmæssige sammenhænge som projektarbejde eller gruppearbejde. Uddannelse er, ifølge Dewey, en social proces, der, igennem relation og tillid på tværs af forskellige fællesskaber og formål, bidrager i udviklingen af en demokratisk livsform (Dewey, 2005). Uddannelsespraksis en vigtig del i forhold til udviklingen af demokrati. Det er her elever eller studerende kan producere viden, ved at udforske, erfare og reflektere, hvilket er grundlæggende i udviklingen af et demokratisk samfund. Uddannelsens mål er at udvikle elevernes evne til forsat at udvikle sig. Derfor rettes der stor kritik i forhold til, at uddannelse fastsætter statiske mål som slutresultater der skal opnås. Ud fra Deweys forståelse er konsekvensen af denne, ignorering af individet og manglende udfoldelse af dennes evner, men også en begrænsning af underviserens udfoldelse af egne erfaringer. Målet for eleven skal ikke ses som at eleven skal blive færdig med at lære, men fortsætte med at udvikle sig. Dewey siger: *"Indtil det demokratiske grundprincip, at enhver udviklende erfaring har en værdi i sig selv, bliver anerkendt, vil vi være intellektuelt forvirrede af kravet om tilpasning til eksterne mål"* (Dewey 2005, s. 125). Med dette citat påpeges vigtige pointer, som sætter individets erfaring i centrum. Individets erfaringer er retningsvisende, og mål skal ses som abstrakte forslag til hvorledes disse erfaringer skal udvikles til frigørende evner (Dewey, 2005).

Dannelse

Inden for pædagogik og dannelse spiller Wolfgang Klafkis dannelsestænkning og kritisk-konstruktive didaktik en central rolle. Wolfgang Klafki analyserede dannelsesteorier fra slutningen af 1700-tallet, og udviklede begreberne *formal* og *materiel* som dækker over hhv.

personlige egenskaber samt indhold af undervisning. Herudover bliver de to nævnte dannelseteorier differentieret i yderligere fire positioner; *dannelseseoretisk objektivisme, klassisk dannelsesteori, teorier om funktionel dannelse og teorier om metodisk dannelse* (Graf & Skovmand, 2004). Material dannelsesteori henviser til al den viden som et individ skal oplæres med, for at kunne klare sig, eller som Jank og Meyer beskriver: *"På den måde kommer de til at beskrive et kanon af fag og dannelsesindhold. De fremkommer med en mere eller mindre fuldstændig "encyklopædisk" liste af dannelsesgods, der skal beherskes af den, der vil kalde sig alment dannet."* (Jank & Meyer, 2012)

Formal dannelsesteori henviser til subjektive egenskaber som skal udvikles, hvilket Jank og Meyer også præcist definerer: *"De beskriver en række metoder og kompetencer, som mennesker skal besidde for at blive handlings- og udviklingsduelige i den verden, vi lever i."* (Jank & Meyer, 2012)

Denne måde at organisere dannelse på opfattes som værende ensidigt, idet Klafki fandt det umuligt at individets egenskaber kunne udvikles, uden at denne skulle forholde sig til indhold af undervisningen, og vice versa. Derpå udviklede han *kategorial dannelse*, som kombinerer elementer fra formal og materiel indhold (Graf & Skovmand, 2004). Klafkis meget brugte citat beskriver kernen i dannelse således:

"Dannelse er kategorial dannelse i dobbelt forstand, fordi en virkelighed har åbnet sig 'kategorialt' for et menneske, og fordi dette menneske dermed selv – takket være de 'kategoriale' indsigter, erfaringer og oplevelser, som det har tilegnet sig – er blevet åbnet for denne virkelighed." (Klafki 1996, s. 193, oversat fra den norske udgave i Graf & Skovmand, 2004 s.45)

I forhold til undervisning henviser citatet til at, undervisning alene ikke kan lære individet noget, individet må være modtageligt ved at have en interesse, eller på anden måde relatere til det der undervises i, for at kunne se en dybere mening. Denne forståelse gør opmærksom på, at mennesket udvikles i en vekselvirkning med sine omgivelser, at viden om noget ikke begribes, hvis ikke det har betydning i form af oplevelse eller erfaring, således at det bidrager med en anderledes måde at tænke på, være på eller anskue verden på. Klafkis vision er at dannelse er for alle, og må sigte efter at fælles ansvar for opdragelsen til et frit, socialt og demokratisk samfund (Klafki, 2004).

Klafki gør opmærksom på indholdsmæssige principper og grundkategorier, der betegner den kritisk konstruktive pædagogiks koncept. Disse deler han op i seks principper som

ikke må afgrænses fra hinanden, men skal ses i et dialektisk samspil i udviklingen af en demokratisk opdragelse. Jeg vil kort opsummere disse:

1. Det første princip handler om teori og praksis forholdet. Disse skal ses som værende afhængige af hinanden, idet deres gensidige samspil bidrager med udvikling og forandring af begge dele. Den pædagogiske praksis må forstås som en samfundsmæssig praksis der er formet af den historiske kontekst, hvilket også afspejles i skolen, uddannelsens, familiens og børnehavens måde at opdrage på.
2. Det andet princip er et historisk oprids hvor Klafki forklarer om samfundets forandring og dennes indflydelse på opdragelse. Med oplysningsfilosofien opstår der krav på fornuftens kraft og menneskets evne til selv at tænke, eller som vi i dag kender for, almene menneskerettigheder. Denne rettighed ses også som tilfældende barndommen og ungdommen, hvilket Roussou er meget optaget af. Denne opfattelse om autonomi vinder indpas i pædagogikken, hvorfor opdragelse bliver til en samfundsmæssig, politisk og kulturel opgave. Det påpeges at være samfundets ansvar, at give unge muligheden for at udvikle sig til myndige mennesker med evner for selvbestemmelse. Opdragelsen til selvstændighed betegner at mennesket nu må tænke, gøre og dømme ud fra sit eget perspektiv hvilket også betyder en selvstændighed i forhold til kirke, stat og andre magthavere. Klafki taler derfor meget om, at opdragelsesteori ikke må anses som en selvstændig disciplin, men at pædagogisk teori og pædagogisk praksis skal ses som en del af politik, samfund og kultur. Mennesket er en del af alt dette, og må derfor opdrages til at forstå disse sammenhænge, udvikle evnen til selvbestemmelse så det kan forholde sig, og medvirke til en videreudvikling af samfundet.
3. I forlængelse af ovenstående handler dannelse om udviklingen af grundevner som man personligt arbejder sig frem til. Det drejer sig om:
 - Evnen til selvbestemmelse over individuelle livsvilkår, herunder i forholdet til andre mennesker, arbejde, erhverv, etik og religion.
 - Evnen til medbestemmelse dvs. at enhver har krav om, mulighed og ansvar for udformningen af fælles kulturelle, samfundsmæssige og politiske forhold.
 - Evnen til solidaritet, fordi kun de to ovenstående punkter er legitime, kan solidaritetskravet opfyldes. Dvs. den enkelte må gøre en aktiv indsats for at "de andre" også skal omfatte politisk undertrykte eller underprivilegerede mennesker. Det er derfor spørgsmålet om at kunne identificere sig med andre og deres problemstillinger.

4. Udviklingen af disse evner kalder Klafki for det almene princip for den kritisk-konstruktive pædagogiks erkendelses- og handlingsinteresse, hvilket nærværende princip handler om. Derfor anses princip tre som et kriterium der kan kaste lys over pædagogiske teorier eller opdragelsesmetoder, samt hvad de kan bidrage med til udviklingen af børn, unge og voksnes evne til selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet. Herunder også at finde ud af hvad der står til at hindre udviklingen af disse. Den kritisk-konstruktive pædagogik er altid samfundskritisk, men samtidigt interesseret i udvikling og forandring, og derfor også konstruktiv. Dens intention er altid at afsøge muligheder for opdragelse til selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet, uagtet hvilket samfund det handler om. På denne måde har den til hensigt at bidrage til udvikling af en human og demokratisk opdragelse.
5. Dette princip handler om relation imellem den pædagogisk handlende og den som skal have udviklet evnen til selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet. I dette tilfælde er parterne ikke ligestillede, da udgangspunktet for deres viden og kunnen ikke er ligeligt fordelt. Her gøres der opmærksom på vigtigheden af udligning af dette forhold, således at parterne oplever sig som ligestillede. Dette foregår ved hjælp af en gradvis, målrettet og bevidst indsats, igennem kommunikation og interaktionsrelationen.
6. Det sidste princip handler om forholdet mellem teori og praksis. Ligesom i første princip, gentager Klafki vigtigheden af, at teori og praksis ses som gensidigt afhængige af hinanden. I nærværende princip uddybes blot teoriens og praksissens roller. Klafki siger at teori alene, ikke må ses som vejledende for praksis, idet praksis dermed vil miste sin medbestemmelse og selvbestemmelse. Dem der udøver pædagogikken eller opdragelsen er altså ikke blot "brikker" i et spil der styres af en teori, hvilket heller ikke gør sig gældende for modtagerne. Omvendt kan praksis heller ikke stå alene i forhold til udformningen af teori. Klafki formulerer: *"Hvis teorien virkelig vil være en teori for praksis, må praksis hele tiden være inddraget i formuleringen af de problemer og problemstillinger, teorien undersøger i sin forskning."* (Klafki, 2004 s 24)

Klafki påpeger at dannelse handler om at individet udvikles i en dialektisk vekselvirkning med sine omgivelser, hvilket kommer sig til udtryk i en subjektets inddragelse i læringsprocesser, da dette er nøglen til at individet forandrer sin måde at tænke og være på. Teori om dannelse er yderst aktuell i dag, fordi det kan bruges til at sammenholde et idealistisk syn på demokrati i forhold til perspektiver på dannelse der bliver forlagt den studerende

på nuværende tidspunkt. Jeg vil nu gå videre til næste afsnit som omhandler læring som er en del af dannelse.

Læring

I en dansk kontekst og uddannelsessystem hænger demokrati, dannelse og læring unægtelig sammen. Dannelse er en del af læring og vice versa, derfor vil jeg i dette speciale inddrage Knud Illeris' syn på læring og uddannelse i et samfundsmæssigt perspektiv. Knud Illeris er en anerkendt forsker og teoretiker med mere end 40 års erfaring indenfor læring og uddannelse. I det følgende vil Illeris' perspektiver blive introduceret, med henblik på at anvende den som forståelsesramme for læring og demokrati.

Illeris gennemgår fire forskellige læringstypologier, hvor alle er tilknyttet det kognitive aspekt. Illeris har afsat i Thomas Nissen, Jean Piaget og Jack Mezirows læringsforståelser. Læringsniveauerne sættes i en rækkefølge i forhold til menneskets udvikling af mentale skemaer. Ifølge Illeris er rækkefølgen en bevidst handling, idet han behandler niveauerne efter en stigende grad af kompleksitet. Med dette mener han ikke at læringsniveauerne nødvendigvis skal ses isoleret fra hinanden, men at disse skal ses i relation til læringssituationen, og hvilket niveau der bedst muligt passer hertil (Illeris, 2009). Illeris taler om:

Kumulativ læring, som det niveau hvor de mentale skemaer er under udvikling. Her er der tale om læring der ikke er tilknyttet noget man kender til i forvejen. Det betegnes også som gentagende og mekanisk læring, hvilket typisk ses i de første leveår, hos handicappede eller mennesker med hjerneskader.

Assimilativ læring, kendetegnes ved at den enkelte påbegynder at knytte det lærte til noget man kender i forvejen. Dette kaldes også tilføjende læring, idet der allerede er udviklet mentale skemaer, som ny læring kan blive tilføjet til. Denne proces ligner meget det som man i hverdagen bruger, er ikke psykisk krævende, og befinder sig bedst under forudsigelige vilkår.

Akkomodativ læring, er en noget mere krævende proces. Dette niveau kendetegnes også som man typisk siger, "at det knager og brager når man skal tænke". Illeris beskriver det som en læring, der bliver aktiveret når den enkelte bliver udsat for situationer, som ikke kan knyttes til de eksisterende skemaer, fordi det ikke passer sammen. For at skabe sammenhæng er det derfor nødvendigt at skemaerne bliver omstruktureret. I dette tilfælde er det når den enkelte får en aha-oplevelse, og pludselig forstår hvordan tingene hænger sammen. Det er her læring får anvendelighed og kan relateres til refleksion eller kritisk tænkning.

Transformativ læring, er den mest krævende psykiske proces, og fremkommer typisk i usædvanlige sammenhænge. Denne form for læring er mere indgribende i personligheden, da denne proces føles som om man "bliver født på ny" (Illeris, 2009).

Deltagernes medbestemmelse er, ifølge Illeris, en overset men meget betydningsfuld del af undervisningens tilrettelæggelse. Den enkeltes indflydelse på uddannelsen, og hvordan undervisningen styres, sættes i sammenhæng med motivation for at lære. Herunder kvaliteten af det lærte, og hvorvidt det bliver overførbart til anvendelse hvilket også kendetegner akkomodative samt transformativ læreprocesser. Illeris benytter nedenstående begreber i forhold til undervisning:

Lærerstyret, en traditionel tilgang hvor underviser suverænt bestemmer hvad og hvordan undervisning skal foregå.

Deltagerstyret, betyder at alle involverede parter styrer undervisnings aktiviteter. Hvorfor det typisk er underviseren der tager sig af rammebetingelser, og de studerende ses ansvarlige for det der laves, er interessant og lærerigt for dem, idet det handler om deres læring.

Selvstyret, betyder at den studerende selv har ansvar for egen læring, og tilrettelæggelse. Dette ses typisk i voksenuddannelser. Graden af vejlederens eller underviserens indblanding afhænger af den kulturelle tradition. Kutymen i Danmark er deltagerstyret undervisning. Hvorimod de engelsksprogede lande er mere individualistisk orienteret, og den enkelte selv har ansvar for egen læring (jf. Knowles 1970, Brockett & Hiemstra 1991 i Illeris, 2009).

Illeris plæderer for, at der i et demokratisk samfund tages højde for styringsforhold i undervisning. Dette betyder at de laveste klassetrin frem til ca. 14 år, er helt eller overvejende lærerstyret, og at der herefter, og frem til ca. 20 år, stræbes imod gradvis deltagerstyring. Hvilket betyder at voksenuddanneles er delvis deltagerstyret, men overvejende selvstyret (Illeris, 2009).

Præsentation af fund fra empirisk undersøgelse

I dette afsnit vil jeg præsentere fundene fra interviewundersøgelsen. Jeg vil som tidligere nævnt rette opmærksomheden på hvordan uddannelsen præger de studerendes opfattelse af demokrati, og hvilken betydning det har for deres handlinger. Herunder hvordan den viden de studerende tilegner sig om demokrati fra de indtræder på uddannelsen, og brugen af denne viden fremefter. Tre temaer fremkom gennem interviewanalysen, og jeg vil i det følgende afsnit illustrere disse i tre thematic maps. Efter hver illustration vil jeg udfolde temaerne og inddrage citater fra interviews, for at opnå gennemsigtighed i beskrivelsen og fortolkningen. Efter udfoldelsen af alle temaerne vil jeg diskutere analysefundene med udvalgt teori. Første tema, Oplevelsen af demokrati, har relation til hvordan de studerende oplever at blive forberedt til praktikken, og hvor meget medindflydelse de har i forhold til deres studie. De spørgsmål jeg havde forberedt, handlede om hvordan de studerende blev klædt på til den praktik de skulle ud i.

Thematic map 1: Oplevelsen af demokrati

Iben Bilag A1 s.1:

"Jeg synes faktisk jeg blev klædt rigtig godt på. For den første halvdel handler utroligt meget om børn. Grund kompetencer. Til gengæld dem der ikke havde noget med børn, blev ikke klædt særligt godt på. Men det hele handlede faktisk kun om børn."

Nina Bilag A2 s.2:

"Ja, altså vi havde rigtig meget forberedelse til praktikken. Vi har snakket efterfølgende om at de godt kunne organiseret det på en anden måde. Det strakte sig måske over to uger, eller det føltes som rigtig langt tid til forberedelse kun til praktikken. Hvor der var meget gentagelse, det gjorde at folk ikke gad at høre efter, fordi de gik ud fra at det hører vi nok om igen. Da vi så var tilbage på skolen på studiedage, så sad der stadig nogle som ikke vidste hvad vi skulle, for vi skulle skrive en opgave men der sad stadig nogle der ikke vidste hvad det hele gik ud på. Hvor at hvis man havde samlet det bedre, og gjort forløbet kortere, så tror jeg at vi var blevet forberedt bedre. For det var meget langt og løst."

Nina Bilag A2 s.3:

"Vi blev inddelt i nogle grupper fx vuggestue/folkeskole. Der havde vi nogle dialoger med hinanden, hvor vi kunne udveksle ideer med hinanden om de aktiviteter/forløb, hvordan man kunne lave opgaven eller stille den op. Det synes jeg ærlig talt var mest værdifuldt, ikke fordi jeg kan undvære det underviseren havde at bidrage med, selvfølgelig kan jeg ikke..."

Sara Bilag B s.3:

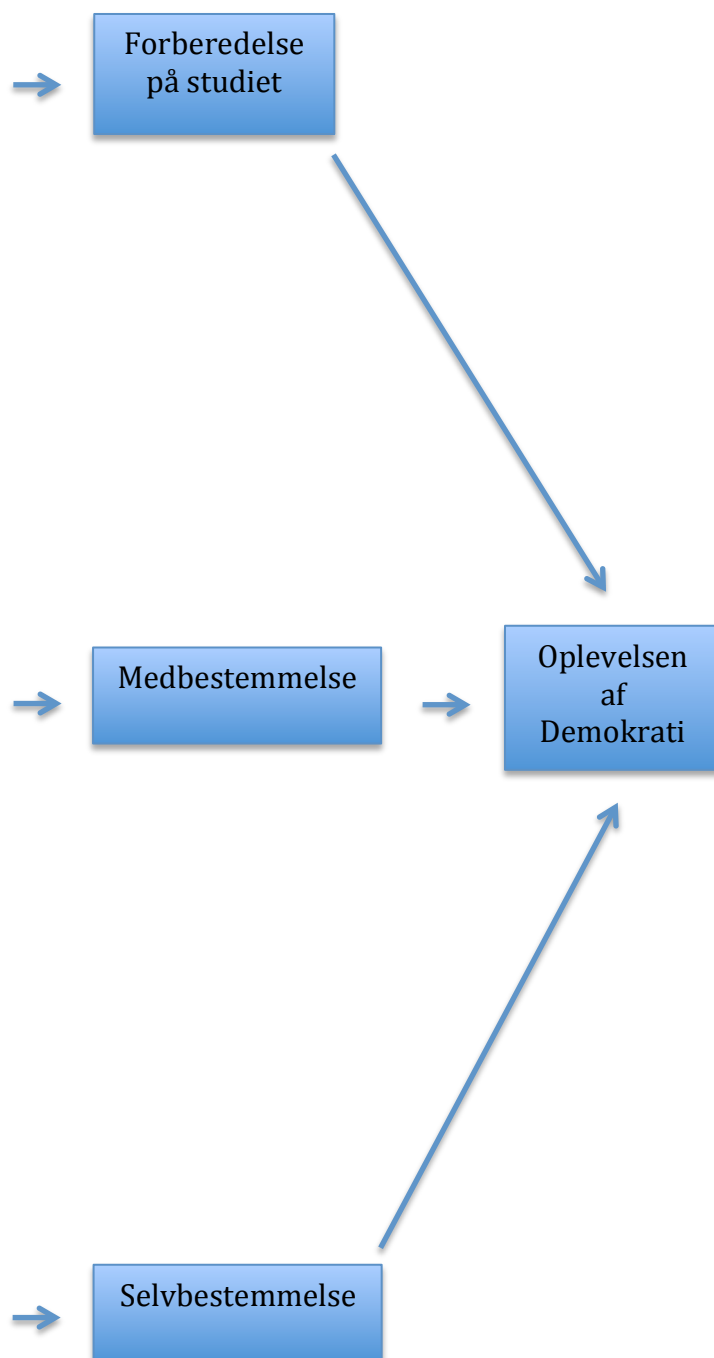
"Undervisningen inden praktikken var fastlagt og den havde vi ikke indflydelse på, heller ikke de opgaver der skulle laves til indkaldelsesdagene. Dog måtte jeg selv bestemme, hvilket emne og hvordan jeg arbejdede med det, da jeg skulle skrive min eksamens opgave."

Nina Bilag A2 s.2:

"Nej den vælger jeg selv, vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre. Jeg lavede en sanseoplevelse med fire børn, over 4-5 omgange. I min opgave skrev jeg om sanser, og hvorfor jeg har valgt det. Så igennem min opgave besvarer jeg nogle af de her vidensfærdighedsmaal..."

Nina Bilag A2 s.3:

"Nej det var kun opgave baseret. Vi havde to research dage i praktikken. Der var det os selv, der skulle ud og se. Selvfølgelig forberedte vi os selv lidt på hvad det var vi kunne komme ud til, og hvilke oplevelse de havde haft førhen. Men det var os selv der skulle finde ud af hvad det var for noget. Og efter de to research dage havde vi en forberedelsesdag hvor vi snakkede sammen om hvordan vi oplevede det at møde stedet".

Forberedelse på studiet

I forberedelsen til praktik giver både Iben og Nina udtryk for grundighed af studiets indhold samt tilrettelæggelse. Iben oplever at undervisningen omhandler meget børn og børns grundkompetencer, men udviser samtidig refleksion over manglende viden om andre målgrupper end børn. Adspurgte om hvor stor en frihed hun oplever i forhold til forberedelsen af praktikken, fortæller hun jf. bilag A1:

"Jeg synes den var meget stor (ironi). Jeg synes nogle gange de er laissez faire." (s.2)

"Jaa, så snakker vi lige der, det er ikke sådan som gymnasiet hvor der er strenge regler. Det er ret flyvsk, vi tager den på gefühlen, og de gentager meget. Vi snakker om det samme to dage i træk, hvor man tænker, så nu har vi også forstået det. Så skal vi videre nu. Jeg synes de prioriterer meget den samme ting i stedet for at åbne sig op." (s.2)

"Jamen jeg tænker at det er sådan lidt, at vi nok ikke hører de samme ting alle sammen. Men det kan godt blive lidt for meget og sådan at have fri. Her den sidste måned har vi haft fri kl. 11. Og så tænker jeg at når man skal i praktik så vil man altså gerne klædes lidt mere på. Blandt andet dem der skulle ud i skole/fritid og social/specialområdet, de er slet ikke blevet klædt på til det. Vi har jo ikke haft noget om skolebørn eller handicappede." (s.3)

Her forbinder Iben frihed med den undervisningstid der er på studiet. Hun beskriver at tiden er sparsom, og udtrykker at den tid der er til rådighed, bliver brugt på unødvendig gentagelse af det samme stof. Hun oplever derfor ikke at forberedelsen er tilstrækkelig, idet hendes forventninger til praksis indebærer flere emner end kun børns udvikling, og andre målgrupper end børn. Lignende gør sig gældende for Nina, som oplever at gentagelse ikke har en fremmende effekt for forståelsen. Det fremgår at der er afsat 14 dage til praktikforberedelse. Dette tidsspænd opleves som værende for langt, og tilrettelæggelsen resulterede i manglende ansvarlighed hos de studerende. Adspurgte om indholdet af de 14 dages praktikforberedelse fortæller Nina:

"...Men det var meget underviseren der fortalte om alle reglerne, og gennemgik opgavens indhold, hvad vi skulle, kompetencemål og viden-færdighedsmål." (s.2)

"...Vi havde tre studiedage hvor den ene var en læringsplansdag hvor vi havde vores

praktikvejleder med på studiet. Det var faktisk nogle gode dage, dem havde de gjort noget ud af.” (s.2)

Ifølge citaterne, er Ninas oplevelse af de 14 dages forberedelse primært initieret af undervisen, som fortæller om indholdet for en opgave, der skal laves i forbindelse med praktik. Ifølge citatet, er det underviseren der har initiativet, og guider de studerende i forhold til de mål de skal opfylde i forbindelse med tilegnelsen af kompetence, viden og færdighed. Heraf oplever hun tre dage som hun beskriver positivt, fordi *”dem havde de gjort noget ud af”*, deriblandt hvor vejleder fra praktikstedet også er til stede. Overordnet set oplever de studerende, ifølge citaterne, forberedelsen som værende en kort periode der føles lang. Selvom de beskriver at der er meget forberedelse og at den er god, oplever de en mangel på struktur i tilrettelæggelsen, meget gentagelse af de samme emner, og dermed tid, der ikke bliver udnyttet effektivt nok.

Medbestemmelse på studiet

Alle informanterne beretter om viden og erfaring fra forskellige pædagogiske områder, som de har tilegnet sig fra før uddannelsens start. De gav, på hver deres måde, udtryk for at motivationen til videre uddannelse udsprang fra ønsket om mere viden og en forandring af praksis. Dermed kan man sige, at de har været drevet af personligt engagement og interesse for at forandre praksis. Derfor spørger jeg indtil informanternes egen indflydelse på studiet.

Ifølge citaterne i Thematic map 1, fortæller Nina om hvordan de studerende bliver inddelt i grupper i forhold til de praktikker de skal ud i. Samarbejdsprocessen med de øvrige studerende oplever Nina mest værdifuld, fordi en dialogbaseret tilgang er med til at udvikle ideer om hvordan opgaven skal udarbejdes, og forskellige aktiviteter i praksis afvikles. Hun fortæller også at underviserens bidrag ikke kan undværes, og er et vigtigt supplement til det tilrettelagte gruppearbejde. Selvom Sara ikke er indskrevet på samme uddannelsessted, beretter hun om, at hun ingen indflydelse har på selve undervisningen, da den er suverænt tilrettelagt af underviseren. På hendes uddannelse er der tale om forskellige opgaver der skal løses i forbindelse med *”indkaldelsesdage”*, som er dagene der tilbringes på studiet. Disse har hun heller ikke indflydelse på. Derimod er valget af emne, samt hvordan den afsluttende eksamensopgave udføres, hendes eget ansvar. I forhold til egen

indflydelse fortæller Nina, i Bilag A2, s.1, om case arbejde på studiet. Hertil spørger jeg om disse cases passer med virkeligheden:

"Altså vi får jo tonsvis af cases, men du kan ikke sætte det op på samme måde, før at man selv har været ude og arbejde".

"Jæe det tror jeg nok, men jeg synes det er svært at lave en case og sætte det op på den måde. For jeg synes det er meget nemmere at bruge sin egen erfaring på det, og det synes jeg generelt hvis vi har lært om et eller andet så er det meget nemmer at forstå hvis man har været indenfor et område med det. Hvor man kan sætte det op imod noget. Hvor jeg har lidt svære ved at forstå hvis man sætter det op imod en case der kommer et eller andet mærkeligt sted fra".

Nina fortæller om de underviser-initierede aktiviteter som de studerende bliver forelagt. Her er der tale om virkelighedsnære cases, de studerende forventes at forholde sig til. Nina fortæller at der arbejdes meget med cases, men at hun finder det svært at forholde sig til, når cases ikke har en tilknytning til egen viden.

I alt angives det, at de studerende oplever studietiden inden praktik, som primært styret af underviseren, og at der er fastsatte rammer for opgaver. I undervisningen er der indlagt plads til gruppearbejde, hvor de studerende, i dialog med hinanden, kan reflektere over hvordan opgaver kan løses. Herudover at de studerende arbejder meget med cases. De studerende har dog svært ved at forholde sig til de udvalgte cases, eftersom de synes at være for distancerede i forhold til egen erfaring. Afslutningsvis vælger de studerende dog selv hvilket emne, og hvordan de vil beskæftige sig med deres eksamensopgave efter praktikken. Praktikken de studerende bliver forberedt til er altså tilrettelagt således, at de studerende oplever begrænset medbestemmelse i forhold til udgangspunktet, hvor deres ønsker bunder i en erfaring om at ændre praksis. Denne tid på studiet kan dermed siges at være en tid, hvor de studerende øver sig i at bruge faglige teorier og metoder, uden nødvendigvis at have anvendelsesværdi for den praktik de skal ud i.

Selvbestemmelse

Inden de studerende skal i praktik, har de såkaldte *"researchdage"*. Disse beskriver Nina, i Thematic map 1, som tidspunktet hvor de studerende på egen hånd besøger praktikstedet.

Her skal de observere, og få en føling med, hvad det er de kommer ud til. Efter research-dagene er de studerende tilbage på studiet til en forberedelsesdag, hvor de er i dialog med hinanden. Her deler de oplevelser om mødet med praktikken. De studerende finder på denne måde ud af hvad de finder mest interessant, og planlægger hvad de skal arbejde med når de kommer i praktik. Nina fortæller *"..vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre.."* I praktikken oplever Nina generelt en frihed til selv at bestemme hvad hun vil arbejde med, men hun skal dog udføre et forløb. Ifølge citatet bunder dette i hendes egen interesse, hvorfor hun selv styrer tilrettelæggelse og indhold. Praktikken og semestret afsluttes ved, at Nina skal skrive en opgave som omhandler hendes tid i vuggestuen. Hun fortæller i bilag A2 s.2: *"Ja, altså under vores kompetencemål, er der nogle viden-færdighedsmål, og det er faktisk det vores opgave skal indeholde inklusive vores praktik."* Dermed kan man sige, at så længe praktikken og forløbet lever op til de fastsatte krav, kan den studerende bestå. Lignende beretning gør sig gældende for Sara, som taler om *"indkaldelsesdage"*. Disse er dage hvor den studerende har fri fra praktikken, men har studiedage i stedet. Hun fortæller i bilag B1 s.3:

"Undervisningen inden praktikken var fastlagt og den havde vi ikke indflydelse på, heller ikke de opgaver der skulle laves til indkaldelsesdagene. Dog måtte jeg selv bestemme, hvilket emne og hvordan jeg arbejdede med det, da jeg skulle skrive min eksamens opgave".

Sara uddyber om opgaverne til indkaldelsesdagene i Bilag B1, s.3:

"Der har ikke været et krav om, at de opgaver der blev lavet til indkaldelsesdagene, skulle laves/afleveres. Jeg har set det som en "hjælp til selvhjælp", at der har været disse opgaver løbende, for når du står og skal lave din praktikopgave, har du noget materiale, du kan gå tilbage og kigge på."

De omtalte opgaver til indkaldelsesdage, som Sara fortæller om, er opgivet af studiet, og opleves som hjælpende værktøj. Den studerende bestemmer selv om hun vil lave dem eller ej. Hun beskriver dem som hjælp til selvhjælp, eller en øvelse noget hun kan støtte sig til i sit videre arbejde med den afsluttende opgave. Ligesom Nina, bestemmer Sara selv

over sin eksamensopgave, hvilket emne hun skal beskæftige sig med, og hvordan opgaven skal laves.

Fund fra temaet Oplevelsen af demokrati

Samlet set giver fundene et indblik i hvordan undervisningen tilrettelægges, underviserens metoder samt indholdet, og dermed hvordan den studerende oplever at blive forberedt til praktik. Disse peger på at forberedelsestiden er overvejende underviser initieret, hvor indholdet handler om børns udvikling samt gældende viden, kompetence og færdighedsmål. Herunder præsenteres målene som rammerne for indholdet af den afsluttede eksamensopgave. Der savnes struktur, således at tiden bliver udnyttet mere effektivt, da de studerende oplever meget gentagelse om børns udvikling og de førnævnte mål. De studerende udtrykker ikke begejstring, hvilket tolkes som manglende interesse eller forståelse for det de bliver undervist om. Herunder oplever de studerende, at tiden på uddannelsen er sparsom. Dette undertones ironisk med at de studerende har meget "fritid", og giver udtryk for savn af mere forberedelse. Der rettes kritik mod metoderne i undervisningen, som er case baseret arbejde, da disse opleves som virkelighedsnære men også fjerne. Casene afspejler fortællinger fra den pædagogiske praksis, der ikke kan relateres til, da denne ikke har afsæt i eksisterende viden eller erfaring. Herudover fortælles der, at næsten hver case handler om vigtigheden af en god relation, hvilket peger på en meget ensformig metodisk tilgang. Gruppearbejde foregår ved at de studerende bliver inddelt i grupper ud fra hvilket område de skal beskæftige sig med. Dette fortæller at grupperne ikke er sammensat ud fra studerendes egne interesser, emner eller forskellige fagområder. Der kan derfor udledes at forberedelsestiden er en tid hvor de studerende ikke ses som havende meget indflydelse. Den samlede tid på studiet kan siges at være en tid, hvor de studerende øver sig i at bruge faglige teorier og metoder, hvortil det kan diskuteres hvorvidt dette har anvendelses værdi for den praktik de skal ud i. Som tidligere nævnt, har de studerende erfaring indenfor det pædagogiske område, og en personlig interesse i forhold til at ville ud og forandre praksis. Den manglende begejstring kan derfor være udtryk for manglende motivation, fordi deres egne interesser ikke bliver inddraget. De studerende giver en klar udmelding om, at praktikken er den kontekst hvor de selv bestemmer hvad de skal lave, og hvilke aktiviteter de skal tilrettelægge. Dette giver et billede af, at de studerendes oplevelse af uddannelsen som værende delt i to kontekster. Den ene på uddannelsen, som er overvejende underviserstyret, og hvor de studerende ikke er med til at be-

stemme over deres egne vilkår. Den anden kontekst, som er praktikken, hvor de har en forventning om mere medindflydelse, dog med forbehold for at den afsluttende eksamensopgave opfylder kravene om viden, kompetence og færdighedsmål, som de studerende er blevet introduceret for i forberedelsesperioden.

Jeg vil nu gå videre til thematic map 2, som omhandler de studerendes opfattelse af demokrati. Dette tidspunkt i interviewet er længere henne i samtalen. Jeg har indtil nu ventet med at stille direkte spørgsmål, for at undgå at farve informantens syn, og spore samtalen i en bestemt retning fra starten af. De spørgsmål jeg stiller senere i interviewet, adskiller sig fra dem i starten, idet de er mere direkte. Dette har været nødvendigt for at indsnævre emnefeltet. Begrebet demokrati bliver fremhævet flere gange, hvorfor der ses en fare for at de studerende bliver ledt på vej. Omvendt er det også med til at bringe deres hukommelse i spil, hvor de får mulighed for at blive mindet om, og reflektere over deres tanker om demokrati. Med opfattelsen af demokrati, er det meningen at indfange hvilken betydning de tillægger begrebet demokrati. Herudover hvad de lærer om demokrati på studiet, og hvordan de forestiller sig, det kan anvendes i praksis. På grund af illustrationens størrelse, og overskuelighed har jeg valgt at placere modellen på næste side.

Thematic map 2: Opfattelsen af demokrati

Sara Bilag B1 s.4-5:

"At alle har mulighed for at blive hørt og er med i de beslutninger der tages."

Nina Bilag A2 s.5:

"Min opfattelse er, at demokrati handler om at alle har medbestemmelse og en stemme, sådan overordnet set. Og så individuelt fx at vi har demokrati i DK, og det kan man have i et andet land. Men at man kan godt se demokrati på forskellige måder."

Iben Bilag A1 s.4:

"Jamen at vi er demokratisk land, og at vi alle har en stemme og den stemme skal vi bruge. Der er forskellige former for demokrati. Jamen jeg har det lidt at når man kommer ud som pædagog og det er et demokratisk land så skal du jo også fremme det. Vi skal jo vælge og stemme."

Sara Bilag B1 s.5

1. Medborgerskab handler vel i bund og grund om inklusion

2. Om det at være en del af et fælleskab

3. At have mulighed for at være medbestemmende"

Nina Bilag A2 s.5

"At vi alle er lige, at vi alle har en stemme. Og så tænker jeg at det er okay at vi er forskellige og kan blive enige."

Iben Bilag A1 s.4:

"Det første jeg tænker på er ligeværd. Når vi har medborgerskab så er alle ligeværdige, og når vi har demokrati så skal vi forstå at selvom man har en anden holdning, så skal der være plads til dem der ikke har den holdning. Så vi er jo alle ligeværdige. Det vil sige hvis jeg sidder med et barn, eller en ung så skal de også føle at de er ligeværdige. Således at de får medindflydelse på de ting vi laver og medindflydelse på de forskellige aktiviteter. Det vil jeg sige det er medborgerskab og demokrati."

Sara Bilag B1 s.6:

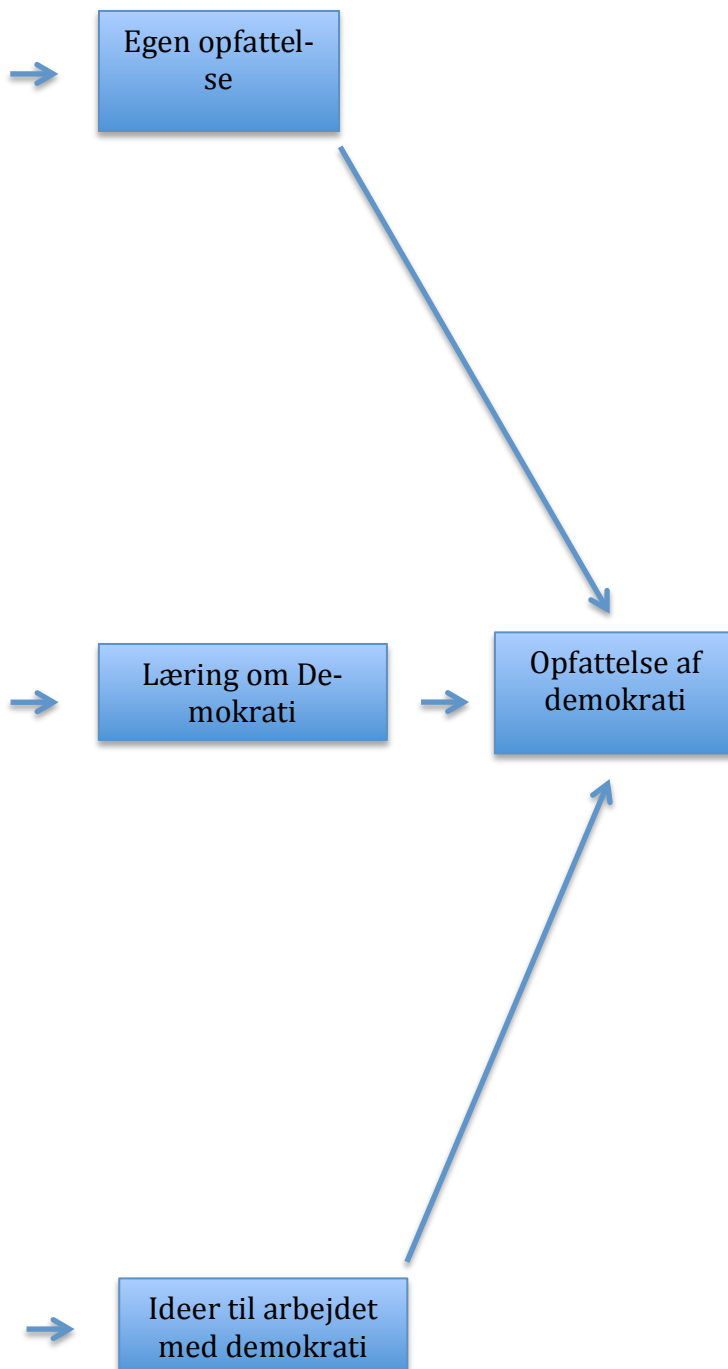
"Bliv enige med dine kollegaer om nogle ting, der skal være op til børnene at bestemme. Gør det visuelt for børnene, f.eks. afkrydsning når der stemmes. Grib chancen når den er der i hverdagen, f.eks. når der opstår uenigheder i en leg."

Nina Bilag A2 s. 6:

"Det kan man gøre hvor børnene får noget medbestemmelse, beslutte hvordan vi gør tingene, hvad vi skal lege. Hvordan det hele foregår. Sådan at det ikke bliver os der passer børnene, at vi er en samlet familie hvis man kan bruge det udtryk. Vi skal alle få det til at fungere, vi er alle lige børn som pædagoger."

Iben Bilag A1 s.5

"Jamen man kunne fx hvis der er samling, så kunne man spørge om noget så de kunne lære at der er forskellige meninger. Og at det er okay. Man kunne lære at forhandle lidt, kompromis. Det gør man også selv med sit barn, går på kompromis, forhandler og laver aftaler. Det er jo en god værdi at man kan lære at se andres behov frem for sine egne."

Egen opfattelse

Adspurgt direkte om de studerendes opfattelse af demokrati, fortæller Sara i den første illustrerede boks, at det for hende handler om retten til at blive hørt. For Sara betyder det, at der skal være plads til at alle kan dele deres mening, herunder også at alle skal have lov til at blive inddraget i de beslutninger der bliver taget. Dialog og medinddragelse er noget som præger de øvrige informanternes opfattelse af demokrati. At alle skal have lov til at ytre sig, blive hørt og være med til at bestemme. Fælles for Nina og Iben, er at de har nogenlunde samme ordvalg i deres opfattelse af demokrati. De bruger begge udtrykket *"at have sin stemme"*, og gør brug af denne. Her gælder det både på et niveau hvor man direkte involveres i beslutningsprocesser ved hjælp af samtale, men også på et indirekte plan, som at afgive sin stemme ved et valg. De beskriver begge demokrati som havende flere facetter. Altså at demokrati ikke har en bestemt måde at blive udført på, og kan komme anderledes til udtryk i andre lande end den måde vi har demokrati på i Danmark. Nina siger i bilag A2 s.5:

"...Så demokrati kan være på forskellige måder, det handler om konteksten." Og "Nu kan vi tage udgangspunkt i et andet land. At de lever jo, og har helt andre værdier end os men derfor kan de stadig mene at de har demokrati."

De to ovenstående citater ses i relation til Nina og Ibens opfattelse af demokrati i andre lande. Det henviser til at demokrati kan komme til udtryk på en anderledes måde, end det vi ser i Danmark. Ifølge dem, er det afhængigt af konteksten og værdierne fra det pågældende sted. Der tales altså om demokrati ud fra en forståelse om forskellige former for eller typer af demokrati. De studerende forbinder demokrati med det, som vi i Danmark kalder for det repræsentative demokrati. På et politisk niveau ses det ved at politikere er folkevalgte, og træffer beslutninger på vegne af flertallet. Politikere repræsenterer på den måde en samfundsgruppes værdier. Det repræsentative demokrati kendes også ved, at der er fokus på borgernes deltagelse i beslutningsprocesser. I denne form lægges der vægt på retfærdighed i forhold til at alle har stemmeret, da gode beslutninger træffes ud fra alles bedste, og ikke det bedste argument hvilket også lægges vægt på i de studerendes udsagn.

Læring om demokrati

I denne del fortæller de studerende om den læring de tilegner sig om medborgerskab og demokrati. Her bliver de studerende spurgt om de kan nævne tre vigtige ting de kan erindre i forbindelse med undervisningen om demokrati og medborgerskab. Sara husker medborgerskab, og forbinder det med inklusion, samt at alle oplever at være del af noget. Herunder at den enkelte har mulighed for at have indflydelse ved hjælp af sin medbestemmelsesret. Saras opfattelse ses som at medborgerskab handler om en tolerance for mangfoldighed og diversitet. Medborgerskab ses altså ud fra lighedsdimensionen, alle har ret til at være forskellige. Adspurgt om denne viden har ændret Saras værdier/holdninger/menneskesyn fortæller hun i Bilag B s.6:

"Jeg vil ikke sige, at det har ændret på noget af ovenstående. Men jeg er blevet mere bevidst om, hvorfor jeg gør, som jeg gør. B.la. stiller jeg mig tit spørgsmålene: er det her mine egne normer, der er på spil? Hvorfor har jeg de her holdninger? De værdier jeg har, er det de samme værdier, som er vigtige for andre?"

Selvom det i citatet fremgår, at Sara ikke mener viden om medborgerskab ændrer hendes standpunkt, er det tydeligt at hun er blevet bevidst om at der er flere forståelser i spil. Hun reflekterer over egne handlinger, normer, værdier og andres værdier.

Nina og Ibens opfattelse af medborgerskab er meget lige hinanden. Deres fokus er på aktiv deltagelse og mangfoldighed. I deres optik er alle mennesker lige meget værd. Og demokrati opnås ved at man, selv på baggrund af forskellige holdninger, er i stand til at nå til enighed. Iben understøtter sin sætning ved at inddrage et eksempel som beretter om hendes tilgang til et barn eller ung. Eksemplet referer til den pædagogiske praksis, hvor hendes position som fagperson og voksen står i modsætning til en ung eller et barn. Her taler Iben om følelsen af ligeværd i relationen til den anden. Hun fortæller at det fremmes hos den anden ved hjælp af dialog, inddragelse, og rummelighed, således at den enkelte oplever ligestilling.

Ligesom Sara, spørger jeg Iben og Nina hvorvidt deres holdninger/værdier/menneskesyn har ændret sig efter undervisning om medborgerskab og demokrati. Iben svarer i bilag A1 s.4-5:

"Jeg er blevet overrasket over hvor meget det fylder. Hvor jeg tænker, jeg troede mere at det var noget der hørte til skole, man fik at vide som skoleelev. Men at vi også skulle ha-

ve det her, hvor meget det egentlig fylder. Og at det er pædagogens arbejde at formidle det, men når det så er sagt så kan jeg også se hvis man sidder med en utilpasset ung der ikke føler sig ligeværdig så er det også en god ting. Eller vedkommende synes at verden er urimelig, så er demokrati en god ting at tage frem."

Nina siger i bilag A2 s.5:

"Nej, det tror jeg faktisk ikke det har. Der er nogle ting som jeg ikke havde tænkt over. Og det er at vi i DK har demokrati, men det har de også i andre lande. Så demokrati kan være på forskellige måder, det handler om konteksten. Sådan havde jeg ikke set det, jeg havde det mere at demokrati er én ting. Det har måske overrasket mig, men det er ikke fordi jeg har ændret syn på demokrati og hvad jeg ser det som."

Alle tre informanter mener ikke at undervisningen om demokrati og medborgerskab har ændret deres holdninger/værdier/menneskesyn. Læring om demokrati beskrives dog i positive vendinger, og opfattes som værdifuld viden. De studerende udviser forståelse for demokrati og medborgerskab, og bruger mange forskellige begreber til at beskrive med. Herudover knytter de begreberne til oplevede situationer, og eksempler i praksis. Fortællingerne fra den første kodning, Egen opfattelse og Læring om demokrati, adskiller sig ikke væsentligt fra hinanden. Begreberne de studerende anvender til at beskrive deres opfattelse af, og læring om demokrati, knytter sig særligt til retten til at stemme og deltage, for at få en indflydelse på samfundet. Der tales altså ud fra de studerendes viden om de forskellige former for demokrati, hvilket kan tolkes som, at det de studerende lærer ikke sættes i sammenhæng med den pædagogiske opgave. Dette ses i lyset af, at de studerende på intet tidspunkt forholder sig kritisk til demokratiet som styreform, eller hvilken betydning det har for dem selv. Herunder udviser Nina forbavselse over hvor meget undervisning om demokrati fylder på studiet, samt at der er mange facetter af demokrati. Dette giver et indtryk af at de ikke opfatter demokrati som den væsentligste opgave i det pædagogiske arbejde. Citaterne understøtter dette, da der tales om demokrati som noget der kan bruges, tages frem ved lejlighed, og som noget som skal formidles og ikke praktiseres. Det vurderes derfor at de studerende har en grundlæggende forståelse af demokratiske værdier, med baggrund i, at de tillægger stemmeret, deltagelse og medbestemmelse så stor værdi, men ikke som en pædagogisk opgave.

For at komme dybere ind i samtalen, og få en nuanceret forståelse af deres opfattelse af demokrati, spørger jeg ind til hvordan man kan arbejde med demokrati i praksis. Dette vil blive uddybet i næste afsnit.

Ideer til arbejdet med demokrati

I den tredje illustrerede boks beskriver de studerende hvordan de tænker, at man kan arbejde med demokrati i daginstitutionerne. Sara mener at dialog iblandt kollegaer kan fremme en enighed om, hvordan de demokratiske værdier kan udfoldes. Her beskriver hun, at de voksne i daginstitutionen kan sætte rammerne for bestemte ting børnene kan afgøre. Herudover, at børnene skal hjælpes til at forstå hvad demokrati handler om ved brugen af visuelle værktøjer. Sara fortæller også, at de voksne skal *"gribe chancen i hverdagen"*, som henviser til at demokratiske værdier er noget der er intuitivt hos pædagogen. Sara beretter også i bilag B1, s. 6:

"Bliv enige med dine kollegaer om de ydre rammer. Forstået på den måde, at børnene får medbestemmelse i valg af nogle bestemte ting i institutionen, så det ikke bliver for uoverskueligt for dem med for mange valgmuligheder. Men at de samtidig har følelsen af at have en stemme og får ejerskab over deres dagligdag."

Sara opfatter de voksne som værende repræsentanter for de demokratiske værdier. Det er de voksne der styrer hvad børnene skal bestemme. Hun argumenterer ved, at alt for mange valg kan gøre et børneliv uoverskueligt. Derfor ses det som en god løsning, at de voksne sætter rammerne for de ting børnene må have indflydelse på. Ifølge Saras opfattelse, er det de voksne der står i spidsen og styrer de demokratiske processer, og de voksnes ansvar at stille værktøjer til rådighed, der kan hjælpe børnene til at forstå hvad demokrati handler om. Ved at give børnene disse muligheder, frembringes således en fornemmelse af medbestemmelse og selvbestemmelse. Den måde som Sara beskriver arbejdet med demokrati, ses ud fra et perspektiv der henleder til, at demokratiske værdier er noget der skal styres oppe fra og ned. Denne opfattelse deles også af Nina, som beretter om, at det er pædagogerne der skal beslutte hvordan demokrati udføres, at børnene skal have medbestemmelse, som at medbestemmelse bliver dem givet. Nina argumenterer for at det skal fungere som en familie, hvor alle, uanset voksen eller barn, har lige rettigheder. Iben kommer også med forslag til, hvordan de kan være initiativtageren bag aktiviteter der kan

frembringe demokratise processer. Eksempelvis at den voksne spørger om noget, og børnene således, via dialog og forhandlinger, kommer frem til den bedste løsning. Hos alle tre informanter ses den voksne eller pædagogen, som værende ansvarstageren i forhold til arbejdet med demokrati, og der argumenteres ud fra barnets tarv. Denne tilgang kan siges at have afsæt i det repræsentative demokrati, som de studerende i forvejen har kendskab til. Dette begrundes i, at voksne ses som værende bedst egnede til at tage beslutninger på børnenes vegne, men at der laves aktiviteter, således at børnene oplever demokratiske processer indimellem. Ligesom at vi i Danmark stemmer hver fjerde år til folketingsvalg, men mange andre beslutninger i løbet af de fire år, har vi ikke direkte indflydelse på. De studeredes ideer ses dermed som værende voksenstyret, og står i kontrast til da jeg spørger til hvordan et ønskescenarie for arbejdet med demokrati kunne se ud. Hertil svarer Nina i bilag A2, s.6:

"Jeg synes tit at det bliver meget stift, og dagsordenagtigt, og at vi gør det sådan og sådan. Jeg tror man kunne lære meget af at slippe tøjlerne engang imellem og sige det er okay hvis det ender i hat og briller det vi laver lige nu. Nu gør vi bare noget i stedet for at tænke så meget i læreplaner, for så kommer børnene lidt mere med på banen. Ved at give slip på at vi skal lære det og det, og det skal foregå på en bestemt måde."

I dette citat, ses en ændret opfattelse hos Nina. Nina fortæller hvordan der typisk arbejdes i en institution, at det er stift, dagsordensagtigt og styrende, hvilket også afspejles i hendes opfattelse af hvordan man arbejder med demokrati. I ønskescenariet ses en stærk kontrast, hvor hun beskriver at det er okay at der ikke er rammer omkring det man laver, at planlægning ikke nødvendigvis er den bedste metode, og at aktiviteterne ikke skal have udgangspunkt i læreplaner, men at en eksperimenterende tilgang med plads til at begå fejltagelser, vil kunne fremme læring og give børnene mere medindflydelse. På denne måde peger Nina selv i retning af en anderledes måde at arbejde med demokrati på, hvilket overvejende tager udgangspunkt i barnets perspektiv. Hos Iben ses en lignende ide, hvor hun fortæller i bilag A1, s. 5:

"Det kunne være mega fedt hvis der var tid til at man satte sig ned og gjorde det. Jamen så kunne man sige, sådan rent opdigtet "vil i være inde eller ude"? Så kunne man prøve at lave et scenarie hvor der måske var 5/5 der rækker hånden op. Hvad skal vi så gøre for at indgå et kompromis her. Eller der er 4/6, og få dem til at forstå at der er flere der ger-

ne vil ud, så det gavner måske flertallet at de kommer ud. I stedet for at det er flertallet der bliver skuffet over at de bliver inde. Det kunne jeg godt tænke mig at der var mere tid til.”

I citatet tager Iben udgangspunkt i en hverdagssituation, hvor tiden er årsagen til manglende muligheder for inddragelsen af børnenes perspektiv og dialog, i forhold til valgmuligheden om at være inde eller udenfor. Dette citat fremhæver også en ændret opfattelse hos Iben, da ønsket hos hende jo også er mere tid til at børnene kan udfolde egne meninger, indgå dialog og kompromis om en ganske basal ting som at komme udenfor eller blive inde.

Fund fra temaet Opfattelsen af demokrati

Måden hvorpå demokrati opfattes, er ud fra en forståelse om forskellige former for demokrati. De studerende forbinder demokrati med det som vi i Danmark kalder for det repræsentative demokrati. Dette står i stærk relation til de studerendes læring om demokrati, da begreberne de studerende anvender til at beskrive med, knytter sig særligt til stemmeretten og aktiv deltagelse, for at få en indflydelse på samfundet. Der tales altså ud fra de studerendes viden om de forskellige former for demokrati, hvilket kan tolkes som, at det de studerende lærer ikke gør indtryk på nogen særlig måde. De studerende forholder sig ikke kritiske til demokrati på noget tidspunkt, men udviser forbavselse over hvor meget det fylder i undervisningen. Dette giver et indtryk af, at de studerende ikke opfatter demokrati som en væsentlig del af det pædagogiske arbejde. Dette afspejles også i de studerendes ideer til arbejdet med demokrati. Her tales der om demokrati som noget de voksne styrer, og noget der kan bruges eller tages frem ved lejlighed, helt afhængigt af konteksten. Hvilket står i kontrast til et dannelses- og opdragelsesformål, som ikke er styret af tid eller kontekst. Det vurderes derfor at de studerende har en grundlæggende forståelse af demokratiske værdier, med baggrund i, at de tillægger stemmeret, deltagelse og medbestemmelse så stor værdi, men ikke som en pædagogisk opgave.

Da jeg spørger ind til de studerendes ønskescenarie i forhold til arbejdet med demokrati, viser der sig en anderledes dimension. De studerende er bevidste, og reflekterer over andre måder at udøve demokratiske værdier på. Disse viser sig ud fra et mere børneorienteret perspektiv, uden styrende læreplaner, mere tid til dialog og kompromis, og generelt mere orienteret imod børnenes deltagelse, og dermed direkte demokrati. Ovenstående

viser de mange forskellige opfattelser, og dermed hvor komplekst demokrati som emne er. Dermed giver det god mening, at de studerende er af den opfattelse at demokrati er afhængigt af konteksten, hvilket i dette tilfælde er tiden og diverse opgaver.

Jeg vil nu bevæge mig videre til det tredje og sidste thematic map som omhandler demokrati i praksis. Her spørger jeg de studerende om deres oplevelser i praksis.

Thematic map 3: Demokrati i praksis

Nina Bilag A2, s. 4

"At drage omsorg, være der og støtte børnene. Det synes jeg er det vigtigste, det er mange timer børnene er i institution. Det er vigtigt at de føler sig trygge. Det er mange timer de er væk fra deres forældre, pædagogen skal ikke være en erstatning for forældre men pædagogen skal udfylde en plads som forældre også gør i form af at drage, omsorg, skabe tryghed og støtte børnene."

Iben Bilag A1, s.3

"Jeg blev meget overrasket over hvor meget de gik op i at lave de der læreplanstemaer. Det var meget i fokus, at de alle sammen skulle indgå om ugen. Deres primære opgave var nærmest at formidle loven ude i praksis."

- Er du så enig, eller hvad vil du vurdere en primær opgave er?

"Nej, det er mange ting. Det er omsorg, forebyggelse, tidlig indsats og det handler for mig om at give barnet et bedre selv-værd, en bedre selvtillid. Og så sige til barnet, det er du god til det fokuserer vi på. I stedet for at der er noget du skal gøre."

Iben Bilag A1, s.3-4

"Noget mere tid, flere pædagoger. Jeg kunne mærke at jeg blev meget meget ked af det, hvis et barn havde noget "i trivsel". Så fokuserer alle på det enkelte barn, men der var ikke nogen der hørte de fem andre. Det irriterede mig rigtig meget, altså at man ikke ydede opmærksomhed til alle de 20 børn, i stedet for kun den ene der havde noget."

Sara Bilag B1, s.3

"Pædagogerne har den indflydelse, at de selv planlægger aktiviteter og ture. Men det skal så også siges, at der er en masse krav om læringsmål/dokumentation af disse og dette er ikke noget, de kan vælge fra, for at bruge tiden på børnene."

Nina Bilag A2, s.3-4

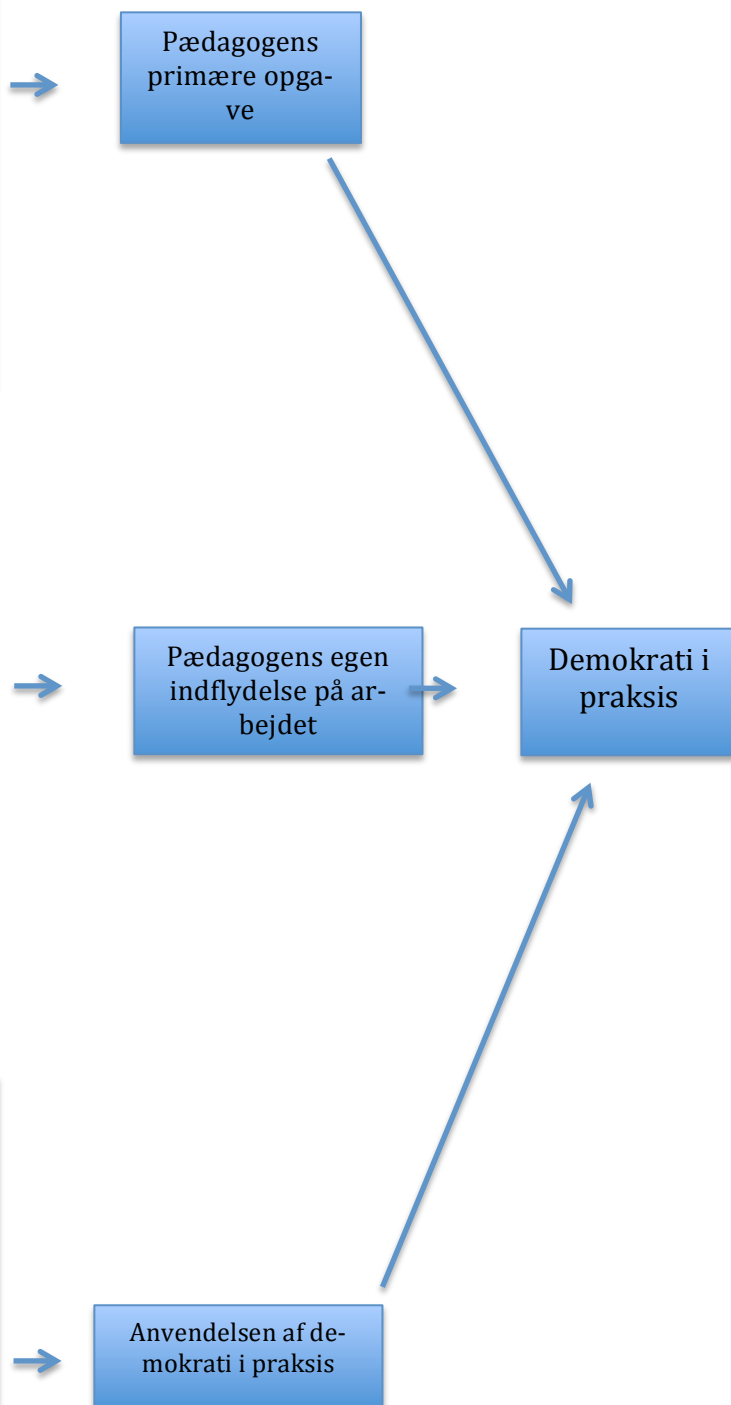
"Der var lidt kaos derude hvor jeg var, de skulle til at have en ny leder. Jeg havde et indtryk af at hun var meget bestemt for man kunne ikke gøre helt som man ville, og dog alligevel så tror jeg at de havde lidt indflydelse. Havde ønsker hvad der skulle ske, og være i institutionen. Lidt indflydelse havde de, men det kunne måske godt være mere."

Nina Bilag A2, s. 4

"Ja, helt sikkert. Jeg var der i en periode hvor der var meget sygdom. Man kan godt mærke at det er de børn med nogle udfordringer der bliver hørt, og så har vi nogle der bare passer sig selv. Ikke fordi de mangler noget eller ikke har ligeså store udfordringer. Men bare fordi man ikke kæmper med noget, så har de også behov for at blive hørt, set og mærket. Så det er helt klart et problem. I første praktik er vi som studerende ikke med i normeringen, men oftest var jeg jo med i normeringen fordi der ikke var hænder nok. Jeg var heldigvis så godt inde i den her institution, og kan tænke selv så jeg gik jo ind og agerede pædagog som jeg nu bedst kunne. Det var der ofte."

Iben Bilag A1, s.5

"Nej det synes jeg faktisk ikke engang jeg gjorde. Hvis jeg skal være helt ærlig, jeg synes ikke jeg direkte brugte det. Nu var det også mindstegruppen i en børnehave jeg var i. Der synes jeg man var meget mere kontant, det er sådan det er det er sådan reglerne er bum."

Pædagogens primære opgave

I den første illustrerede boks spørger jeg de studerende om, hvad de mener er pædagogens primære opgave. Citaterne peger overensstemmende på barnets behov, i form af omsorg, nærvær og støtte i udviklingen. Nina begrundet dette med, at børnene tilbringer meget tid uden deres forældre, og at pædagogen dermed ses som en sekundær omsorgsgiver. Hun tillægger pædagogen som **havende** en rolle, der varetager barnets interesse, og udfyldelse af de basale behov. Lignende gør sig gældende for Iben, der beretter om forholdene i en daginstitution. Her observerer hun pædagoger, der bruger meget tid i arbejdet med læreplanstemaer, og fokus rettet på at integrere disse, som en ugentlig del af institutionslivet. Dette tager Iben skarpt afstand fra. I hendes optik er den primære opgave at tilgode de førnævnte basale behov, hvortil hun også nævner forebyggende arbejde, samt udvikling af selvtillid og selvværd hos barnet. Iben udtrykker sig kritisk, og stiller sig uforstående overfor måden det pædagogiske arbejde prioriteres. Herudover måden hvorpå der arbejdes med børn, og at der ikke tages udgangspunkt i barnets perspektiv, men at målsætninger i lovgivningen bestemmer hvad barnet skal. Citaterne viser de studerendes forståelse af deres rolle i daginstitutionen, i forhold til den opgave som de skal løse. Nina og Iben håndterer deres rolle ved at indgå i en nærværende og engageret relation til barnet, samtidigt med at der skildres andre dele af arbejdet, som søger at opfylde krav om læreplaner, og sekundær omsorgsgiver.

Saras deler opfattelsen med Iben og Nina, hun fortæller om hendes holdning til den primære opgave:

"Umiddelbart vil jeg sige: omsorg. Selvfølgelig der også er andre opgaver, såsom: selvstændighed/socialisering, relations dannelse etc." (Bilag B1, s. 3)

"Jeg mener, at hvis den helt basale omsorg, ikke er på plads, i en så presset dagligdag, det er i en institution på nuværende tidspunkt. Så kan det være yderst svært at klæde børnene på til at lære dem det, der stilles krav om. Der er ingen, der er modtagelig for læring, hvis dit nervesystem ikke er i ro." (Bilag B1, s.4)

Det som de studerende finder væsentligt er, at arbejdet foregår i tæt relation med børnene, hvor de ser mulighed for at yde tryghed og omsorg, samt udvikling af selvværd, selvtillid, socialisering og relations dannelse. Deres fortællinger oplyser dog også om rammerne i daginstitutionerne, som er præget af travlhed, dokumentation og arbejdet med læreplaner. Disse opfattes af de studerende som sekundære opgaver, men alligevel nogle som tager en

værdifuld, og nødvendig, tid fra børnene. Dette er de studerende meget uforstående overfor. Dermed udledes der, at de studerende tilgår praktikken med én opfattelse om den primære opgave, men at oplevelser i praktikken peger på andre opgaver, som øver indflydelse på prioriteringen af institutionens hverdag. De studerendes forundring, overraskelse og uforstående reaktioner vidner om en diffus opfattelse af, eller manglende viden om de opgaver der venter dem i den pædagogiske praksis.

Pædagogens egen indflydelse på arbejdet

I dette afsnit er fokus rettet mod at finde ud af, hvordan pædagogen har indflydelse på sit arbejde. Ibens citat skal ses i relation til, at mangel på personale samt tidmæssigt pres, er et stort problem i daginstitutionen. Iben beretter, at det gør hende ked af det hvorpå man er nødsaget til at håndtere en udfordring, som omhandler et barn der ikke trives. Pædagogernes strategi er opbygget således, at massiv opmærksomhed og fokus tilgår det enkelte barn som ikke trives. Ifølge Iben, bliver der dermed en skæv fordeling af ressourcerne, fordi alle børn har behov for opmærksomhed, også selvom de ikke har problemer. At et problem håndteres således, vidner om hvordan mangel på personale, og tidspres kræver, men ikke nødvendigvis legaliserer, sådan en strategi i en daginstitution. I citatet beregnes der, at der er én pædagog til seks børn. Dermed kan man sige, at hvis størstedelen af ressourcerne går til et barn, er der stadig fem andre børn der er overladt til sig selv. Iben fortæller, måden at arbejde på gør hende ked af det, hvilket i denne situation knyttes til en følelse af utilstrækkelighed i praktikken. Dette udsnit fra hverdagen, og måden det bliver omtalt på, viser at pædagogens indflydelse er begrænset i forhold til at udrette sit arbejde. Sara ser pædagogens muligheder for indflydelse i forbindelse med planlægning af ture og aktiviteter. Disse overskygges dog, og bliver begrænset af arbejdet med læreplaner og dokumentation, som er obligatoriske. Dette betragtes som opgaver der tager tiden fra børnene, og dermed reducerer pædagogens indflydelse på sit arbejde.

Ninas citat er præget af usikkerhed, idet hun er forsigtig i forhold til at tage et standpunkt. Årsagen findes i, at hendes praktik beskrives som en kaotisk tid. Hun formår dog at give et indtryk af at institutionen har en bestemt leder, og at pædagogerne ikke har frihed til at gøre som de vil, men at de har mulighed for at komme med ønsker om forandring. Nina forklarer, at pædagogerne havde lidt indflydelse, dog med ønsket om mere. Hendes citat understøttes med:

“Nu var jeg i den gruppe med de lidt større børn. Her kunne man tydeligt mærke hvem der havde været der i længst tid, og hvem der er kommet efterfølgende. Og hvem der styrer stuen, det er man slet ikke i tvivl om. Det var jeg i hvert fald ikke. Nu var der én, hun havde ikke været der i lang tid, men hun var ældre. Så tingene gik meget på hendes måde. Jeg kunne mærke jeg var ikke på samme måde når jeg arbejdede med nogle af de andre kollegaer, der var lidt mere plads til at gøre tingene på min måde. Ikke fordi jeg skulle bestemme, og ændre på en masse ting, men der var det lidt mere frit. Hvor når det var hende, så var det ”sådan” det forgik. Så det er ikke kun fra lederens side, men også blandt kollegaerne at jeg tænker det er.” (Nina bilag, A2 s.5)

Ovenstående citater viser Ninas egen oplevelse af at have indflydelse i praktikken. For Ninas vedkommende, havde det en betydning i form af hvem hun var på arbejde med. Hun nævner særligt to typer, én som havde været i selvsamme institution i lang tid, og én som var ny i institutionen, men var ældre. Sidst i citatet nævner hun igen lederen som havende en styrende ledelsesstil. Der nævnes ikke andre detaljer, men Ninas citat vidner om et mønster i institutionen. Dette peger på en leder og forskellige kollegaer med en dominerende tilgang, som viser sig at være styrende for Ninas egne, og de øvrige pædagogers, handlinger på arbejdet. Friheden til at have indflydelse på sit arbejde opleves derfor som en tilstand, der er afhængig af den sociale kontekst, hvor Nina ser sig selv og andre kollegaer underordnet enten andre kollegaer eller lederens styring.

Jeg vil nu gå videre til beskrivelsen og fortolkningen af den allersidste boks, som er en del af temaet Demokrati i praksis. Her bliver der spurgt ind til arbejdet med demokrati i institutionerne, og de studerendes eget perspektiv på anvendelsen af demokrati.

Anvendelse af demokrati i praksis

Nina beskriver sin tid i vuggestuen som præget af en periode hvor hun arbejdede meget selvstændigt. Dette skyldes manglende dækning af øvrigt personales sygdom. Dette ses som brud på aftale, da Ninas praktikforløb ikke skal betragtes som indgående i normeringen. Denne situation forårsager en travl hverdag, hvor Nina oplever at mange småbørn ikke får tilstrækkeligt kontakt. På den ene side kan det synes, at Nina har en frihed i form af at kan arbejde selvstændigt, og være den ansvarlige hvor hun kan bestemme selv. På den anden side, indebærer ansvaret også opfyldelse af børnenes behov om at blive hørt, set og mærket, hvilket ikke er muligt for Nina, hvorfor anerkendelsen af individuelle be-

hov henvist til at gælde ud fra en repræsentativ tankegang, hvor den voksne bestemmer hvad der er bedst for flest muligt. Da jeg spørger hende om man arbejder med demokrati i denne institution, fortæller hun:

"Ikke noget jeg har tænkt over jeg har set, men alligevel. Hvis nogle børn er i gang med at lege og én kommer moslende hen over. Så kan det være det barn bliver trukket tilbage fordi der skal være plads til alle. På den måde kan man godt sige de arbejder med det. Men det er ikke noget jeg har tænkt over hvordan man arbejder med ude i praktikken."
(Nina, bilag A2 s.6)

Nina er i tvivl og eftertænksom, hvorefter hvor hun forbinder anvendelsen af demokrati med at, der skal være plads til alle. I citatet ovenover henviser Nina til en konkret situation, og hvordan demokrati kan praktiseres. Hendes eksempel har til formål at fremhæve, *"at der skal være plads til alle"*, som en demokratisk værdi. I denne situation er der tale om børn i alderen fra 0-3 år, hvor et barn bliver forhindret i at kravle over andre småbørn, for ikke at ødelægge deres leg. Nina er i tvivl, og bekræfter til sidst at hun ikke tillægger anvendelsen af demokrati mange tanker i løbet af arbejdsdagen. At Nina formår spontant at knytte en fortælling fra hverdagen med demokratiske værdier, kan kobles sammen med at hun forsøger at gøre brug af sin viden om demokrati. Iben mener slet ikke at hun anvendte demokrati, og fortæller om en hverdag der er fyldt med regler, og en meget kontant tilgang til børnene. Da jeg spørger hende hvad det er for nogle regler fortæller hun:

"Det er sådan noget med, du skal ikke gå ud med strømpesokker, det regner. Du skal ikke kaste med sand. Du skal sidde pænt og spise. Jeg synes ikke rigtig jeg fik brugt demokrati. Jeg synes det var meget de voksne der bestemte." (Iben, bilag A1 s.5)

Her fortæller Iben at dagene i børnehaven er meget voksenstyret, og præget af at pædagogerne fortæller børnene hvordan tingene skal forløbe. Dette vidner om at kontakten til barnet ikke foregår via dialog, tværtimod. Dermed bliver barnets holdning og mening ikke inddraget, men styret af de præmisser som den voksne sætter op.

Fund fra temaet Demokrati i praksis

Temaet *Demokrati i praksis* peger på at de studerende har en tydelig forestilling om, det at drage omsorg, nærvær og yde støtte i udviklingen hos barnet er den primære pædagogiske opgave, og det de tillægger mest værdi. Denne forestilling bliver dog forstyrret, idet de møder vilkår i praktikken, som ikke tillader at udføre den primære opgave i det omfang som de ønsker. En opgave som dokumentation af det pædagogiske arbejde mødes med megen kritik, eftersom de studerende mener den tager tiden fra børnene, og dermed indflydelsen på sit eget arbejde. De studerende oplever ikke pædagoger som havende indflydelse på deres arbejde, enten fordi de er underlagt tidspres, flere arbejdsopgaver, eller kollegaer/leder der sætter dagsorden. Dette kommer til udtryk i deres tilgang til børnene, idet børnenes hverdag bliver mere voksenstyret og organiseret, fremfor at dagligdagen er baseret på børnenes præmisser. Dette afspejles i de studerendes udtalelser om arbejdet med demokrati i daginstitutionerne. Her gør den ene studerende et forsøg på at knytte eksisterende viden til enkelte situationer, og den anden studerende afviser blankt at der arbejdes med demokrati.

Jeg vil nu gå videre til det næste afsnit, som er Diskussionen. Her vil jeg diskutere fundene fra hvert tema med udvalgt teori.

Diskussion

Formålet heri er at diskutere temaerne med hhv. Wolfgang Klafki, Knud Illeris og John Deweys forståelser, for på den måde at nå frem til et nuanceret synspunkt, og til slut besvare problemformuleringen som lyder:

Hvordan påvirker uddannelsen studerendes opfattelse af demokrati, og hvad tillægger de studerende særlig betydning i forhold til pædagogens rolle for udviklingen af demokratiske værdier i daginstitutionen?

Diskussion af temaet Oplevelsen af demokrati

Temaet Oplevelsen af demokrati fremkom på baggrund af kodningerne; Forberedelse på studiet, Medbestemmelse og Selvbestemmelse. Udfoldelsen af de forskellige kodninger, samt inddragelsen af citater fra interview, har været centrale i forhold til fundene. Til diskussionen vil jeg benytte mig af Wolfgang Klafkis teori om den kritisk-konstruktive pædagogiks indholdsmæssige principper og grundkategorier, samt Knud Illeris perspektiv på demokratiske værdier i undervisningssituationer.

Forberedelse på studiet oplevedes af de studerende som en kort periode der føltes lang. Årsagen findes i meget gentagelse, og dertil manglende struktur, i forhold til at udnytte tiden bedst muligt. Dette begrundes i, at undervisningen primært er initieret af underviser, som fortæller om børns udvikling og indholdet af en eksamensopgave, der skal laves i forbindelse med praktik. Herudover bliver tiden brugt på at guide de studerende, i forhold til de mål de skal opfylde i forbindelsen med tilegnelsen af kompetence, viden og færdighed. Indholdet i undervisningen diskuteres ud fra Klafkis teori om material, formal og kategorial dannelse (Jank & Meyer, 2012). I undervisningen prioriteres emner om børns udvikling, hvilket kan siges at være nødvendigt og uomgængeligt med en del literært indhold de studerende skal forholde sig til. Der vægtes dog også en præsentation af målene for de kompetencer, færdigheder og viden de studerende skal tilegne sig, herudover at disse skal stå som ramme for den afsluttende opgave. Som tidligere nævnt i afsnittet, Den teoretiske del af undersøgelsen, handler målene om at den studerende tilegner sig kompetencer til at støtte og facilitere udvikling, læring, trivsel, medborgskab, og dannelse hos børn og unge. Disse mål skal leve op til formålsparagraffen i bekendtgørelsen om uddannelsen til pædagog, samt dagtilbudslovens formålsparagraf, som begge handler om op-

dragelse og uddannelse til demokrati. Færdighedsmål og kompetencemål problematiseres, idet der er en risiko for at de afgrænses af en forestilling om en komplet viden, der formidles til de studerende. Dette knyttes til material og formale dannelse, da omtalte mål, samt indhold af opgaven, bliver overført til de studerende, som et svar på hvad den pædagogiske praksis har behov for. Der ses dermed en fare for, at de studerende bliver påvirket til at skal opnå noget uden inddragelse af egne forudsætninger, og uden at de har været i praktik. Udfaldet kan derfor komme til udtryk i, at de studerende oplever målene som en præcis og vigtig rettesnor de skal følge, hvilket bliver styrende for deres læringsproces og handlinger når de skal i praktik. De studerende udtrykker ikke begejstring for den forberedende periode, hvilket ses som manglende forståelse for hensigten med de omtalte mål. De studerendes dannelsesproces begrænses således til, at de skal tilpasses nogle rammer som uddannelsen opstiller. Dette understøttes med Klafkis syn på kategoriale dannelse, som jo netop taler for, at de studerendes dannelsesproces ikke påvirkes ved blot en overførsel af viden og kunnen, men vigtigheden af deres egen inddragelse og deltagelse, således at denne får en egen værdi. I Klafkis sjette princip i den kritisk-konstruktive pædagogik tales der om teori og praksis forholdet, hvilket kan knyttes til ovenstående. Klafki siger at de pædagogisk handlende ikke må ses som udøvere af pædagogisk viden-skab eller teori, da det så vil dominere praksis. Selvsamme risiko ses netop i de studerendes tilfælde, da de oplever forberedelsen til praktik som en formidling af mål, som uddannelsen vurderer at praksis har behov for (Klafki, 2004).

Medbestemmelse på studiet ses i tilknytning til *Forberedelsen på studiet*, da der her nævnes mangel på frihed til selv at fastsætte rammerne om opgaver der skal laves i studietiden. Der rettes kritik mod case baseret arbejde, som benyttes i høj grad, hvor den ene studerende finder formålsløs, og den anden fortæller, at de alle handler om vigtigheden af en god relation. Måden hvorpå studiegrupperne bliver dannet, ses også som havende mangel på medindflydelse. Metoderne der benyttes i undervisningen, afspejler derfor en meget standardiseret tilgang uden variation af metoderne og individuelle hensyn. I udarbejdelsen af alle sine principper, er Klafki meget opmærksom på den historiske tilblivelse af den pædagogiske praksis, og vigtigheden af at forstå sammenhængene, hvilket overlader uddannelsen til at udruste de studerende til forstå disse, da det fører til en medvirken og ansvarstagen for udviklingen af samfundet. Metoderne i undervisningen ses derfor som vigtige hjælpemidler i den førømtalte formidling, således at de studerende forstår en sammenhæng imellem mål og den pædagogiske praksis. På baggrund den manglende medbestemmelse, kan der derfor diskuteres hvorvidt de studerende udvikler denne evne, når de

har en begrænset medindflydelse på indhold af opgaver, og casene, som ikke kan forbindes til egen viden. Herudover fortæller de studerende, at de har meget fri, og ønsket om mere forberedelse til praktik. I Klafkis andet princip understreges der, at den lærende skal indføres, og trinvis sættes i stand til, at forstå de vilkår denne befinder sig i, således at denne kan deltage og medvirke i udviklingen af samfundet. Der tales altså om vigtigheden af at tage forbehold for den enkeltes forudsætninger og medindflydelse. I forhold til at de studerende efterspørger mere forberedelse, kan dette ses som værende særlig problematisk, da de studerende er overladt til at tage ansvar for egen læring, og uden nogen til at guide dem (Klafki, 2004).

Set ud fra et læringsteoretisk perspektiv, kan der også argumenteres med, at medbestemmelse er en forudsætning for at engagement i læringssituationen opstår, og at læring bliver anvendelig. Ikke mindst at medbestemmelse hænger nøje sammen med demokrati, idet medinddragelse af de studerende afføder ansvarlighed for sig selv, sine omgivelser og de processer man deltager i (Illeris K., 2009).

Selvbestemmelse er også et kerneelement i Klafkis dannelseskoncept. Der stilles derfor spørgsmål til hvad uddannelsen bidrager med i forhold til udviklingen af den enkeltes evne til selvbestemmelse. Ifølge de studerende selv, oplever de at have indflydelse på deres egne vilkår i forbindelsen med praktikdelen. Her er de af den overbevisning at de kan bestemme selv, fordi de, på egen hånd, vælger hvilke aktiviteter de skal udføre. I udtalelserne tolkes der at der opleves et distanceret forhold imellem studie og praksis. Undervisningen er en kontekst hvor underviser bestemmer, og praktikken er den studerendes kontekst, hvor der ikke er væsentlig sammenhæng mellem de to. Den forbindelse der fremkommer tydeligst, er udsagnet:

"Nej den vælger jeg selv, vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre. Jeg lavede en sanseoplevelse med fire børn, over 4-5 omgange. I min opgave skrev jeg om sanser, og hvorfor jeg har valgt det. Så igennem min opgave besvarer jeg nogle af de her videns- færdighedsmål..." Bilag A2 s.2.

Citatet viser den studerendes opfattelse, som peger på en opdeling i forhold til praktikken, den studerendes mål og uddannelsens mål. Den studerende vælger selv hvad denne skal lave, dermed har den studerende sin egen agenda, og målene ses som slutresultatet og som ramme for læringsprocessen. Klafki gør opmærksom på at de studerende, i et dannel-

ses- og opdragelsesaspekt, skal opfordres til at tænke samfundskritisk. I dette tilfælde vil det sige, at de studerende skal bruge deres viden til at afprøve, udforske og eksperimentere i praktikken, og derfor skabe en forbindelse imellem det de lærer, og praktikken de øver sig i, fremfor, ligesom der antydes i ovenstående citat, at bekræfte erfaring med de ovenstående mål. Der kan udledes at de studerende i ovenstående tilfælde oplever to læringskontekster. Den ene er undervisningen, hvis agenda er at få den studerende til at indordne sig de rammer underviseren styrer i forhold til indhold og metoder, og den anden er praktikken, hvor den studerende har sin egen agenda, uden antydning om en sammenhæng imellem disse. Som der fremvises tidligere, opleves uddannelsen som den kontekst, hvor de studerende har begrænset indflydelse, men det er denne kontekst som opstiller retningslinjer for hvad de skal vide og kunne. Den anden kontekst, som er den pædagogiske praksis og en selvstændig praksis, uden forbindelse til målene og en praksis i konstant forandring. Hvorfor der kan der stilles spørgsmål til om det er muligt for uddannelsen at opstille endegyldige mål om færdighed og kundskab, og på den måde forberede den studerende til sin praktik. Ifølge Klafki, lader det sig ikke gøre, for så vil man blot forsyne praksis med "udøvende organer", den studerende tilbagefører jo blot sin erfaring, og får den til at passe under nogle mål. Den studerende tilføjer dermed intet nyt, kritisk, udviklende eller forandrende. Der ses altså et behov for tydeligere sammenhæng imellem undervisningens mål, metoder og indhold, den studerende og dennes praktik.

Der vurderes således, at de studerendes undervisningspraksis har begrænsninger, i forhold til at være en drivkraft for demokratisk dannelse. Klafkis dannelses- og opdragelsesperspektiv argumenterer for etablering af bedre forudsætninger for udvikling af de studerendes evner til medbestemmelse og selvbestemmelse, hvilket indebærer meget mere in-volvering af den studerende og dennes forudsætninger, således at den studerende får en interesse, og skaber sammenhængen imellem de omtalte mål og praksis. Fra et læringsperspektiv kan der argumenteres for, at medbestemmelse indenfor uddannelsens rammer påvirker deltageres motivation, og kvaliteten af det der læres. Knud Illeris taler om styring af uddannelsesaktiviteter indenfor tre niveauer, lærestyret, deltagerstyret og selvstyret. Hertil siger han:

"Helt generelt og parallelt til andre styringsforhold i demokratiske samfund vil det være mest rimeligt og hensigtsmæssigt, at skole og uddannelse op til ca. 14-årsalderen er helt eller overvejende lærerstyret, at der herefter kommer en periode op til ca. 20-års alderen, hvor der bevidst og systematisk tilstræbes, at eleverne gradvis overtager mere og mere

styring, og at der herefter principielt er tale om deltagerstyring inden for skolens rammer og en overordnet selvstyring for den enkeltes uddannelsesforløb som helhed.” (Illeris 2009, s.256)

Illeris er ikke afvisende for brugen af niveauarne sideløbende eller i vekselvirkning med hinanden, alt afhænger af eleven eller deltagerens læringsforudsætninger. Hos de pædagogstuderende kan der muligvis være behov for at styringsniveauet i undervisningen er på et lærestyret/deltagerstyret niveau på nogle tidspunkter, fordi de er forholdsvis nye, og skal forholde sig til meget der er fremmed for dem. På den anden side, er der tale om studerende der er voksne mennesker, og som er bekendt med det danske uddannelsessystem, og typisk har erhvervserfaring, der danner grundlag for motivation til at vælge netop den uddannelse de er på. Hvorfor man burde tilstræbe at involvere dem mere i deres eget uddannelsesforløb, således at der bliver en bedre overensstemmelse imellem uddannelsens indhold, metoder, mål og den daglige praksis som de studerende er en del af (Illeris, 2009).

Diskussion af temaet Opfattelsen af demokrati

Temaet Opfattelsen af demokrati bliver udfoldet i de forskellige kodninger som hedder: Egen opfattelse, Læring om demokrati og Ideer til arbejdet med demokrati. Dette tema dækker over de studerendes forståelse for demokrati og demokratiske processer. Dette diskuteres i henhold til Knud Illeris beskrivelse af de forskellige typer af læringsprocesser. *Egen opfattelse* viser de studerendes meninger og holdninger om demokrati. Denne del står i stærk relation til *Læring om demokrati*. De studerende taler om demokrati som et fælles anliggende, hvor medbestemmelse, medindflydelse i forbindelse med stemmeret giver genklang i mange sammenhænge. Dette mønster henleder til, at de studerende forstår demokrati som en type, og forbindes med det repræsentative demokrati, som vi er bekendt med i Danmark. De studerende siger også at undervisningen ikke ændrer deres opfattelse af demokrati, og de er også overrasket hvor meget undervisningen om demokrati fylder på studiet. Sammenlagt giver det et indtryk af de studerende ikke opfatter demokrati som en væsentlig del af den pædagogiske opgave. Set ud fra et læringsteoretisk perspektiv, kan dette hænge sammen med, at de studerende stadig er på så tidligt et stadie i forhold til læring om demokrati.

Dette kan argumenteres med forskellige læringstypologier som omtales i Illeris, 2009 s. 63:

1. Kumulativ læring
2. Assimilativ læring
3. Akkomodativ læring
4. Transformativ læring

I den ovenstående rækkefølge af læringstypologier, er kumulativ læring undtaget. Dette skyldes at kumulativ læring baseres på sådan et niveau, at den enkelte endnu ikke har udviklet mentale skemaer, der kan relateres til noget denne har erfaret tidligere. Dette niveau ses som særligt relevant i de første leveår, hos handicappede og hjerneskadede osv. og ses ikke relevant i forhold til de studerende som er almindelige, unge mennesker som har været på pædagoguddannelsen i ca. et år. Knud Illeris bruger Jean Piagets begreb assimilativ læring, som betegner læring som tilføjende. Dette niveau af læring argumenterer for, at de studerende befinder sig på dette niveau, idet læring om demokrati ikke forårsager en ændret tilgang eller holdningsændring. Det allerede etablerede skema kan skyldes en tavs viden om demokrati grundet erfaring med demokrati, fordi de, som borgere i Danmark, er underlagt denne tilgang igennem hele livet og uddannelsessystemet. Derfor har de allerede udviklet mentale skemaer, som undervisning blot bliver tilføjet til (Illeris, 2009).

Ideer til arbejdet med demokrati ses i tæt sammenhæng med, og understøtter ovenstående kodninger. Her spørges de studerende om eventuelle ideer til, hvordan der kan arbejdes med demokrati i daginstitutionerne. Hertil findes tilbagemeldinger uklare og divergerende. Som det første, mener de studerende, at det er pædagogens opgave at fastsætte rammer for hvor meget børnene skal have indflydelse på, og hvad de skal inddrages i. Som det andet, mener de at mulighederne for arbejdet med demokratiske værdier begrænses på grund af tidspres og personalemangel. Dermed reduceres demokrati til en kontekstafhængig tilgang. Som det tredje, forbinder de studerende demokrati til børnenes behov for inddragelse og medbestemmelse i dagligdagen. Ud fra hvad de studerende fortæller, kan der ikke tydes et klart og sammenhængende mønster i forhold til deres forståelse for, hvordan der kan arbejdes med demokratiske processer. Måden demokrati omtales, henviser til en forståelse i praktisk forstand, som at demokrati anvendes efter behov og tid, noget man bliver enige om hvordan skal bruges, og ikke som en livsform der skal praktiseres uagtet tid, mulighed og aftaler. Dette bekræfter at de studerendes forståelse er på det før-omtalte niveau om assimilativ læring. Set i forhold til teorien om akkomodativ læring, vil de studerende formentlig omtale demokrati anderledes. Akkomodativ læring er en proces, hvor den studerende pludselig har en forståelse, eller aha-oplevelse som gør, at de har øje

for demokratiske processer uanset kontekst eller tidspres (Illeris, 2009). Hvis dette var tilfældet, vil de studerende muligvis tillægge demokrati anden betydning end blot en styreform. Deres beskrivelser vil variere fra hinanden, og blive sat i sammenhæng på mange forskellige måder, såsom målene om viden, færdighed og kompetencer, hvilket også vil kunne omsættes i det pædagogiske arbejde. I diskussionen af temaet Oplevelsen af demokrati, findes der problemer i forhold til de studerendes begrænsede medbestemmelse og selvbestemmelse i uddannelsesforløbet. Tiden på uddannelsen ses som præget af meget styring, både i tilrettelæggelsen af undervisning, metoder og indhold. I Klafkis forståelse, er konsekvensen af dette netop at de studerende ikke har opdaget formålet med demokratisk dannelse, hvorfor mere aktiv deltagelse og involvering af de studerendes forudsætninger vil skabe sammenhæng imellem de mål der undervises i, den studerendes erfaring, og sidenhen anvendelsen.

Diskussion af temaet Demokrati i praksis

Sidste tema, Demokrati i praksis udspringer af de tre kodninger: *Pædagogens primære opgave*, *Pædagogens egen indflydelse på arbejdet* og *Anvendelse af demokrati i praksis*. Dette tema viser daginstitutionens rolle i forhold til de studerendes uddannelse, og hvilken betydning de studerende tillægger demokrati i det pædagogiske arbejde. Kodningerne vil blive diskuteret ud fra Deweys perspektiv på uddannelse og demokrati.

Pædagogens primære opgave beretter om, at de studerende vægter arbejdet i tæt relation til børnene, hvorfor omsorg, nærvær og tryghed har en høj prioritet. De føler dog at denne opgave er udfordret af en travl hverdag med personale mangel, opgaver som dokumentation og arbejde med læreplaner.

Som tidligere fremvist, undervises de studerende i børns udvikling samt målene for viden, kompetence og færdighed på uddannelsen, hvilket alt sammen er i relation til udvikling og opdragelse i et samfundsmæssigt perspektiv. De studerende fortæller om tidligere erfaring med omsorgsarbejde med hhv. børn -og handicapområdet, hvilket også er årsagen til deres motivation og interesse for at udvikle og forandre det pædagogiske område. I Deweys forståelse, har de studerendes erfaring en væsentlig betydning for læring, hvilket betyder at underviseren må anerkende den enkeltes erfaringer som grundlag for videreudvikling af sine potentialer. Ud fra Deweys forståelse, kan der derfor konstateres en sammenhæng imellem den studerendes tidligere erfaring, undervisning om børns udvikling og de studerendes opfattelse af den primære opgave. Det de studerende lærer om

børn, knytter sig til deres erfaring med omsorgsopgaver, hvilket også bliver udgangspunktet for deres aktiviteter i praktikken, og dermed opfattelsen af primæropgaven. Omsorgsopgaven er det udgangspunkt som videreføres og læringen udvikles fra. Dette betyder at de studerendes rolle som omsorgsgivere ikke ændrer sig betydeligt fra før uddannelse til praktikken. De studerendes erfaring fra praktikken peger dermed på, at formålet med dannelse og opdragelse til demokrati ikke er væsentligt, da dette står i baggrunden for omsorgsrollen (Dewey, 2005).

Som tidligere nævnt er Dewey stor kritiker af mål, der styrer både underviserens hensigter og elevens læring. Hermed menes der, at mål ikke skal være opnåelige som et slutresultat, men forslag til underviseren til at opdage potentialer hos den studerende der kan udvikles (Dewey, 2005). Dette anlægger et perspektiv på de studerendes læring, og deres opfattelse af den primære opgave, som værende omsorg. At de studerende ikke er opmærksomme på at opdragelse og dannelse til demokrati er en pædagogisk opgave, må fra Deweys perspektiv, anses som manglende inddragelse af de studerendes erfaringer i forhold til demokratiforståelse og målet med uddannelsen. De øvrige diskussioner påpeger, at de studerende knytter demokrati til styreformer, og ikke som en pædagogisk opgave, om muligt på grund af deres liv i et demokratisk samfund. Dette ses i sammenhæng med hvad de studerende får ud af undervisningen, hvilket kan knyttes til den tavse viden, eller som Dewey vil kalde erfaring. Den studerende fortæller, at praktikken og den selv tilrettelagte aktivitet i praktikken udgør den afsluttende opgave, hvilket til slut besvarer målene for viden, kompetence og færdighed. Den studerende bruger dermed sine erfaringer som middel til at nå et mål (Dewey, 2005), ved eksempelvis at udføre en aktivitet, og lade processen og resultatet stemme overens med en målbeskrivelse. Dette sker fremfor at den enkeltes erfaringer bliver et nyt mål, eller springbræt til udvidelse af den studerendes horisont, således at hun tænker over mulige sammenhænge, som eksempelvis omsorg i et samfundsmæssigt perspektiv, herunder hvilken betydning omsorg har i forhold til demokrati, opdragelse og udvikling, eller hvordan demokrati kan drages ind i omsorgsopgaven. Det kan derfor slutes, at undervisning, hvad enten det handler om børns udvikling, demokrati, eller undervisning om mål der skal opnås, ikke er forgæves, men ovenstående fortæller at de studerendes erfaring er grundlaget for en selektiv forståelse, hvorfor deres handlinger kommer til udtryk på baggrund af hvad de selv har fået ud af undervisningen. Dette fortæller også om vigtigheden af underviserens rolle, som guiden der skal tilrettelægge den mest hensigtsmæssige vej til en forståelse der bygger på erfaringer, og dermed

udvider den enkeltes horisont, således at den studerende formår at få øje på forskellige sammenhænge, og kan forstå omsorg i et demokratisk perspektiv (Dewey, 2005).

Pædagogens egen indflydelse på arbejdet handler om de studerendes enorme fokus på alt der tager tiden fra omsorgsarbejdet. Særligt er det dokumentation af det pædagogiske arbejde og arbejdet med læreplaner, der skaber et unødvendigt tidspres, som i forvejen lider under personalemangel. Dette kommer sig til udtryk i, at tiden i daginstitutionen er organiseret effektivt, og som den ene informant kalder, dagsordenagtigt. *Anvendelsen af demokrati* får dermed en karakter af en voksenstyret hverdag, der ikke tager forbehold for børnenes præmisser. Herudover oplever de studerende, at leder og forskellige kollegaer har en styrende tilgang i dagligdagen, hvilket begrænser den enkelte pædagogs egen indflydelse på arbejdet.

Som det fremvises i den første del af denne diskussion, er de studerende ikke bevidste om den sammenhæng, der befinder sig imellem omsorg og det samfundsmæssige perspektiv. De forstår ikke at drage demokrati ind i omsorgsopgaven. Det samme gør sig gældende i forhold til læreplaner og dokumentation, samt den meget organiserede hverdag. De studerende er bekendt med at deres vilkår er styret, enten af opgaver, leder, andre kollegaer eller en meget struktureret hverdag, der begrænser både deres egen indflydelse og børnenes. Ligesom med omsorgsopgaven, formår de studerende ikke at drage demokrati ind i deres erfaringer, og formår derfor heller ikke at bruge udfordringerne konstruktivt. Som der tidligere beskrives, er Dewey en stor kritiker af mål som retningsvisende for den studerende, hvilket også inddrages i forhold til måden hvorpå de studerende bruger deres opgave eller erfaringer, til at besvare målene for viden, kompetence og færdighed. Den førømtalte udfordring fra praktikken kan siges at være en situation de studerende befinder sig i, og som de finder problematisk for udførelsen af det, som de mener er den primære opgave, nemlig omsorg. Ifølge Dewey, vil denne udfordring være grundlaget for den studerendes næste mål, netop at undersøge hvorfor dokumentation, arbejdet med læreplaner osv. er i vejen, og hvordan problemet kan løses, i stedet for at slutte inden legen er begyndt (Dewey, 2005).

Konklusion

I problemfeltet blev det fremlagt, at nutidens centrale diskussion handler om dannelse. Dette speciale undersøger derfor pædagogstuderendes forståelse for demokrati, som er af stor betydning, idet deres opgave er at udvikle og opdrage fremtidens generationer.

På baggrund af den tematiske analyse, fremkom der tre væsentlige temaer; Oplevelsen af demokrati, Opfattelsen af demokrati og Demokrati i praksis. Disse temaer har dannet en ramme om de pædagogstuderendes oplevelse af undervisningen, og forberedelsen til deres første praktik, herunder deres forståelse for demokrati som en del af den pædagogiske opgave, og deres oplevelse af arbejdet med demokratiske værdier i praksis. Disse er blevet diskuteret med relevant teori, og nu er jeg nået dertil, hvor det bliver muligt at slutte og besvare problemformuleringen, som har stået som retningslinje for al arbejdet. Denne lyder:

Hvordan påvirker uddannelsen studerendes opfattelse af demokrati, og hvad tillægger de studerende særlig betydning i forhold til pædagogens rolle for udviklingen af demokratiske værdier i daginstitutionen?

Temaet Oplevelsen af demokrati er resultatet fra undersøgelsen om de studerendes oplevelser fra undervisningen. Heri er almindelige spørgsmål om undervisningens mål og indhold centrale. Ud fra Klafkis forståelse, findes første problem som viser, at uddannelsen ikke formår at skabe en interesse for demokratisk dannelse hos de studerende. Dette skyldes begrænset medbestemmelse i tilrettelæggelsen af undervisningen og indholdet, hvilket øger indflydelse på de studerendes selvbestemmelse i deres praktik. Der vurderes således, at de studerendes undervisningspraksis har begrænsninger i forhold til at være en drivkraft for demokratisk dannelse. Klafkis perspektiv argumenterer for etablering af bedre forudsætninger for udvikling af de studerendes evner til medbestemmelse og selvbestemmelse. Dette indebærer meget mere involveringen af den studerende og dennes forudsætninger, således at den studerende får en interesse og skaber sammenhængen imellem undervisning, de omtalte mål og praksis. Denne forståelse understøttes af Knus Illeris perspektiv på vigtigheden af de studerendes indflydelse i undervisningen, da det er deres læring det handler om. Indflydelse på undervisning, ses som en motivationsfaktor i forbindelse med kvaliteten af læring, hvilket åbner op for muligheden for, at påvirke de studerendes forståelse for demokrati, og aktiverer dermed de akkomodative læreprocesser.

Temaet Opfattelsen af demokrati bekræfter ovenstående tema, og viser at de studerende har en grundlæggende viden om demokrati. Denne forbinder de dog med styreformer, og

tillægger derfor ikke demokrati nogen særlig betydning, som værende et dannelsesmål, eller så stor en del af det pædagogiske arbejde.

Demokrati i praksis skildrer vilkårene i praktikken, og dermed de studerendes anden læringskontekst. Denne viser at de studerende opfatter omsorg som en primære opgave og at de har en tavs viden om demokrati, som forsøges at blive sat i sammenhæng med praksis. Vilkaere i praktikken ses dog som begrænsende for egen indflydelse på arbejdet, hvilket sætter udvikling og opdragelse til demokrati i baggrunden for omsorgsopgaven. Inddragelse af erfaring i undervisningen har en stor betydning for de studerendes læring. Som det ses formår de studerende, at drage nytte af undervisningen på deres måde, hvilket kommer til udtryk i, at deres tidligere erfaring afspejler sig i nuværende handling. Hvis de skal forstå demokrati som en del af den pædagogiske opgave, må der derfor tages hensyn til deres forudsætninger, således at de forbinder den nye viden til eksisterende erfaringer.

Litteraturliste

Collin, F. (2014). Socialkonstruktivisme i humaniora. I. Kørpe, S. & Collin, F.: Humanistisk videnskabsteori (s.417-459). 3. udgave, 1.oplag. Lindhart og Ringhof Forlag A/S, et selskab i EGMONT.

Dewey, John (2005). Demokrati og uddannelse. 1. Udgave, Århus 2005. Forlaget Klim.

Gadamer, H.-G. (2004). Sandhed og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik. Aarhus: Systime Academic.

Graf, Ting S. (2004). Wolfgang Klafkis dannelsessteori. I. Skovmand, K. & Graf, Ting S.: Fylde og Form. Wolfgang Klafki i Teori og Praksis (s. 25-56). 1.udgave, 3. oplag. Klim

Hammershøj, Geer Lars (2017). Dannelse i uddannelsessystemet. 1. udgave, 1. oplag (2017). Hans Reitzels Forlag

Held, D. (1996). *Models of Democracy*. Polity Press: Cambridge, UK

Illeris, K. (2009). Læring. 2 udgave, 3. oplag. Roskilde: Samfundslitteratur.

Jank, W., & Meyer, H. (2012). Didaktiske modeller - Grundbog i didaktik. 1. Udgave, 4. oplag. (J. P. Christiansen, Ovs.) Gyldendal.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). Interview: introduktion til et håndværk. (2. udgave). København. Hans Reitzels Forlag

Klafki, Wolfgang: Kategorial dannelse – bidrag til en dannelsessteoretisk fortolkning av moderne didaktikk, i Dale, E.L.: Skolens undervisning og barnets utvikling – Klassiske tekster. Ad Notam Gyldendal 1996.

Klafki, Wolfgang (2004). Skole teori, forskning, udvikling – Skoleteori, skoleforskning og skoleudvikling i politisk samfundsmæssig kontekst. Hans Reitzels Forlag.

Pettersvold, M. og Østrem S. (2018): Profesjonell Uro. Barnehagelæreres ansvar, integritet og motstand. 1. udgave, 1. oplag. Fagbokforlaget

Tanggard L. & Brinkmann S. (2010). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I: Brinkmann, S. & Tangaard, L., *Kvalitative metoder: En grundbog* (1. udgave, 5. oplag), (s. 29-53.). København K: Hans Reitzels Forlag.

Willig, Rasmus. (2009): Umyndiggørelse: København. Hans Reitzels Forlag.

Wiberg, M. & Qvortrup, A. (2013): Læringsteori og didaktik: Hans Reitzels Forlag.

Websteder

Bekendtgørelsens ikrafttræden, Bilag 1: Lokaliseret d.01.02.2019 på:

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=162068#Bil1>

Bekendtgørelsen om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog: Lokaliseret d. 01.02.2019 på:

<https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=188589>

Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2006: *Using thematic analysis in psychology*. I *Qualitative Research in Psychology* 2006; 3: 77. Lokaliseret 05.05.2019 på:

https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_Thematic_Analysis_in_Psychology

BUPL: Podcast, ytringsfrihed under pres: Lokaliseret d. 02.03.2019 på:

<https://bupl.dk/artikel/ny-podcast-paedagogers-ytringsfrihed-pres/>

BUPL: Ytringsfrihed under pres: Lokaliseret d.02.03.2019 på:

<https://bupl.dk/artikel/ytringsfrihed-pres-paedagoger-tier-som-aldrig-foer/>

Dagtilbudslovens formålsparagraf: Lokaliseret d.01.03.2019 på:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206363#id2748a48c-8d08-4491-853c-2cc3dce053b0>

Ft: Grundloven: Lokaliseret d.14.03.2019 på:

<https://www.ft.dk/da/folkestyret/grundloven-og-folkestyret/grundlovens-og-folkestyrets-udvikling>

Ft: Ytringsfrihed: Lokaliseret d.14.03.2019 på:

<https://www.ft.dk/da/dokumenter/bestil-publikationer/publikationer/mingrundlov/min-grundlov/kapitel-8/paragraf-77>

Omprioriteringsbidraget på de videregående uddannelser: fakta ark om uddannelsesbesparelser (2018). Lokaliseret 01.05.2019 på:

<https://dm.dk/media/12334/omprioriteringsbidrag.pdf>

Retsinfo: Underretningspligt: Lokaliseret d. 14.03.2019 på:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202239#ida9c5abed-775a-4c80-88af-22fa893d99ac>

Svensson, P.: Demokrati i Dens Store Danske, Gyldendal., Lokaliseret 15.03.2019 på:

<http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=63041>

UFM (2018a): Nye målsætninger for de videregående uddannelser. Lokaliseret d. 15.01.2019 på:

<https://ufm.dk/uddannelse/indsatsomrader/nye-malsætninger-for-de-videregaende-uddannelser>

UFM (2018b): Søren Pinds åbningstale. Lokaliseret d. 15.01.2019 på:

<https://ufm.dk/ministeriet/ministeren/taler/2018/kampen-for-den-frie-kritiske-og-dannede-tanke>

UFM (2018c): Inspirationsgruppens rapport om filosofikum. Lokaliseret d. 05.02.2019 på:

<https://ufm.dk/publikationer/2018/filer/nyt-filosofikum.pdf>

UCC: Studieordning (2014) for pædagoger. Lokaliseret 21.03.2019 på:
<https://ucc.dk/paedagoguddannelsen/om-uddannelsen/uddannelsens-opbygning/studieordning>

UCN: Studieordning fællesdelen (2017) for pædagoger. Lokaliseret 21.03.2019 på:
<https://www.ucn.dk/uddannelser/paedagog/uddannelsens-indhold/studieordning>

Bilag

Bilag A: interviewguide

Bilag A1: interview med Iben

Bilag A2: interview med Nina

Bilag B: mailinterview besvarelse

Bilag C: interviewguide til mail

Bilag K1: Sara

Bilag K2: Nina

Bilag K3: Iben

Bilag A: Interviewguide

Interviewguiden er delt op i forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål. Dette skal anvendes som et hjælpende værktøj til mig som interviewer. Interviewspørgsmålene består af deskriptive og forklarende spørgsmål. Interviewspørgsmål er mindre komplekst formuleret, og tilpasset målgruppen uden fx akademiske fagtermer. Interviewet sigter imod at besvare:

Hvordan kan uddannelsen påvirke studerendes opfattelse af demokrati og myndighed, og hvad tillægger de studerende særlig betydning i forhold til pædagogens rolle for udviklingen af demokratiske værdier i daginstitutionen?

Briefing og præsentation:

- Jeg præsenterer mig selv, mit projekt og de emner jeg gerne vil tale om.
- Orientering om at alt bliver anonymiseret og optaget på Iphone. Det transskriberede vil såfremt det ønskes, blive sendt til gennemlæsning.
- Efter afleveringen af speciale vil optagelsen, og det transskriberede blive destrueret.
- Specialet vil ikke være offentligt tilgængeligt.
- Interviewet vil tage ca. 45 min.

Forskningsspørgsmål De spørgsmål jeg stiller, skal svare på hvordan uddannelsen har påvirket dem.	Interviewspørgsmål Informanten skal beskrive og forklare situationer om hvordan denne bliver rustet til at kunne varetage de arbejdsopgaver vedkommende møder i praktikken.
Indledende	• Navn, tidligere beskæftigelse, start på uddannelse. • Hvorfor har du valgt at læse til pædagog? • Kan du fortælle om hvad du finder mest interessant af det du har lært på UCN, hvorfor og hvad du er mest optaget af? • Hvad var du særligt optaget inden du skulle i praktik?
Læringsaktiviteter/miljø/læringstilgange – skal afdække den studerendes læringsbetingelser, og om den studerende selv oplever demokrati på UCN.	• Hvordan blev du klædt på i forhold til at komme i praktik? (Beskriv evt. situationer, aktiviteter, opgaver?)

(Selvbestemmelse eller UCN som ydre styring)	• Hvad synes du var særligt værdifuldt, og hvorfor? • Har du selv haft indflydelse på denne forberedelse? (ved fx at inddrage viden, erfaring, andet?) • Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i forberedelsen fra UCN? • Hvor stor en friheden oplever du i forhold til forberedelsen til praktik? (Hvordan og vil du fortælle om den?)
Medbestemmelse (nu i forhold til sidste praktik)	• Hvornår var du i praktik, og hvor længe? • Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere en pædagogs primære opgave er? • Er du enig i det, eller hvad vil du selv vurdere er pædagogens primære opgave? • Hvordan vil de mest optimale vilkår være for at du kan opfylde primæropgaven? • Hvordan vurderer du at børnene har indflydelse på deres eget liv i daginstitutionen? • Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres arbejde (har de selv indflydelse)?
Spørgsmålene tager udgangspunkt i det som de studerende er blevet undervist i på 2. semester. Demokrati, medborgerskab, dagtilbudsloven osv. og skal svare på om emnet har gjort indtryk på de studerende, således at det er noget de vil arbejde videre med det i praksis	• Hvad er din opfattelse af demokrati? • Kan du nævne tre vigtigste ting du har lært om ifbm. undervisning om medborgerskab? • Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn? (vil du uddybe det)

	• Skal pædagoger opdrage til demokrati, og hvorfor? • Kan du nævne nogle bud på hvordan man kunne arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution? • Kan du beskrive et ønskescenarie som omhandler arbejdet med demokrati? • Hvad skal der til for at opfylde et ønskescenarie? • Hvad skal du lave fremover og hvorfor?

Debriefing:

- Er der noget du synes der er vigtigt som jeg ikke har spurgt om?
- Må jeg tage kontakt til dig hvis jeg kommer i tanker om noget jeg har glemt at spørge om, eller hvis jeg har et afklarings spørgsmål?
- Tak for i dag, det har været rigtig spændende.

Bilag A1: interview med Iben

Navn og tidligere beskæftigelse?

R: Iben, jeg har arbejdet 10 år på plejehjem, og uddannet ssh.

Start på pæd. udd. Og hvorfor?

Iben:

Vinter 2018, pga erfaring fra demens området og det at have egne børn har fordret ønsket om mere viden, og at uddanne sig således at hun kan hjælpe og gøre bedre.

Kan du fortælle om hvad du finder mest interessant i din nuværende uddannelse, som du har lært indtil videre?

Iben:

Hvor meget en relation kan gøre ved et andet menneske. Det synes jeg virkeligt er alfa og omega. Hver eneste case man har skal man have en god relation. Og så micro, macro og meso. Hvor meget det fylder. Hvor meget du hele tiden skal arbejde under en lov, og at man er pålagt en lov hele tiden. Det skal du hele tiden have med i baghovedet.

Er det nogle af de ting du er mest optaget af lige nu?

Iben:

Ja, og nu har vi om afvigelse, normalitet. Og det er også meget om hvad loven siger du skal kunne gøre.

Kan du huske hvad du var særligt optaget af inden du skulle i praktik?

Iben:

Det var en børnehave, så det var mest at se hvordan børn egentlig er uden forældre. Se hvordan pædagoglivet egentlig er når man er i en børnehave. Hvor man egentlig tit har de fordomme om at pædagogerne ikke laver noget og sidder, drikker kaffe, tegner og klistrer. Så det var jeg mest optaget af at se, hvordan det virker. Ja og så alt det teoretiske vi har fået med, som smtte modellen, Knud Illeris, flow, hvordan det fungerer. Så det var jeg meget optaget af og se hvordan det fungerede i praksis.

2.51 min

Hvis vi kigger tilbage på tiden inden din praktik, hvordan blev du klædt på til din praktik? Læringsaktiviteter, situationer

Iben:

Jeg synes faktisk jeg blev klædt rigtig godt på. For den første halvdel handler utroligt meget om børn. Grund kompetencer. Til gengæld dem der ikke havde noget med børn, blev ikke klædt særligt godt på. Men det hele handlede faktisk kun om børn.

Hvordan det?

Iben:

børneaktiviteter, børnelege, børnesange, børneyoga, smtte-modellen, flow. Der var hele tiden udgangspunkt i børn. Det var cases med børn der ikke var i trivsel. Så jeg føler jeg blev klædt rigtig godt på.

Så I arbejde meget case baseret:

Iben: Ja

Hvad så med aktiviteter, har I afprøvet noget?

Iben:

Ja, altså vi har haft lidt idræt hvor vi skulle afprøve vores egen aktivitet. Og så skulle vi udføre dem med studiegruppen. Alt fra, hive gulerødder op, boldspil, forhindringsbane med bind for øjnene og bare fødder, høvdingebold, rundbold, fodbold.

4.27 min. Hvad synes du var særligt værdifuldt?

Iben:

Jamen jeg ved ikke om det er fordi jeg er lidt den ældre generation, for jeg er vokset op med at man gør sådan nogle ting. Så det lå lidt til højerbenet. Men jeg kan godt se nu, når jeg snakker

med veninder der har teenagebørn og som sidder meget bag computeren så er der behov for det.

Hvad med dig selv, har du selv haft indflydelse på den her forberedelse? Har du medbragt din egen viden, kunne du inspirere nogen.

Iben:

Ikke sådan på grundforløbet. Jeg tænker man har nok noget i bagagen der gør at man har nogle gode erfaringer som man kan fyre af. Der har vi alle sammen noget. Men jeg tænker på det hvad man har lyst til at dele med klassen. Fordi man sidder med egen viden som man kan koble med teoretikerne, jeg tror ikke man sætter det højt.

Det er ikke noget der bliver prioriteret?

Iben: Nej.

Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i undervisningsprogrammet fra UCN?

Iben:

Jeg kunne godt bruge noget mere, af fx hvis et barn ikke er i trivsel og man kontakter PPR, hvad sker der så. Det ved du jo ikke. Man mangler at følge den til døren. Jeg føler tit at man giver bolden videre som pædagog til lederen, PPR, fysioterapeut eller ergo. Men du ved ikke hvad der sker så. Når man fx skriver handleplaner i børnehaven, så siger man at man tager kontakt til PPR. Og det gør det svært for mig at skrive en handleplan, for jeg ved ikke hvad der kommer til at ske.

Hvor stor en friheden oplever du i forhold til forberedelsen til praktik?
(Hvordan og vil du fortælle om den?)

7.16 min. Iben:

Jeg synes den var meget stor (ironi). Jeg synes nogle gange de er lazzies fair.

Hvordan det, kan du uddybe det?

Iben:

jaae, så snakker vi lige der, det er ikke sådan som gymnasiet hvor der er strenge regler. Det er ret flyvsk, vi tager den på gefühlen, og de gentager meget. Vi snakker om det samme to dage i træk, hvor man tænker, så nu har vi også forstået det. Så skal vi videre nu. Jeg synes de prioriterer meget den samme ting i stedet for at åbne sig op.

7.50 min. Hvorfor tror du de gør det?

Iben:

Jamen jeg tænker at det er sådan lidt, at vi nok ikke hører de samme ting alle sammen. Men det kan godt blive lidt for meget og sådan at have fri. Her den sidste måned har vi haft fri kl. 11. Og så tænker jeg at når man skal i praktik så vil man altså gerne klædes lidt mere på. Blandt andet dem der skulle ud i skole/fritid og social/special området, de er slet ikke blevet klædt på til det. Vi har jo ikke haft noget om skolebørn eller handicappede.

Hvad vil du hellere have?

Iben:

Jeg vil hellere have det sådan mere allround, så man har mulighed for at tænke, hov det lyder spændende. Måske skulle jeg tage den specialisering. Vi har haft så meget om børn, hvor der

er faktisk nogen der tænker "det er så let" så tager vi bare den, så ved vi at vi kommer igennem. Og så kan jeg tage nogle kurser bagefter, og så kan jeg blive det jeg vil.

Afklaring, nu skal jeg lige se om jeg skal forstå det. I er alle sammen på det her grundfagligheds område hvor der er meget fokus på børn i forhold til det andet. Men har det ikke givet dig en masse viden?

Iben: Ja om børn.

Så du var lidt ked af at du ikke fik...Iben fuldfører min sætning "hele pakken"..ment som undervisning i skole/fritid og social/special.

Hvornår var du i praktik og hvor længe:

Iben: 7 uger i oktober 2018, i en børnehave. Natur børnehave.

10.00. Hvad vil du så vurdere en pædagogs primær opgave er?

Iben:

Jeg blev meget overrasket over hvor meget de gik op i at lave de der læreplanstemaer. Det var meget i fokus, at de alle sammen skulle indgå om ugen. Deres primære opgave var nærmest at formidle loven ude i praksis.

Er du så enig i det, eller hvad vil du vurdere en primæropgave er?

Iben:

Nej, det er mange ting. Det er omsorg, forebyggelse, tidlig indsats og det handler for mig om at give barnet et bedre selvværd, en bedre selvtillid. Og så sige til barnet, det er du god til det fokuserer vi på. I stedet for at der er noget du skal gøre.

Hvordan vil du så vurdere de optimale vilkår vil være for at opfylde primæropgaven?

Iben:

Noget mere tid, flere pædagoger. Jeg kunne mærke at jeg blev meget meget ked af det, hvis et barn havde noget "i trivsel". Så fokuserer alle på det enkelte barn, men der var ikke nogen der hørte de fem andre. Det irriterede mig rigtig meget, altså at man ikke ydede opmærksomhed til alle de 20 børn, i stedet for kun den ene der havde noget.

Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres eget arbejde?

Iben:

Der er mange ting i det, nogle gider slet ikke være på arbejde, nogle gider det. Der var en god blanding. Jeg blev forbavset over hvor meget de værner om deres 30 min pause. Hvis ikke de fik den, så skulle de gå hjem den halve time tidligere hjem. Og jeg tænker det kan man da ikke.

13.00. Hvorfor tænker du det er sådan?

Iben:

Jeg ved det ikke, jeg har tit tænkt over det men jeg spurgte aldrig. Det var et mærkelig signal at sende. For mig virkede det som om de ikke havde lyst til at være der, hvor jeg tænker at jeg

sagtens kunne sidde og spise min madpakke på legepladsen. Det generede ikke mig. Men det generede nogle andre. Også det der med at italesætte mange negative ting. Det er pædagoger blevet gode til. Der er de forkælede børn, børn bliver sat i kategorier. Hvor jeg tænker, hvornår er det blevet forkert at forkæle sine børn. Det er ikke forkert i min optik. Jeg synes det er meget svingende hvordan de udlever deres rolle.

Nu siger du der var nogle der ikke gad at være på arbejde, hvordan mærkes det, hvordan kunne du se det?

Iben:

deres kropssprog, og deres holdning til tingene. Her kommer man med en masse ny viden, omkring relationer, trivsel. For det er jo aldrig barnet selv der er problemet, det er omgivelserne der skal lære barnet at være i det. Hvis der er nogle problemer eller der er et barn der reagerer underligt, og man stiller spørgsmål til det. Så er de hurtige til at feje det af, Det gider vi ikke lige. Så synes jeg meget....Det er jo dit arbejde.

15.23 Hvad er din opfattelse af demokrati?

Jamen at vi er demokratisk land, og at vi alle har en stemme og den stemme skal vi bruge. Der er forskellige former for demokrati. Jamen jeg har det lidt at når man kommer ud som pædagog og det er et demokratisk land så skal du jo også fremme det. Vi skal jo vælge og stemme.

Kan du nævne tre vigtigste ting du har lært om ifbm. undervisning om medborgerskab?

Det første jeg tænker på er ligeværd. Når vi har medborgerskab så er alle ligeværdige, og når vi har demokrati så skal vi forstå at selvom man har en anden holdning, så skal der være plads til dem der ikke har den holdning. Så vi er jo alle ligeværdige. Det vil sige hvis jeg sidder med et barn, eller en ung så skal de også føle at de er ligeværdige. Således at de får medindflydelse på de ting vi laver og medindflydelse på de forskellige aktiviteter. Det vil jeg sige det er medborgerskab og demokrati.

Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn efter du er blevet undervist i det?

Jeg er blevet overrasket over hvor meget det fylder. Hvor jeg tænker, jeg troede mere at det var noget der hørte til skole, man fik at vide som skoleelev. Men at vi også skulle have det her, hvor meget det egentlig fylder. Og at det er pædagogens arbejde at formidle det, men når det så er sagt så kan jeg også se hvis man sidder med en utilpasset ung der ikke føler sig ligeværdig så er det også en god ting. Eller vedkommende synes at verden er urimelig, så er demokrati en god ting at tage frem.

Så når du tænker tilbage på din praktik, er der så situationer hvor du brugte det?

Nej det synes jeg faktisk ikke engang jeg gjorde. Hvis jeg skal være helt ærlig, jeg synes ikke jeg direkte brugte det. Nu var det også mindstegruppen i en børnehave jeg var i. Der synes jeg man var meget mere kontant, det er sådan det er det er sådan reglerne er bum.

Hvad er det for nogle regler?

Det er sådan noget med, du skal ikke gå ud med strømpebukser, det regner. Du skal ikke kaste med sand. Du skal sidde pænt og spise. Jeg synes ikke rigtig jeg fik brugt demokrati. Jeg synes det var meget de voksne der bestemte.

Skal pædagoger opdrage til demokrati?

I min verden, så er det sådan noget der foregår når de bliver lidt større eller lidt ældre. Det er jo svært at sige til en 4-5 årig at der er tre forskellige demokratier. Det synes jeg ikke de skal, jeg synes godt man kan have det med i baghovedet. Men jeg synes ikke det skal være deres job at formidle det.

19:20 Kan du nævne nogle bud på hvordan man kunne arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?

Jamen man kunne fx hvis der er samling, så kunne man spørge om noget så de kunne lære at der er forskellige meninger. Og at det er okay. Man kunne lære at forhandle lidt, kompromis. Det gør man også selv med sit barn, går på kompromis, forhandler og laver aftaler. Det er jo en god værdi at man kan lære at se andres behov frem for sine egne.

Kan du beskrive et ønskescenarie som omhandler arbejdet med demokrati?

Det kunne være mega fedt hvis der var tid til at man satte sig ned og gjorde det. Jamen så kunne man sige, sådan rent opdigtet "vil i være inde eller ude"? Så kunne man prøve at lave et scenarie hvor der måske var 5/5 der rækker hånden op. Hvad skal vi så gøre for at indgå et kompromis her. Eller der er 4/6, og få dem til at forstå at der er flere der gerne vil ud, så det gavner måske flertallet at de kommer ud. I stedet for at det er flertallet der bliver skuffet over at de bliver inde. Det kunne jeg godt tænke mig at der var mere tid til.

Hvorfor er der ikke mere tid til det?

På grund af at der er to pædagoger til 20 børn, og så er der læreplanstemaer, og så er der sprogøvelser, sprogttest, dit og dat. Det er meget svært at finde tid til at fordybe dig, jeg føler tit når man prøver at lave de her tiltag så bliver det sådan noget halvt. Det er altså ikke rart, når det er små børn.

Hvad skal der til for at opfylde et ønskescenarie?

Der skal nogle flere penge, nogle flere pædagoger.

Er der noget du synes der er vigtigt som jeg ikke har fået spurgt om?

Nu har du jo fået undervisning i demokrati og medborgerskab, du har været i praktik, du har været til eksamen. Er der noget du synes der er vigtigt.

Jeg er blevet overrasket hvor hippie-agtigt det er. "Hvad farver synes du det er". Pædagogfaget er lidt flyvsk, for to lærer har ikke den samme mening. Det er som om du skal please den ene lærer med det han gerne vil høre, og please den anden lærer med det hun gerne vil høre. Jeg savner lidt noget konkret, i stedet for at man bare kan argumentere for noget andet. Det kunne jeg godt savne. Ikke fordi jeg siger at 2+2 er fire, men jeg kan godt savne den der fælles holdning til tingene.

Kan du beskrive en situation i forhold til det du siger?

Vi har en lærer der mener at det er et verbalt overgreb på barnet at skælde dem ud. Og så er der nogle lærer der siger at det er fordi han ikke har nogle børn endnu. Hahaha men er det eller er det ikke?

Hvad mener du om det?

Jeg tænker at der altid er forskel på hvordan du siger det og hvem der modtager det. Det tænker jeg altid man skal have in mente, og relationen. Hvis det er ens eget barn så kan man godt blive afmagtet fordi man er træt og sur, og et eller andet sted synes jeg at børn har godt af at vide at der forskellige følelser. Og at voksne også kan have forskellige slags følelser. Det er ikke en skam at være sur, det er ikke en skam at være afmagtet. Så jeg synes et eller andet sted det er godt for børn.

Så du får nogle forskellige meninger om temaer såsom skæld ud, og du kunne godt tænke dig at det var mere ensrettet.

Ja det er flyvsk

Hvorfor tror du det er flyvsk?

Min far er også socialpædagog, og han har også snakket om fx skolelærer hvis de har gjort arbejdet godt nok så består eleven. Og socialrådgiveren har lovene, og sygeplejersken har blodtrykket at rette sig efter. Hvad har pædagogen... Vi har jo ikke noget der kan sættes op imod, ikke andet end den der relation, vi skal jo bruge vores menneskelige til at føle hvad der foregår. Der er ikke nogen facitliste, vi har ingen svar på, vi kan ikke se hvad der er i vejen med den anden. Ligeså snart det har med mennesker at gøre, så kan tingene minde utroligt meget om hinanden, men det er sjovt nok aldrig det samme. Så jeg tror det er derfor det er så flyvsk.

Hvad skal du lave fremover og hvorfor?

Altså jeg var lidt hooket på dagtilbuddet, for jeg synes børn er fantastiske. Så rene. Men efter at jeg har været der så har jeg valgt social/special. Fordi sådan som det står til i dagtilbud, så er det ikke noget jeg kan stå inde for. Jeg synes simpelthen, som jeg nævnte før at man glemmer at se de børn der ikke bliver hørt. Jeg kunne ikke have det. Så jeg spurgte min praktikvejleder på et tidspunkt om hvorfor vi ikke kunne fokusere på barnets selv-værd og bruge tid på at gøre dem til de bedste versioner af dem selv. Og så siger hun, det har vi simpelthen ikke tid til. Ja så tænkte jeg, det her er bare ikke noget for mig, at stå i den situation hvor jeg ikke kan udføre det jeg gerne vil fordi der ikke er tid til det. Så jeg tænkte social/special, der er større områder, det er bredere. Og jeg føler nogle gange at det er dem der bliver råbt højest om, end børn. Så jeg tænker at vilkårene for pædagoger er bedre i social/special end dagtilbud.

Hvordan vilkår?

Psykiatrien råber fx højt, det gør børnehaven også men de bliver ikke hørt. Ikke på samme måde som psykiatrien gør.

Hvordan kan det gå til?

Det handler om hvordan den almindelige borger ude i hjemmet sætter deres stemme, og råber selv. Jeg tror de pårørende i det social/ speciel området har større ressourcer og en højere stemme.

Men vi har jo alle sammen børn?

Jah, og det er forfærdeligt at vi lader det gå til.

Bilag A2: interview med Nina

Før uddannelse handicaphjælper 2 ½ år før uddannelse. Fast i forskellige hjem. Hjernesgade, scelrose, muskelsvind osv.

Hvorfor pæd.uddannelse: Drøm om at gøre en forskel. Kom ind på socialrådgiver uddannelsen. Vil dog gerne have direkte kontakt, i stedet for skrivebordsarbejde. Føler at have bedre mulighed for at kæmpe for borgernes, børn, og menneskers rettigheder ved at være i tæt kontakt med dem. Tidligere erfaring har i høj grad en indflydelse på valg af uddannelsesretning. Vil gerne modarbejde fordomme mod pædagogerne som dem der drikker kaffe, og ikke laver noget.

Hvor langt er du i din uddannelse?

Startede i september 2018. Tæt på at afslutte det første år, er nu på G3. Var til eksamen i G1 i januar. Mangler en eksamen i juni, i form af en fremlæggelse. Ingen karakter. G4 forløb efter sommerferien og derefter en individuel 6 timers eksamen.

Kan du fortælle hvad du finder mest interessant af det du har lært indtil videre?

Anerkendelse, og det er især gået op for mig efter at have været i praktik. De snakker jo sindsygt meget om anerkendelse, de snakker hele tiden om at vi skal anerkende især i starten, hvor jeg tænker slap nu af, så meget kan vi heller ikke anerkende. Men det gik op for mig efter at have været i praksis, jeg var i en vuggestue. Men hvor meget det egentlig gør, og hvor langt man kan komme ved at anerkende børnene. Hvis jeg skal tænke på én ting, så er det anerkendelse der er iøjenfaldende.

6:32.Hvad var du så særligt optaget af inden du skulle i praktik?

Det lærer sig nok op af det anerkendelse. Fordi vi jo havde meget om det. Så det tænkte jeg at

jeg skulle ud og få brugt det og se hvordan det egentlig virker. Altså vi får jo tonsvis af cases, men du kan ikke sætte det op på samme måde, før at man selv har været ude og arbejde.

Har det også været cases om anerkendelse?

Ja.

Passer de der cases med virkeligheden?

Jaee det tror jeg nok, men jeg synes det er svært at lave en case og sætte det op på den måde. For jeg synes det er meget nemmere at bruge sin egen erfaring på det, og det synes jeg generelt hvis vi har lært om et eller andet så er det meget nemmer at forstå hvis man har været indenfor et område med det. Hvor man kan sætte det op imod noget. Hvor jeg har lidt svære ved at forstå hvis man sætter det op imod en case der kommer et eller andet mærkeligt sted fra.

Kan du komme med et eksempel på hvor du har brugt anerkendelse i din praksis?

Det var især med en pige, som var meget ulykkelig. Og det var fordi hun skulle rykkes op til en gruppe med større børn. Og det havde hun ikke lyst til. Det var en stor omvæltning for hende. Der var selvfølgelig mangel på pædagoger den dag, så jeg blev kastet direkte ud i det. Og jeg sad med den her pige, og trøstede hende og gjorde ligesom jeg ville have gjort med min egen, eller når man ikke helt ved hvordan man skal tackle det. Men så begyndte jeg at se hvordan de andre pædagoger tacklede hende ved at være anerkendende og acceptere. At det er ok du er ked af det og at vi rummer det. Det var okay at hun var ked af det, og havde det sådan lige nu. Man tog det i hendes tempo, der lærte jeg virkelig noget. Jeg kunne godt mærke at den teknik jeg havde med ikke virkede på nogen måde.

Hvordan var den?

Jeg prøvede på at være omsorgsfuld, og det fik hende bare til at græde endnu mere.

Så det er sådan noget med at acceptere hendes følelser?

Ja det er, at acceptere hendes følelser og lade hende være i dem. Og selvfølgelig prøve at få hende ud af dem men stadig acceptere at de stadig er der. Det sidder allerbedst fast i min hukommelse.

10:39 Nu springer vi lidt ud i noget andet, og det handler om hvordan du blev klædt på til at komme i praktik?

Ja, altså vi havde rigtig meget forberedelse til praktikken. Vi har snakket efterfølgende om at de godt kunne organiseret det på en anden måde. Det strakte sig måske over to uger, eller det føltes som rigtig langt tid til forberedelse kun til praktikken. Hvor der var meget gentagelse, det gjorde at folk ikke gad at høre efter, fordi de gik ud fra at det hører vi nok om igen. Da vi så var tilbage på skolen på studiedage, så sad der stadig nogle som ikke vidste hvad vi skulle, for vi skulle skrive en opgave men der sad stadig nogle der ikke vidste hvad det hele gik ud på. Hvor at hvis man havde samlet det bedre, og gjort forløbet kortere, så tror jeg at vi var blevet forberedt bedre. For det var meget langt og løst.

Kan du huske forskellige situationer på hvordan I blev forberedt, hvad blev der sagt /gjort?

Det var meget underviseren der snakkede, og vi sad og lyttede. Nogle gange bliver vi slået sammen med enten A eller B klassen, jeg kan ikke huske om vi blev det denne gang. Men det var meget underviseren der fortalte om alle reglerne, og gennemgik opgavens indhold, hvad

vi skulle, kompetencemål og viden-færdighedsmål.

Så i forbindelse med din praktik, så er der kompetencemål der skal udfyldes, men også en opgave der skal løses?

Ja altså under vores kompetencemål, er der nogle videns-færdighedsmål, og det er faktisk det vores opgave skal indeholde inklusive praktik.

12:52 Jeg skal lige forstå det rigtig, dvs. du får en opgave som du skal beskæftige dig med i praktikken?

Nej den vælger jeg selv, vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre. Jeg lavede en sanseoplevelse med fire børn, over 4-5 omgange. I min opgave skrev jeg om sanser, og hvorfor jeg har valgt det. Så igennem min opgave besvarer jeg nogle af de her videns- færdighedsmål. Og så kommer vi op til en prøve, hvor vi forbereder 5 min. oplæg, så får vi spørgsmål og så er det en bestået/ikke bestået eksamen.

Så det er 14 dage hvor I gennemgår reglerne fra studieordningen?

Ja rigtig meget. Vi havde tre studiedage hvor den ene var en læringsplansdag hvor vi havde vores praktikvejleder med på studiet. Det var faktisk nogle gode dage, dem havde de gjort noget ud af. Der var meget kritik rettet imod dem, så jeg kan tale for mig selv men jeg synes jeg fik rigtig meget ud af dem. De var planlagt sådan at, vi kunne bruge det til noget.

Var det nogle bestemte aktiviteter, eller fik du nogle redskaber så du følte du blev forberedt?

Det var bare som om der var mere, struktur over hvad de skulle gøre. Forberedelsen til praktik var bare så lang, at de ikke vidste hvad tiden skulle bruges til. Så det blev noget løst, en masse gentagelser, hvor jeg tænkte "det ved vi godt".

Hvad med fra underviserens side, hvordan forberedte de jer på praksis, kunne de fortælle hvordan praksis så ud, hvilke udfordringer der er derude. Var det på den måde?

Nej det var kun opgave baseret. Vi havde to research dage i praktikken. Der var det os selv, der skulle ud og se. Selvfølgelig forberedte vi os selv lidt på hvad det var vi kunne komme ud til, og hvilke oplevelse de havde haft førhen. Men det var os selv der skulle finde ud af hvad det var for noget. Og efter de to research dage havde vi en forberedelsesdag hvor vi snakkede sammen om hvordan vi oplevede det at møde stedet.

Vi bliver lige lidt ved emnet forberedelse. Hvad synes du var særligt værdifuldt?

Vi blev inddelt i nogle grupper fx vuggestue/folkeskole. Der havde vi nogle dialoger med hinanden, hvor vi kunne udveksle ideer med hinanden om de aktiviteter/forløb, hvordan man kunne lave opgaven eller stille den op. Det synes jeg ærlig talt var mest værdifuldt, ikke fordi jeg kan undvære det underviseren havde at bidrage med, selvfølgelig kan jeg ikke det. Men jeg synes bare man får rigtig meget ud af at udveksle ideer med hinanden, inspirere osv.

Var i mange indenfor daginstitutionsområdet?

Ja det var vi, det tror jeg var størstedelen. Det tror jeg størstedelen er i første praktik.

Hvorfor tror du det er sådan?

Det ved jeg faktisk ikke, men der var ikke mange indenfor specialområdet. Der var bare mange indenfor vuggestue, børnehave og sfo.

Har du selv haft indflydelse på din forberedelse?

Ja det synes jeg, for det kræver jo at man gider sætte sig ind i hvad vi skal. Hvor der er nogen der tager lidt let på det, og tænker det finder vi ud af undervejs. Hvor jeg følte at det var vigtigt at komme til det her. Selvom vi jo synes, nu har jeg snakket med flere studerende så det er ikke kun mig der har denne tanke, at selvom det har strukket ud over langt tid, så tror jeg at jeg var gået glip af nogle små ting.

Så du kom til al undervisning?

Ja det gjorde jeg.

Gjorde du ellers noget udover det?

Det var jo at læse op om institutionen.

Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i forberedelsen på UCN?

Nej ikke umiddelbart, det skulle bare have været bedre struktureret. Jeg synes ikke der har manglet noget. Vi har fået tildelt en vejleder, og jeg synes vi har haft den støtte og vejledning, så hvis vi havde nogle spørgsmål..de prøvede virkeligt at klæde os på til det. Jeg synes bare det blev struktureret forkert.

20:33 Hvordan kunne du tænke dig det blev gjort?

korte det ned til et mindre forløb, mere intensivt. Det gjorde ikke mig noget at det bare var en underviser der står og fortæller. De havde powerpoint. Så havde vi vores slides samlet et sted, så og kunne gå tilbage til det hvis vi manglede noget.

Hvor stor en frihed oplever du i forhold til forberedelsen?

Jeg synes det har været meget blandet, både fra vores og underviseres side. Selvom det har været powerpoint har de forsøgt at inddrage os til at deltage. Ligeså meget for at få sat vores tanker i gang. Der har været en dialog.

Hvornår var du i praktik?

4.februar-22. marts i syv uger.

Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere at en pædagogs primære opgave er?

At drage omsorg, være der og støtte børnene. Det synes jeg er det vigtigste, det er mange timer børnene er i institution. Det er vigtigt at de føler sig trygge. Det er mange timer de er væk fra deres forældre, pædagogen skal ikke være en erstatning for forældre men pædagogen skal udfylde en plads som forældre også gør i form af at drage, omsorg, skabe tryghed og støtte børnene.

Burde det være sådan?

Ja det synes jeg.

Hvordan vil de optimale vilkår så være for at man kan opfylde den opgave?

Det er at der er nok ressourcer til det. De skal stoppe med at skære ned på pædagoger, vi løber jo stærkt. Jo færre pædagoger der er i institutionerne er der jo større risiko for at der er nogle børn der bliver glemt.

Kunne du også mærke det?

Ja, helt sikkert. Jeg var der i en periode hvor der var meget sygdom. Man kan godt mærke at det er de børn med nogle udfordringer der bliver hørt, og så har vi nogle der bare passer sig selv. Ikke fordi de mangler noget eller ikke har ligeså store udfordringer. Men bare fordi man ikke kæmper med noget, så har de også behov for at blive hørt, set og mærket. Så det er helt klart et problem. I første praktik er vi som studerende ikke med i normeringen, men oftest var jeg jo med i normeringen fordi der ikke var hænder nok. Jeg var heldigvis så godt inde i den her institution, og kan tænke selv så jeg gik jo ind og agerede pædagog som jeg nu bedst kunne. Det var der ofte.

Hvordan vurderer du at børnene har indflydelse på deres eget liv i daginstitutionen så?

Det er jo at de skal have medbestemmelse. De skal jo ikke have lov til at have frit spil og fri leg, for så stikker det helt af. Men det er jo helt klart at de har medbestemmelse. Men det er helt små ting, hvor de føler at de bliver hørt og set og ikke bare er nogle små mennesker der render imellem de store mennesker. Fx at de går med for at hente mad, bestemmer engang imellem hvor de skal sidde uden at det selvfølgelig skaber problemer for resten.

Hvordan oplever du at pædagogerne derude har indflydelse på deres eget arbejde?

Der var lidt kaos derude hvor jeg var, de skulle til at have en ny leder. Jeg havde et indtryk af at hun var meget bestemt for man kunne ikke gøre helt som man ville, og dog alligevel så tror jeg at de havde lidt indflydelse. Havde ønsker hvad der skulle ske, og være i institutionen. Lidt indflydelse havde de, men det kunne måske godt være mere.

28:00 Sådan en dag, er den bare helt skemalagt?

Meget. Nu var jeg i den gruppe med de lidt større børn. Her kunne man tydeligt mærke hvem der havde været der i længst tid, og hvem der er kommet efterfølgende. Og hvem der styrer stuen, det er man slet ikke i tvivl om. Det var jeg i hvert fald ikke. Nu var der én, hun havde ikke været der i langt tid, men hun var ældre. Så tingene gik meget på hendes måde. Jeg kunne mærke jeg var ikke på samme måde når jeg arbejdede med nogle af de andre kollegaer, der var lidt mere plads til at gøre tingene på min måde. Ikke fordi jeg skulle bestemme, og ændre på en masse ting, men der var det lidt mere frit. Hvor når det var hende, så var det "sådan" det forgik. Så det er ikke kun fra lederens side, men også blandt kollegaerne at jeg tænker det er.

Hvorfor tror du det er sådan?

Jeg tror det er i alle fag, hvis nogen har været indenfor et bestemt område så går man ind og "overtager". Jeg tror ikke det kun findes på pædagogområdet. Jeg tror generelt at det findes alle steder at der er alfahanner og alfahunner.

30:00 Kan du fortælle om hvad din opfattelse af demokrati er?

Min opfattelse er, at demokrati handler om at alle har medbestemmelse og en stemme, sådan overordnet set. Og så individuelt fx at vi har demokrati i DK, og det kan man have i et andet land. Men at man kan godt se demokrati på forskellige måder.

Du har jo haft undervisning om demokrati, kan du nævne tre vigtigste ting om demokrati?

At vi alle er lige, at vi alle har en stemme. Og så tænker jeg at det er okay at vi er forskellige og kan blive enige.

Kan du huske noget fra jeres pensum, noget litteratur I har læst?

Vi har ikke en decideret en pensumliste, men vi har powerpoints med de forskellige kilder på. Og så ligger der altid til dagens undervisning en plan for dagen, og der står der det litteratur der er blevet brugt, og så yderligere litteratur man kan kigge på. Til det her G3 har vi fået tre bøger som vi kan anskaffe os. Men ofte bruger underviseren andet materiale som de kopierer og sender til os. Det er faktisk ikke mange bøger vi har skulle anskaffe, for de scanner materiale og sender til os.

Den viden du har fået om demokrati, har det ændret på dine værdier eller holdninger?

Nej, det tror jeg faktisk ikke det har. Der er nogle ting som jeg ikke havde tænkt over. Og det er at vi i DK har demokrati, men det har de også i andre lande. Så demokrati kan være på forskellige måder, det handler om konteksten. Sådan havde jeg ikke set det, jeg havde det mere at demokrati er én ting. Det har måske overrasket mig, men det er ikke fordi jeg har ændret syn på demokrati og hvad jeg ser det som.

Når du siger konteksten, hvad mener du så med det?

Nu kan vi tage udgangspunkt i et andet land. At de lever jo, og har helt andre værdier end os men derfor kan de stadig mene at de har demokrati.

Skal pædagoger opdrage til demokrati?

Ja, det skal de. For det handler om at vi finder et fælles ståsted, at man går på kompromis med hinanden og lærer at indgå i fællesskaber. Det at give plads, og accepterer at vi alle skal være her og have hver vores mening.

35:00 Kunne du arbejde med det i institutionen, eller så du det?

Ikke noget jeg har tænkt over jeg har set, men alligevel. Hvis nogle børn er i gang med at lege og én kommer moslende hen over. Så kan det være det barn bliver trukket tilbage fordi der skal være plads til alle. På den måde kan man godt sige de arbejder med det. Men det er ikke noget jeg har tænkt over hvordan man arbejder med ude i praktikken.

Det er også et abstrakt begreb, det er også noget vi bare gør. Derfor kan det være svært at beskrive, og komme i tanker om situationer hvor det lige præcis er. Det kan også være at du efter vores samtale kommer i tanker om noget.

Jeg synes generelt at det er med mange ting vi lærer på skolen, at der er mange ting vi jo bare "gør". Fx da vi var i praktik skulle vi reflektere rigtig mange ting, alt vi gør, alt de andre gør, hvad børnene gør. Det er jo måden vi handler og agerer på, men når man tænker over det så passer det ind i anerkendelse, så passer det ind i inklusion, på den måde passer det ind i alt muligt forskelligt. Det kender tegner pædagogarbejdet, altså hvis man har hjertet på rette sted og brænder for arbejdet. Er det bare noget vi gør, uden at tænke over at det findes under et begreb eller en filosof.

Hvordan kan man arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?

Det kan man gøre hvor børnene får noget medbestemmelse, beslutte hvordan vi gør tingene, hvad vi skal lege. Hvordan det hele foregår. Sådan at det ikke bliver os der passer børnene, at

vi er en samlet familie hvis man kan bruge det udtryk. Vi skal alle få det til at fungere, vi er alle lige børn som pædagoger.

38:28 Hvorfor tænker du det er vigtigt at børnene også får noget at skulle have sagt?

Fordi de så føler sig anerkendt, og for at de føler at de er noget værd. De skal lære helt fra små af at hvis man får medbestemmelse, så bliver man også hørt og er noget værd. Og man er ikke bare den der render rundt, man er der for noget.

Kan du beskrive et ønskescenarie der omhandler demokrati?

Jeg synes tit at det bliver meget stift, og dagsordenagtigt, og at vi gør det sådan og sådan. Jeg tror man kunne lære meget af at slippe tøjlerne engang imellem og sige det er okay hvis det ender i hat og briller det vi laver lige nu. Nu gør vi bare noget i stedet for at tænke så meget i læreplaner, for så kommer børnene lidt mere med på banen. Ved at give slip på at vi skal lære det og det, og det skal foregå på en bestemt måde.

Altså hvis I har en dagsorden, er der så indlagt hvad I skal lave?

Nej ikke decideret, de havde nogle små fokusgrupper med børnene som skulle til at ud af vuggestuen, så hver mandag og onsdag skulle de til børneyoga, de skulle til et eller andet. Det var fast, men det var meget struktureret fx nu spiser vi, og nu sidder vi her til vi skal noget andet. Det var ikke sådan at børnene kunne sidde der indtil de ikke syntes var sjovt mere. Nogle gange synes jeg godt man kan åbne op for at hvis børnene ikke har lyst til at lave det planlagte så kan de lave det de har lyst til. Der skal selvfølgelig være regler og rammer, men jeg synes generelt tingene er låst. Men med alle de overordnede der siger vi skal nå inden børnene går fra den ene institution til den anden, så der er meget der skal nås. Men det er meget skemalagt, og vi skal være så gode og slå andre lande. Det handler om folk de ønsker at vi skal skabe så kloge og dygtige børn, at det går ud over at de bare er børn. Det hele starter jo helt nede i vuggestuen hvor der er fokus på at de skal være så dygtige.

Hvad skal du lave fremover?

Jamen jeg har altid haft et ønske om at komme inden for specialområdet. Eller unge, nogle med psykiske problemer. Men nu åbnede tanken sig efter at jeg har været i vuggestue, det var godt nok en normal vuggestue men der var mange børn med udfordringer, og specielle behov. Det kunne jo også fange min interesse at arbejde i en specialvuggestue, hvor der stadig er de her udfordringer. Men det er et meget dejligt og varmt arbejde at arbejde med den aldersgruppe. For de giver så meget kærlighed på en ubetinget måde. Der skal man bare være der for dem. Så jeg er lidt splitte om hvilken aldersgruppe, men det skal være indenfor et specialområde. Jeg vil komme til at kede mig indenfor normalområdet.

Bilag B: mailinterview besvarelse

- Navn, tidligere beskæftigelse, start på uddannelse?

XXXXXX

Pædagogmedhjælper

Februar 2017

- Hvorfor har du valgt at læse til pædagog?

Jeg er vokset op i et hjem, hvor min mor var dagplejemor, så børn i dagligdagen og det at yde omsorg, har altid faldt mig naturligt.

- Kan du fortælle om hvad du finder mest interessant af det du har lært på uddannelsen, hvorfor og hvad du er mest optaget af?

Noget af det jeg finder mest interessant på uddannelsen, er teorierne bag, hvorfor mennesker reagerer som de gør.

Jeg har altid selv reflekteret meget over de ting, jeg har oplevet i mødet med andre mennesker og "aha" oplevelserne man kan få, når man sidder og læser faglitteratur tilknyttet uddannelsen, giver rigtig god mening, ift. at få knyttet teori på det man oplever både inde for sit fag, men også generelt i sit liv.

Når jeg står ude på gulvet og har med de forskellige mennesker at gøre, som jeg arbejder med, så stiller jeg mig altid nogle spørgsmål:

Hvorfor gør jeg, som jeg gør?

For hvis skyld gør jeg det?

Virker det og hvis ikke, hvad gør jeg så?

Hvad var du særligt optaget af inden du skulle i praktik?

Læringsaktiviteter/miljø/læringstilgange – skal afdække den studerendes læringsbetingelser, og om den studerende selv oplever demokrati på uddannelsen.

- Hvordan blev du klædt på i forhold til at komme i praktik?
(Beskriv evt. situationer, aktiviteter, opgaver?)

I forbindelse med praktikken, har vi haft indkalds dage, hvor der har været tilknyttet opgaver. Udover disse, har der også været en afsluttende opgave, der har kørt over hele praktikken, som skulle afleveres og forsvares til praktikeksamen.

- Hvad synes du var særligt værdifuldt, og hvorfor?

Der har ikke været et krav om, at de opgaver der blev lavet til indkalds dagene, skulle laves/afleveres. Jeg har set det som en "hjælp til selvhjælp", at der har været disse opgaver løbende, for når du står og skal lave din praktikopgave, har du noget materiale, du kan gå tilbage og kigge på.

Indkalds dagene har været særlige brugbare, da det er her, du kan få vejledning fra underviser og sparre med dine medstuderende, i forhold til hvordan de oplever det at være i praktik.

Selvbestemmelse eller uddannelsesstedet som ydre styring

- Har du selv haft indflydelse på forberedelsen til praktik?

Det vil jeg ikke mene, at jeg havde.

Men jeg brugte den viden, jeg havde fået gennem undervisningen og min erfaring fra de år, jeg havde været pædagogmedhjælper.

- Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i forberedelsen på uddannelsen?

Jeg ved ikke om der er dissideret forhold som sådan.

Men jeg syntes generelt på uddannelsen, at man "lærer lidt om meget".

Forstået på den måde, at man nogle gange i følge min mening, kommer til at "skøjte" lidt henover det og ikke kommer til at gå ordenligt i dybden med nogle ting.

- Hvor stor en frihed oplever du i forhold til forberedelsen til praktik, måtte du fx selv bestemme hvad du skulle arbejde med i praktikken?

Undervisningen inden praktikken var fastlagt og den havde vi ikke indflydelse på, heller ikke de opgaver der skulle laves til indkalds dagene.

Dog måtte jeg selv bestemme, hvilket emne og hvordan jeg arbejdede med det, da jeg skulle skrive min eksamens opgave.

Medbestemmelse (nu i forhold til sidste praktik)

- Hvornår var du i praktik, og hvor længe?

Jeg var 7 uger i en børnehave omkring august 2017

Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere en pædagogs primære opgave er?

Umiddelbart vil jeg sige: omsorg.

Selvfølgelig der også er andre opgaver, såsom: selvstændighed / socialisering, relations dannelse etc.

Er du enig i det, eller hvad vil du selv vurdere er pædagogens primære opgave?

Jeg mener, at hvis den helt basale omsorg, ikke er på plads, i en så presset dagligdag, det er i en institution på nuværende tidspunkt. Så kan det være yderst svært, at klæde børnene på til at lære dem det, der stilles krav om.

Der er ingen, der er modtagelig for læring, hvis dit nervesystem ikke er i ro.

- Hvordan vil de mest optimale vilkår være for at du kan opfylde primæropgaven?

Flere hænder / bedre normeringer

Hvordan vurderer du at børnene har indflydelse på deres eget liv i daginstitutionen?

Jeg vil sige både / og, forstået på den måde, at aktiviteter, ture og spisepladser er voksenstyret.

Dog skal det siges, at de selv bestemmer, hvem de vil lege med, hvad de vil lege og med hvad.

- Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres arbejde (har de selv indflydelse)?

Pædagogerne har den indflydelse, at de selv planlægger aktiviteter og ture.

Men det skal så også siges, at der er en masse krav om læringsmål / dokumentation af disse og dette er ikke noget, de kan vælge fra, for at bruge tiden på børnene.

Spørgsmålene tager udgangspunkt i det som de studerende er blevet undervist i på 2. semester. Demokrati, medborgerskab, dagtilbudsloven osv. og skal svare på om emnet har gjort indtryk på de studerende, således at det er noget de vil arbejde videre med det i praksis.

- Hvad er din opfattelse af demokrati?

At alle har mulighed for at blive hørt og er med i de beslutninger der tages.

Kan du nævne tre vigtigste ting du har lært om ifbm. undervisning om medborgerskab?

Medborgerskab handler vel i bund og grund om inklusion
Om det at være en del af et fælleskab
At have mulighed for at være medbestemmende

Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn?

Jeg vil ikke sige, at det har ændret på noget af ovenstående.

Men jeg er blevet mere bevidst om, hvorfor jeg gør, som jeg gør.

B.la. stiller jeg mig tit spørgsmålene: er det her mine egne normer, der er på spil?

Hvorfor har jeg de her holdninger?

De værdier jeg har, er det de samme værdier, som er vigtige for andre?

- Skal pædagoger opdrage til demokrati, og hvorfor?

Det vil jeg mene, at vi skal.

Jeg er af den opfattelse, at børnehaven er et "mini samfund".

Det er her, at man øver sig i at og bliver klædt på til, at skulle være en del af det øvrige samfund.

Man skal lære at navigerer i det at være uenige, tage hensyn/lytte til andre, behov udsættelse og at samarbejde.

- Kan du nævne nogle bud på hvordan man kunne arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?

Bliv enige med dine kollegaer om nogle ting, der skal være op til børnene at bestemme.

Gør det visuelt for børnene, f.eks. afkrydsning når der stemmes.

Grib chancen når den er der i hverdagen, f.eks. når der opstår uenigheder i en leg.

- Kan du beskrive et ønskescenarie som omhandler arbejdet med demokrati?

Bliv enige med dine kollegaer om de ydre rammer.

Forstået på den måde, at børnene får medbestemmelse i valg af nogle bestemte ting i institutionen, så det ikke bliver for uoverskueligt for dem med for mange valgmuligheder.

Men at de samtidig har følelsen af, at have en stemme og får ejerskab over deres dagligdag.

- Hvad skal der til for at opfylde et ønskescenarie?

Se overstående

Hvad skal du lave fremover og hvorfor?

Jeg læser social og special linjen og skal forhåbentlig ud og arbejde inde for det felt, når jeg er færdiguddannet.

Min faglige interesse har med alderen bevæget sig i den retning.

Jeg har været pædagogmedhjælper i flere år inde for dagtilbud og min praktik inden for området i forbindelse med studiet, har bekræftet mig i, at det skal jeg ikke igen.

Jeg har altid været glad for at arbejde med den aldersgruppe, men med de normeringer vi har i dag, kan jeg simpelthen ikke stå inde for mit arbejde.

Bilag C: interviewguide til mail

Hej Sara, her er interviewskemaet. Det handler om din første tid på uddannelsen, og tiden imens du var i praktik i børnehaven. Husk endeligt at din version og dit perspektiv er det helt rigtige svar. Så du skal selvfølgelig beskrive "frit fra hjertet".

Briefing og præsentation:

Jeg hedder Maida, og studerer læring og forandringsprocesser på Aalborg universitet. Jeg er ved at skrive speciale om hvordan pædagoger bliver uddannet, hvilken indflydelse uddannelsesstedet har på den studerendes dannelse, og hvordan det påvirker de studerendes forståelse for de demokratiske værdier i vores samfund. Derfor kommer jeg til at spørge om hvordan studieaktiviteter foregår, hvad du finder interessant, hvordan du bliver klædt på til opgaverne derude, læring om demokrati og mangfoldighed osv.

- Alt bliver anonymiseret.
- Efter afleveringen af speciale vil mailen blive slettet.
- Specialet vil ikke være offentligt tilgængeligt.

Interviewspørgsmål

Du bedes beskrive og forklare situationer ud fra nedstående spørgsmål om hvordan du blev rustet til at kunne varetage de arbejdsopgaver du mødte i praktikken.

Indledende

- Navn, tidligere beskæftigelse, start på uddannelse?
- Hvorfor har du valgt at læse til pædagog?
- Kan du fortælle om hvad du finder mest interessant af det du har lært på uddannelsen, hvorfor og hvad du er mest optaget af?
- Hvad var du særligt optaget af inden du skulle i praktik?
- Hvordan blev du klædt på i forhold til at komme i praktik?
(Beskriv evt. situationer, aktiviteter, opgaver?)
- Hvad synes du var særligt værdifuldt, og hvorfor?
- Har du selv haft indflydelse på forberedelsen til praktik?
(ved fx at inddrage viden, erfaring, andet?)
- Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i forberedelsen på uddannelsen?
- Hvor stor en friheden oplever du i forhold til forberedelsen til praktik, måtte du fx selv bestemme hvad du skulle arbejde med i praktikken?
(Hvordan og vil du fortælle om den?)
- Hvornår var du i praktik, og hvor længe?
- Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere en pædagogs primære opgave er?

- Er du enig i det, eller hvad vil du selv vurdere er pædagogens primære opgave?
- Hvordan vil de mest optimale vilkår være for at du kan opfylde primæropgaven?
- Hvordan vurderer du at børnene har indflydelse på deres eget liv i daginstitutionen?
- Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres arbejde (har de selv indflydelse)?

Nedstående spørgsmål tager udgangspunkt i emner som demokrati og medborgerskab som du er blevet undervist i. Her må du gerne beskrive hvad der har gjort indtryk på dig som studerende, og om der er noget du vil arbejde videre med i praksis.

- Hvad er din opfattelse af demokrati?
- Kan du nævne tre vigtigste ting du har lært om ifbm. undervisning om medborgerskab?
- Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn? (vil du uddybe det)
- Skal pædagoger opdrage til demokrati, og hvorfor?
- Kan du nævne nogle bud på hvordan man kunne arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?
- Kan du beskrive et ønskescenarie som omhandler arbejdet med demokrati?
- Hvad skal der til for at opfylde et ønskescenarie?
- Hvad skal du lave fremover og hvorfor?

Debriefing:

- Er der noget du synes der er vigtigt som jeg ikke har spurgt om?
- Må jeg tage kontakt til dig hvis jeg kommer i tanker om noget jeg har glemt at spørge om, eller hvis jeg har et afklaringsspørgsmål?

Tusind tak fordi du har taget dig tid til at besvare mine spørgsmål, det er virkelig afgørende for mit projekt ☺

- Hvordan blev du klædt på i forhold til at komme i praktik? (Beskriv evt. situationer, aktiviteter, opgaver?)

I forbindelse med praktikken, har vi haft indkalds dage, hvor der har været tilknyttet opgaver. Udover disse, har der også været en afsluttende opgave, der har kørt over hele praktikken, som skulle afleveres og forsvares til praktikeksamen.

- Hvad synes du var særligt værdifuldt, og hvorfor?

Der har ikke været et krav om, at de opgaver der blev lavet til indkalds dagene, skulle laves/afleveres. Jeg har set det som en "hjælp til selvhjælp", at der har været disse opgaver løbende, før når du står og skal lave din praktikopgave, har du noget materiale, du kan gå tilbage og kigge på. Indkalds dagene har været særlige brugbare, da det er her, du kan få vejledning fra underviser og sparre med dine medstuderende, i forhold til hvordan de oplever det at være i praktik.

- Er der forhold du gerne vil arbejde med som ikke er indgået i forberedelsen på uddannelsen?

Jeg ved ikke om der er dissideret forhold som sådan. Men jeg syntes generelt på uddannelsen, at man "lærer lidt om meget". Forstået på den måde, at man nogle gange i følge min mening, kommer til at "skøjte" lidt henover det og ikke kommer til at gå ordenligt i dybden med nogle ting.

Forberedelse

Oplevelse af demokrati

- Hvor stor en frihed oplever du i forhold til forberedelsen til praktik, måtte du fx selv bestemme hvad du skulle arbejde med i praktikken?

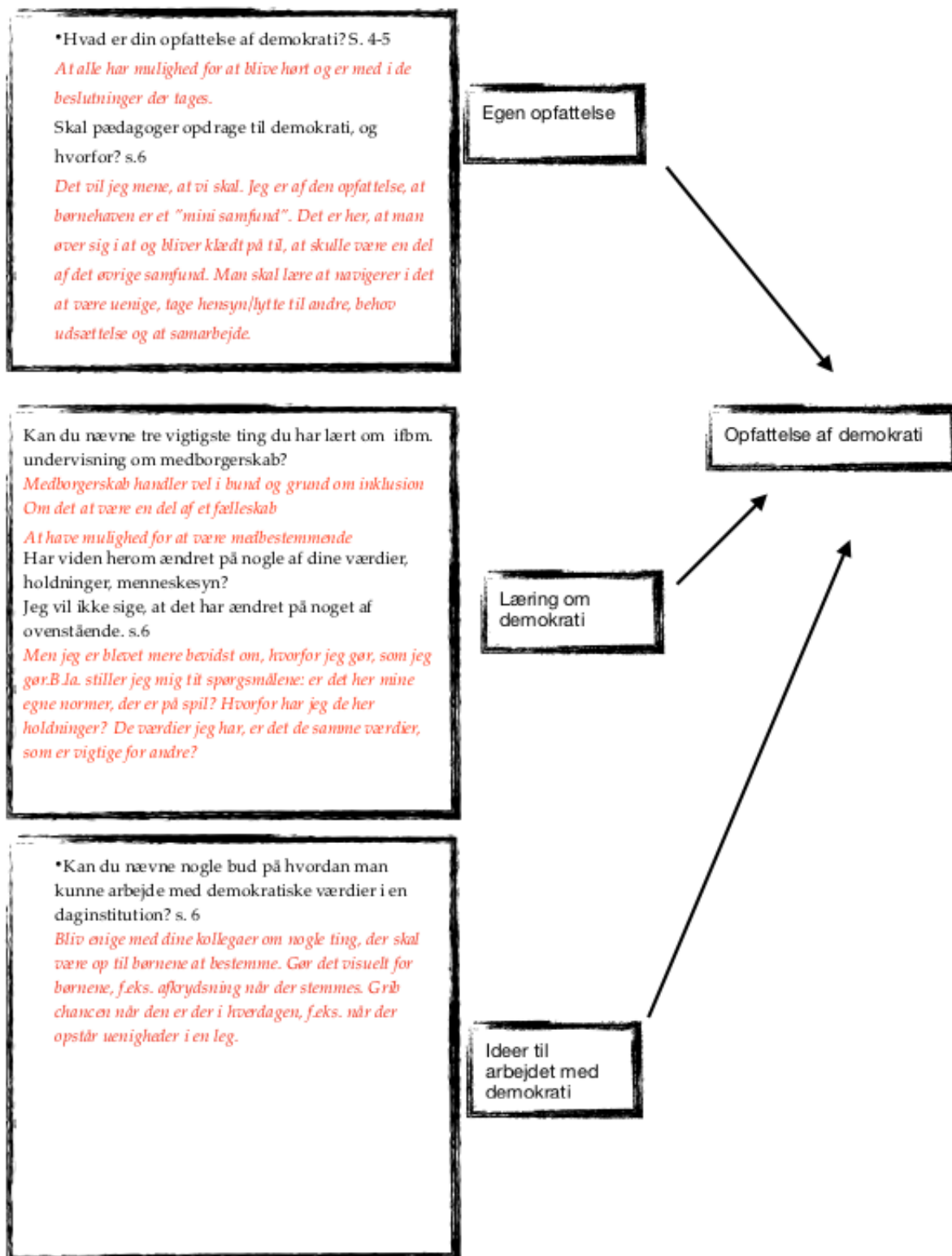
Undervisningen inden praktikken var fastlagt og den havde vi ikke indflydelse på, heller ikke de opgaver der skulle laves til indkalds dagene. Dog måtte jeg selv bestemme, hvilket emne og hvordan jeg arbejdede med det, da jeg skulle skrive min eksamens opgave.

Medbestemmelse

- Har du selv haft indflydelse på forberedelsen til praktik? s.2

Det vil jeg ikke mene, at jeg havde. Men jeg brugte den viden, jeg havde fået gennem undervisningen og min erfaring fra de år, jeg havde været pædagogmedhjælper.

Selvbestemmelse

Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere en pædagogs primære opgave er?

Umiddelbart vil jeg sige: omsorg.

Selvfulgdig der også er andre opgaver, såsom:

selvstændighed/socialisering, relations dannelse etc.

Pædagogens primære opgave

Hvordan vurderer du at børnene har indflydelse på deres eget liv i daginstitutionen? s.3

Jeg vil sige både/og, forstået på den måde, at aktiviteter, ture og spisepladser er voksenstyret.

Dog skal det siges, at de selv bestemmer, hvem de vil lege med, hvad de vil lege og med hvad.

•Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres arbejde (har de selv indflydelse)? s.4

Pædagogerne har den indflydelse, at de selv planlægger aktiviteter og ture.

Men det skal så også siges, at der er en masse krav om læringsmål/dokumentation af disse og dette er ikke noget, de kan vælge fra, for at bruge tiden på børnene.

Pædagogens egenindflydelse på arbejdet

Saras anvendelse af demokrati

Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn? s. 6

Jeg vil ikke sige, at det har ændret på noget af ovenstående. Men jeg er blevet mere bevidst om, hvorfor jeg gør, som jeg gør. B.l.a. stiller jeg mig tit spørgsmålene: er det her mine egne normer, der er på spil? Hvorfor har jeg de her holdninger? De værdier jeg har, er det de samme værdier, som er vigtige for andre?

•Skal pædagoger opdrage til demokrati, og hvorfor? s.6

Det vil jeg mene, at vi skal.

Jeg er af den opfattelse, at børnehaven er et "mini samfund". Det er her, at man øver sig i at og bliver klædt på til, at skulle være en del af det øvrige samfund. Man skal lære at navigere i det at være uenige, tage hensyn/ lytte til andre, behov udsættelse og at samarbejde.

Bilag K2: Nina

Nu springer vi lidt ud i noget andet, og det handler om hvordan du blev klædt på til at komme i praktik? s.2

Ja, altså vi havde rigtig meget forberedelse til praktikken. Vi har snakket efterfølgende om at de godt kunne organiseret det på en anden måde. Det strakte sig måske over to uger, eller det føltes som rigtig lang tid til forberedelse kun til praktikken. Hvor der var meget gentagelse, det gjorde at folk ikke gad at høre efter, fordi de gik ud fra at det hører vi nok om igen. Da vi så var tilbage på skolen på studiedage, så sad der stadig nogle som ikke vidste hvad vi skulle, for vi skulle skrive en opgave men der sad stadig nogle der ikke vidste hvad det hele gik ud på. Hvor at hvis man havde samlet det bedre, og gjort forløbet kortere, så tror jeg at vi var blevet forberedt bedre. For det var meget langt og løst.

Så det er 14 dage hvor I gennemgår reglerne fra studieordningen? s.2

Ja rigtig meget. Vi havde tre studiedage hvor den ene var en læringsplansdag hvor vi havde vores praktikvejleder med på studiet. Det var faktisk nogle gode dage, dem havde de gjort noget ud af. Der var meget kritik rettet imod dem, så jeg kan tale for mig selv men jeg synes jeg fik rigtig meget ud af dem. De var planlagt sådan at, vi kunne bruge det til noget.

FORBEREDELSE

Vi bliver lige lidt ved emnet forberedelse. Hvad synes du var særligt værdifuldt? s.3

Vi blev inddelt i nogle grupper fx vuggestue/folkeskole. Der havde vi nogle dialoger med hinanden, hvor vi kunne udveksle ideer med hinanden om de aktiviteter/forløb, hvordan man kunne lave opgaven eller stille den op. Det synes jeg ærlig talt var mest værdifuldt, ikke fordi jeg kan undvære det underviseren havde at bidrage med, selvfølgelig kan jeg ikke.....s.3

MEDBESTEMMELSE

OPLEVELSE AF DEMOKRATI

Jeg skal lige forstå det rigtig, dvs. du får en opgave som du skal beskæftige dig med i praktikken? s.2

Nej den vælger jeg selv, vi kommer ud i praktikken og beskæftiger os med det der fanger os. Vi skal dog lave en aktivitet eller et forløb med nogle af børnene eller andre. Jeg lavede en sanseoplevelse med fire børn, over 4-5 omgange. I min opgave skrev jeg om sanser, og hvorfor jeg har valgt det. Så igennem min opgave besvarer jeg nogle af de her videns- færdighedsmål. Og så kommer vi op til en prøve, hvor vi forbereder 5 min. oplæg, så får vi spørgsmål og så er det en bestået/ikke bestået eksamen.

SELVBESTEMMELSE

Hvad med fra underviserens side, hvordan forberedte de jer på praksis, kunne de fortælle hvordan praksis så ud, hvilke udfordringer der er derude. Var det på den måde? s.3

Nej det var kun opgave baseret. Vi havde to research dage i praktikken. Der var det os selv, der skulle ud og se. Selvfølgelig forberedte vi os selv lidt på hvad det var vi kunne komme ud til, og hvilke oplevelse de havde haft førhen. Men det var os selv der skulle finde ud af hvad det var for noget. Og efter de to research dage havde vi en forberedelsesdag hvor vi snakkede sammen om hvordan vi oplevede det at møde stedet.

Har du selv haft indflydelse på din forberedelse? s.3

Ja det synes jeg, for det kræver jo at man gider sætte sig ind i hvad vi skal. Hvor der er nogen der tager lidt let på det, og tænker det finder vi ud af undervejs. Hvor jeg følte at det var vigtigt at komme til det her. Selvom vi jo synes, nu har jeg snakket med flere studerende så det er ikke kun mig der har denne tanke, at selvom det har strukket ud over langt tid, så tror jeg at jeg var gået glip af nogle små ting.

Gjorde du ellers noget udover det? s.3

Det var jo at læse op om institutionen.

Kan du fortælle om hvad din opfattelse af demokrati er?

Min opfattelse er, at demokrati handler om at alle har medbestemmelse og en stemme, sådan overordnet set. Og så individuelt fx at vi har demokrati i DK, og det kan man have i et andet land. Men at man kan godt se demokrati på forskellige måder. s.5

Egen opfattelse

Du har jo haft undervisning om demokrati, kan du nævne tre vigtigste ting om demokrati? s.5

At vi alle er lige, at vi alle har en stemme. Og så tænker jeg at det er okay at vi er forskellige og kan blive enige.

Den viden du har fået om demokrati, har det ændret på dine værdier eller holdninger?

Nej, det tror jeg faktisk ikke det har. Der er nogle ting som jeg ikke havde tænkt over. Og det er at vi i DK har demokrati, men det har de også i andre lande. Så demokrati kan være på forskellige måder, det handler om konteksten. Sådan havde jeg ikke set det, jeg havde det mere at demokrati er én ting. Det har måske overrasket mig, men det er ikke fordi jeg har ændret syn på demokrati og hvad jeg ser det som.

Læring om

Opfattelse af demokrati

Skal pædagoger opdrage til demokrati? s.6

Ja, det skal de. For det handler om at vi finder et fælles ståsted, at man går på kompromis med hinanden og lærer at indgå i fællesskaber. Det at give plads, og accepterer at vi alle skal være her og have hver vores mening.

Kunne du arbejde med det i institutionen, eller så du det?

Ikke noget jeg har tænkt over jeg har set, men alligevel. Hvis nogle børn er i gang med at lege og én kommer moslende hen over. Så kan det være det barn bliver trukket tilbage fordi der skal være plads til alle. På den måde kan man godt sige de arbejder med det. Men det er ikke noget jeg har tænkt over hvordan man arbejder med ude i praktiken.

Hvordan kan man arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?

Det kan man gøre hvor børnene får noget medbestemmelse, beslutte hvordan vi gør tingene, hvad vi skal lege. Hvordan det hele foregår. Sådan at det ikke bliver os der passer børnene, at vi er en samlet familie hvis man kan bruge det udtryk. Vi skal alle få det til at fungere, vi er alle lige børn som pædagoger.

Kan du beskrive et ønskescenarie der omhandler demokrati?

Jeg synes tit at det bliver meget stift, og dagsordenagtigt, og at vi gør det sådan og sådan. Jeg tror man kunne lære meget af at slippe tøjerne engang imellem og sige det er okay hvis det ender i hat og briller det vi laver lige nu. Nu gør vi bare noget i stedet for at tænke så meget i

Ideeer til arbejde med demokrati

Ud fra din erfaring fra praktikken, hvad vil du så vurdere at en pædagogs primære opgave er? s.4

At drage omsorg, være der og støtte børnene. Det synes jeg er det vigtigste, det er mange timer børnene er i institution. Det er vigtigt at de føler sig trygge. Det er mange timer de er væk fra deres forældre, pædagogen skal ikke være en erstating for forældre men pædagogen skal udfylde en plads som forældre også gør i form af at drage, omsorg, skabe tryghed og støtte børnene.

Burde det være sådan?

Ja det synes jeg.

Pædagogens primære opgave

Hvordan vil de optimale vilkår så være for at man kan opfylde den opgave? s.4

Det er at der er nok ressourcer til det. De skal stoppe med at skære ned på pædagoger, vi løber jo stærkt. Jo færre pædagoger der er i institutionerne er der jo større risiko for at der er nogle børn der bliver glemt.

Hvordan oplever du at pædagogerne derude har indflydelse på deres eget arbejde? s.4/5

Der var lidt kaos derude hvor jeg var, de skulle til at have en ny leder. Jeg havde et indtryk af at hun var meget bestemt for man kunne ikke gøre helt som man ville, og dog alligevel så tror jeg at de havde lidt indflydelse. Havde ønsket hvad der skulle ske, og være i institutionen. Lidt indflydelse havde de, men det kunne måske godt være mere.

Sådan en dag, er den bare helt skemalagt? s. 5

Meget. Nu var jeg i den gruppe med de lidt større børn. Her kunne man tydeligt mærke hvem der havde været der i længst tid, og hvem der er kommet efterfølgende. Og hvem der styrer stuen, det er man slet ikke i tvivl om. Det var jeg i hvert fald ikke. Nu var der én, hun havde ikke været der i langt tid, men hun var ældre. Så tingene gik meget på hendes måde. Jeg kunne mærke jeg var ikke på samme måde når jeg arbejdede med nogle af de andre kollegaer, der var lidt mere plads til at gøre tingene på min måde. Ikke fordi jeg skulle bestemme, og ændre på en masse ting, men der var det lidt mere frit. Hvor når det var hende, så var det "sådan" det forgik. Så det er ikke kun fra lederens side, men også blandt kollegaerne at jeg tænker det er.

Pædagogens egenindflydelse på arbejdet

Anvendelse af demokrati

Kunne du også mærke det? s.4

Ja, helt sikkert. Jeg var der i en periode hvor der var meget sygdom. Man kan godt mærke at det er de børn med nogle udfordringer der bliver hørt, og så har vi nogle der bare passer sig selv. Ikke fordi de mangler noget eller ikke har ligeså store udfordringer. Men bare fordi man ikke kæmper med noget, så har de også behov for at blive hørt, set og mærket. Så det er helt klart et problem. I første praktik er vi som studerende ikke med i normeringen, men oftest var jeg jo med i normeringen fordi der ikke var hænder nok. Jeg var heldigvis så godt inde i den her institution, og kan tænke selv så jeg gik jo ind og agerede pædagog som jeg nu bedst kunne. Det var der ofte.

Skal pædagoger opdrage til demokrati?

Ja, det skal de. For det handler om at vi finder et fælles ståsted, at man går på kompromis med hinanden og lærer at indgå i fællesskaber. Det at give plads, og accepterer at vi alle skal være her og have hver vores mening. —>

Ninas anvendelse af demokrati

Kunne du arbejde med det i institutionen, eller så du det?

Ikke noget jeg har tænkt over jeg har set, men alligevel. Hvis nogle børn er i gang med at lege og én kommer moslende hen over. Så kan det være det barn bliver trukket tilbage fordi der skal være plads til alle. På den måde kan man godt sige de arbejder med det. Men det er ikke noget jeg har tænkt over hvordan man arbejder med ude i praktiken.

Bilag K3: Iben

"Hvis vi kigger tilbage på tiden inden din praktik, hvordan blev du klædt på til din praktik?"

Læringsaktiviteter, situationer

Iben:

"Jeg synes faktisk jeg blev klædt rigtig godt på. For den første halvdel handler utroligt meget om børn. Grundkompetencer. Til gengæld dem der ikke havde noget med børn, blev ikke klædt særligt godt på. Men det hele handlede faktisk kun om børn."

Hvordan det?

Iben:

"Børneaktiviteter, børnelege, børnesange, børneyoga, smtte-modellen, flow. Der var hele tiden udgangspunkt i børn. Det var cases med børn der ikke var i trivsel. Så jeg føler jeg blev klædt rigtig godt på."

Så I arbejde meget case baseret:

Iben: "Ja" s.1

FORBEREDELSE

"Hvad så med aktiviteter, har I afprøvet noget?"

Iben:

"Ja, altså vi har haft lidt idræt hvor vi skulle afprøve vores egen aktivitet. Og så skulle vi udføre dem med studiegruppen. Alt fra, hive gulerødder op, boldspil, forhindringsbane med bind for øjnene og bare fødder, høvdingebold, rundbold, fodbold." s.2

MEDBESTEMMELSE

OPLEVELSE AF
DEMOKRATI

Hvor stor en frihed oplever du i forhold til forberedelsen til praktik?

(Hvordan og vil du fortælle om den?)

7.16 min. Iben:

"Jeg synes den var meget stor (ironi). Jeg synes nogle gange de er lazzies fair."

Hvordan det, kan du uddybe det?

Iben:

"Jaa, så snakker vi lige der, det er ikke sådan som gymnasiet hvor der er strenge regler. Det er ret flyvsk, vi tager den på gefühlen, og de gentager meget. Vi snakker om det samme to dage i træk, hvor man tænker, så nu har vi også forstået det. Så skal vi videre nu. Jeg synes de prioriterer meget den samme ting i stedet for at åbne sig op." s. 2

SELVBESTEMMELSE

Iben fortæller om den grundige oplæring om børns udvikling, Der er meget undervisning, vha cases og aktiviteter med egen indflydelse. Der er mange gentagelser Meget frihed, forstået på den måde at det resulterer i ansvar for egen læring, hvilket Iben oplever som svært og udtrykker et ønske om mere struktur.

Hvad er din opfattelse af demokrati?

Jamen at vi er demokratisk land, og at vi alle har en stemme og den stemme skal vi bruge. Der er forskellige former for demokrati. Jamen jeg har det lidt at når man kommer ud som pædagog og det er et demokratisk land så skal du jo også fremme det. Vi skal jo vælge og stemme. s.4

Kan du nævne tre vigtigste ting du har lært om ifbm. undervisning om medborgerskab?

Det første jeg tænker på er ligeværd. Når vi har medborgerskab så er alle ligeværdige, og når vi har demokrati så skal vi forstå at selvom man har en anden holdning, så skal der være plads til dem der ikke har den holdning. Så vi er jo alle ligeværdige. Det vil sige hvis jeg sidder med et barn, eller en ung så skal de også føle at de er ligeværdige. Således at de får medindflydelse på de ting vi laver og medindflydelse på de forskellige aktiviteter. Det vil jeg sige det er medborgerskab og demokrati. s.4

Har viden herom ændret på nogle af dine værdier, holdninger, menneskesyn efter du er blevet undervist i det?

Jeg er blevet overrasket over hvor meget det fylder. Hvor jeg tænker, jeg troede mere at det var noget der hørte til skole, man fik at vide som skoleelev. Men at vi også skulle have det her, hvor meget det egentlig fylder. Og at det er pædagogens arbejde at formidle det, men når det så er sagt så kan jeg også se hvis man sidder med en utilpasset ung der ikke føler sig ligeværdig så er det også en god ting. Eller vedkommende synes at verden er urimelig, så er demokrati en god ting at tage frem. s.4-5

Så når du tænker tilbage på din praktik, er der så situationer hvor du brugte det?

Nej det synes jeg faktisk ikke engang jeg gjorde. Hvis jeg skal være helt ærlig, jeg synes ikke jeg direkte brugte det. Nu var det også mindstegruppen i en børnehave jeg var i. Der synes jeg man var meget mere kontant, det er

Egen opfattelse

Læring om demokrati

Idee til arbejde med demokrati

OPFATTELSE AF DEMOKRATI

Skal pædagoger opdrage til demokrati?

I min verden, så er det sådan noget der foregår når de bliver lidt større eller lidt ældre. Det er jo svært at sige til en 4-5 årig at der er tre forskellige demokratier. Det synes jeg ikke de skal, jeg synes godt man kan have det med i baghovedet. Men jeg synes ikke det skal være deres job at formidle det.

Kan du nævne nogle bud på hvordan man kunne arbejde med demokratiske værdier i en daginstitution?

Jamen man kunne fx hvis der er sønling, så kunne man spørge om noget så de kunne lære at der er forskellige meninger. Og at det er okay. Man kunne lære at forhandle lidt, kompromis. Det gør man også selv med sit barn, går på kompromis, forhandler og laver aftaler. Det er jo en god værdi at man kan lære at se andres behov frem for sine egne.

Kan du beskrive et ønskescenarie som omhandler arbejdet med demokrati?

Det kunne være mega fedt hvis der var tid til at man satte sig ned og gjorde det. Jamen så kunne man sige, sådan rent opdigtet "vil i være inde eller ude"? Så kunne man prøve at lave et scenarie hvor der måske var 5/5 der rækker hånden op. Hvad skal vi så gøre for at indgå et kompromis her. Eller der er 4/6, og få dem til at forstå at der er flere der gerne vil ud, så det gavner måske flertallet at de kommer ud. I stedet for at det er flertallet der bliver skuffet over at de bliver inde. Det kunne jeg

Hvad vil du så vurdere en pædagogs primære opgave er?

Iben:

Jeg blev meget overrasket over hvor meget de gik op i at lave de der læreplanstemaer. Det var meget i fokus, at de alle sammen skulle indgå om ugen. Deres primære opgave var nærmest at formidle loven ude i praksis. s.3

Er du så enig i det, eller hvad vil du vurdere en primæropgave er?

Iben:

Nej, det er mange ting. Det er omsorg, forebyggelse, tidlig indsats og det handler for mig om at give barnet et bedre selvværd, en bedre selvtillid. Og så sige til barnet, det er du god til det fokuserer vi på. I stedet for at der er noget du skal gøre. s.3

Pædagogens
primære opgave

Hvordan

vil du så vurdere de optimale vilkår vil være for at opfylde primæropgaven?

Iben:

Noget mere tid, flere pædagoger. Jeg kunne mærke at jeg blev meget meget ked af det, hvis et barn havde noget "i trivsel". Så fokuserer alle på det enkelte barn, men der var ikke nogen der hørte de fem andre. Det irriterede mig rigtig meget, altså at man ikke ydede opmærksomhed til alle de 20 børn, i stedet for kun den ene der havde noget. s.3-4.

Hvordan oplever du pædagogernes indflydelse på deres eget arbejde?

Iben:

"...Jeg blev forbavset over hvor meget de værner om deres 30 min pause. Hvis ikke de fik den, så skulle de gå hjem den halve time tidligere hjem. Og jeg tænker det kan man da ikke." s.4

Hvorfor tænker du det er sådan?

Iben:

"Jeg ved det ikke, jeg har tit tænkt over det men jeg spurgte aldrig. Det var et mærkelig signal at sende. For mig virkede det som om de ikke havde lyst til at være der, hvor jeg tænker at jeg sagtens kunne sidde og spise min madpakke på legepladsen. Det generede ikke mig. Men det generede nogle andre. Også det der med at italesætte mange negative ting. Det er pædagoger blevet gode til. Der er de forkælede børn, børn bliver sat i kategorier. Hvor jeg tænker, hvornår er det blevet forkert at forkæle sine børn. Det er ikke forkert i min optik. Jeg synes det er meget svingende hvordan de udlever deres rolle."

Nu siger du der var nogle der ikke gad at være på arbejde, hvordan mærkes det, hvordan kunne du se det? s. 4

Iben:

"Deres kropssprog, og deres holdning til tingene. Her kommer man med en masse ny viden, omkring relationer, trivsel. For det er jo aldrig barnet selv der er problemet, det

Pædagogens
egenindflydelse på
arbejdet

ANVENDELSE AF
DEMOKRATI

Ibens anvendelse af
demokrati

Så når du tænker tilbage på din praktik, er der så situationer hvor du brugte det?

Nej det synes jeg faktisk ikke engang jeg gjorde. Hvis jeg skal være helt ærlig, jeg synes ikke jeg direkte brugte det. Nu var det også mindstegruppen i en børnehave jeg var i. Der synes jeg man var meget mere kontant, det er sådan det er det er sådan reglerne er bum.

Hvad er det for nogle regler?

Det er sådan noget med, du skal ikke gå ud med strømpesokker, det regner. Du skal ikke kaste med sand. Du skal sidde pænt og spise. Jeg synes ikke rigtig jeg fik brugt demokrati. Jeg synes det var meget de